

रईस को रमजान बताकर पेश करने पर कोर्ट ने फटकारा

सली मुजरिम की जगह एक नवाबालिग लड़के को गिरफ्तार कर कोर्ट में पेश करने पर शेष अपर मुख्य न्यायिक मजिस्ट्रेट सहदेव कुमार ने थानाध्यक्ष सआदतगंज को कारण बताओ नोटिस जारी की। पत्रावली के मुताबिक, अदालत में वजीरगंज थाने से संबंधित एकर बनौम मुना का एक मुकदमा विचारधीन है। इसमें एक अभियुक्त रमजान पुत्र ललू काफी दनों से पेशी पर नहीं आ रहा था। 18 मार्च को उसके खिलाफ गैरजमानती रंज जारी कर सआदतगंज थाने भेजा गया। वर्ष 1999 के इस मामले में पुलिस को जय नंजन नहीं मिला तो 14 वर्षीय रईस पुत्र सलीम को रमजान पुत्र कल्लू दिखाते हुए रंगा आबा प्रसाद ने गिरफ्तार कर लिया। इसका भेद खुलने पर अदालत ने गंभीर रूप पनाया। कोर्ट ने थाने से स्पष्टीकरण मांगा कि गिरफ्तार युवक की उम्र जोड़ी. दोनों में क्यों न हज्ज है और उसके घर वालों को उसकी गिरफ्तारी की सूचना क्यों नहीं दी गई।

पहरण व बलात्कार के मामले में सजा होने की जानकारी मिलते ही अदालत से फरार हुए अभियुक्त मुकेश को आज अदालत में पेश किया गया। अपर सत्र न्यायाधीश जे.ए. राय ने 23 वर्ष के कठोर कारावास एवं पांच हजार रुपये जुर्माने की सजा सुनाई। योजना की ओर से कहा गया कि 14 मई को अदालत ने अभियुक्त को अपहरण व बलात्कार के आरोप में दोषी करार दिया था। खबर मिलते ही अभियुक्त अदालत फरार हो गया, जिसे गिरफ्तार कर आज पेश किया गया है। अदालत को बताया गया कि वादी ने कैट थाने में रिपोर्ट दर्ज कराई गई थी। अभियुक्त उसके पड़ोस में अपने भाई के साथ रहता था। घटना के दिन अभियुक्त वादी की लड़की को यह कहकर ले गया कि उसकी भाभी की तबीयत खराब है, उसने बुलाया है। अपने घर पर अभियुक्त ने चाय नसीला पार्थ मिश्राकर उसे बेहोश कर दिया एवं उसके साथ बलात्कार किया।

इस साल रिकार्ड चीनी उत्पादन

लखनऊ, 3 जून (ज्योरो)
प्रदेश में इस साल 52.30 लाख टन चीनी का रिकार्ड उत्पादन किया गया। पिछले वर्ष की तुलना में 8.36 लाख टन ज्यादा चीनी का उत्पादन हुआ।

गन्ना विकास एवं सिंचाई मंत्री ओम प्रकाश सिंह ने यह जानकारी देते हुए बताया कि चालू पैराई सत्र में 548.62 लाख टन गन्ना पैरा गया। यह बीते साल की तुलना में 97.25 लाख टन ज्यादा है। पैरा पैरा गन्ने में से चीनी परता का प्रतिशत 9.53 रहा। राज्य चीनी निगम ने 47.20 लाख टन गन्ने की पैराई कर 4.08 लाख टन चीनी, सहकारी चीनी मिलों ने 87.71 लाख टन गन्ना पैरेकर 7.95 लाख टन चीनी तथा निजी चीनी मिलों ने 413.71 लाख टन गन्ने की पैराई कर 40.27 लाख टन चीनी का उत्पादन किया।

श्री सिंह के मुताबिक गन्ना के बढ़ते क्षेत्र को देखते हुए वर्ष 2001-02 में शीघ्र पकने वाली प्रजातियों के अंतर्गत 37,844 हेक्टेयर क्षेत्रफल में उन्नतशील गन्ना प्रजातियों की बुआई की गई। इससे गन्ना प्रजातियों का प्रतिशत 11.8 से बढ़कर 13.1 हो गया है। इस वर्ष 82.52 लाख क्वंटल बीज का वितरण किया गया है।

भारतीय कम्युनिस्ट पार्टी के प्रदेश सचिव अशोक मिश्र ने राज्य काउंसिल के सदस्य तथा रायचूरली जिला कमेटी के सचिव यूजेंद्र अग्निहोत्री के निधन पर शोक व्यक्त किया है। दिल का दौरा पड़ने के कारण श्री अग्निहोत्री का कल लारी कार्डियोलॉजी सेंटर में भर्ती करवाया गया था जहां देर शाम उनका निधन हो गया।

प्रमुख सचिव राजस्व के खिलाफ सपा का प्रदर्शन

प्रमुख सचिव राजस्व हरौस चंद्र पर दलितों की जमीन पर कब्जा करके फार्म हाउस बनाने का आरोप लगाते हुए पूरे मामले की जांच राजस्व परिपद के किसी वरिष्ठ सदस्य से कराने की मांग को लेकर समाजवादी पार्टी ने आज जिला मुख्यालय पर विरोध प्रदर्शन किया व राज्यपाल को ज्ञापन दिया।

विरोध प्रदर्शन से पहले सपा कार्यकर्ता जे.पी.ओ.स्थित पटेल प्रतिमा के समक्ष इकट्ठा हुए और जुलूस बनाकर हजतगंज व परिवर्तन चौक होते हुए जिला मुख्यालय पहुंचे व वहां प्रदर्शन किया। कबहरी के समक्ष हुई सभा को संबोधित करते हुए प्रदेश सपा अध्यक्ष रामशरण दास ने कहा-

रहें थे। उन्होंने कहा कि प्रदेश कार्यकारिणी को बैठक भी आत्मचिंतन और आत्मविश्लेषण के लिए ही बुलाई गई थी।

प्रवक्ता ने सपा की जातिवादी दल
यताया। साथ ही कहा कि एक-एक जाति
की राजनीति करने वाले चिह्नर दलों को
आमजनों की आकांक्षाओं को समझना
चाहिए। उन्होंने कहा कि जातिवाद,

राजस्व के
का प्रदर्शन

कि हरीश चंद्र जैसे भ्रष्ट अधिकारी के खिलाफ उन्होंने विधान परिषद में आवाज उठाई थी, बाहर भी उठाते रहेंगे। शहर सपा अध्यक्ष फाखिर सिद्दीकी ने कहा कि चूँकि प्रमुख सचिव राजस्व सचिव हरीश चंद्र के कारनामों का खुलासा बरिण्ड सपा नेता भगवती सिंह ने कर दिया इसलिए अब यह अपने

के बाद प्रदर्शनकारियों ने राज्यपाल को प्रेषित ज्ञापन जिलाधिकारी को दिया। विरोध प्रदर्शन में विधायक राजेंद्र यादव, पूर्व विधायक श्यामकिशोर यादव, रविद्राम मेहरोत्रा, राजकिशोर मिश्रा व शारदा प्रताप शुक्ला ने भी भाग लिया।

नेताओं द्वारा बसपा से मिलकर लोकसभा चुनाव लड़ने की घोषणा के बाद किसी को गठबंधन को लेकर शंका नहीं व्यक्त करनी चाहिए।

प्रवक्ता ने कहा कि गठबंधन के सवाल पर भाजपा में कोई मतभेद नहीं है। भाजपा में आंतरिक लोकतंत्र है। पार्टी में सभी मुद्दों पर खुलकर बहस होती है।

विविध कर्मचारियों का क्रमिक धरना शुरू

लखनऊ विश्वविद्यालय कर्मचारी परिषद ने अपनी मांगों को लेकर कुलसचिव कार्यालय के सामने आज से क्रमिक धरना शुरू कर दिया। परिषद ने 7 मई को बैठक में यह निर्णय किया गया था कि मांगें पूरी न होने तक कर्मचारी अलग-अलग चरणों में अपना प्रदर्शन जारी रखेंगे।

धरने की अध्यक्षता कर रहे परिषद के अध्यक्ष सुरेश मिश्रा ने तीन वर्षों से कार्यरत नियत वेतनभोगी कर्मचारियों को वेतनमान मंजूर करने, साइंस कांग्रेस के उपलक्ष्य में कर्मचारियों को तीन विशेष वेतन वृद्धि देने, नियुक्ति, निलयन, निवृत्तान्त अथवा अन्य किसी निर्णय से पूर्व कर्मचारों परियोजना को विचारसम में लेने की मांग की।

उन्होंने सेवानिवृत्त से रिक्त पदों पर छात्रावासों एवं अन्य विभागों में कार्यरत चतुर्थ श्रेणी कर्मचारियों को समायोजित करने की मांग भी की। धरने की महामं विनायक धर दुधे, विजय कुमार मिश्र, ज नारायण, राम गोपाल, रक्षा राम, मनो रमा सहित कई कर्मचारियों ने संशोधित किया।

Attn : 10+2/Undergraduates/B Sc/B A/B Com
A scheme of DOEACC, Ministry of Communications & I.T., Govt. of India

Get MCA Level Qualification Two Years Ahead Of Others

10+2

DOEACC's 'O'/N/B' Level Route
UPTEC - 4Yrs.

ELSEWHERE - 6Yrs.
University's Graduation/Postgraduation Route

MCA Level

DOEACC's 'B' (MCA) Level gives you a headstart over a University MCA

MCA. Three magic letters that ensure excellent job placement and career advancement. Conventionally, MCA takes 6 years after 10+2 i.e. 3 years for regular graduation and another 3 years for MCA itself.

Now UPTC offers a smart alternative. MCA via the DOEACC, Govt. of India route of 'O', 'A' and 'B' (MCA) level. It makes you an equivalent to MCA in just 4 years after 10+2.

The '8' Level (equivalent to MCA Degree) from DOEACC is endorsed by NASSCOM, Ministry of HRD and foreign governments too. Making it a sought-after qualification in the corporate circles. And giving you a headstart of full two years over others.

**UPTEC's Exclusive
Microsoft & Cambridge
University Advantage**

**Why UPTeC is the best place
for Shaping Your I T Career**

- National Leader[®] (single-owner network) in DOEACC computer courses with 17 centres accredited for 'C' level, 9 for 'A' level and 4 for 'B' (NCA) level.

- The only institution to offer government recognised courses as well as top international certifications from Oracle, Novell and Microsoft.

- Consistent merit positions in DOEACC's All India Examination to UPTEC's Students year after year. Recently, 5 UPTECs have won All India topper position in Jan 2002- examinations.

● 'Award for Excellence in Electronics in 1999-2000' from Ministry of Communications & IT, Govt. of India for

शास्त्री क्लब व यूनिवर्सिटी स्पोर्टिंग की आसान जीत

विश्व
न
॥ श्रीकाशीजीमें आदि विश्वेश्वरके पास महद्वाधुधुरानाशामाकी गलीश्रीयुतवावूहरखचन्द्रजीके
वाडमें पंडितदुर्गाप्रसादजी कटारेके गणेशयंत्रालयमें कार्तिक माहात्म्य पद्मपुराणांतर्गत जलंधरोपा
ख्यान सहित छापा गया लिखा सी नारायण मिश्र छापनेवाला धुरविन जिसे लेना होय सोचा दनीचै।
कमें पंडितदुर्गाप्रसादजी कटारेके दुकानमें मिलेगा० ॥ ॐ ॥

रुद्रा रत्ने वा
स्त्र धारण नि
न पाना कति
धर्म-जाति
सं में अने
तजाम
सं
या ज
उन
ज
ना

मंदों पर आयोजित 74
58 मंदों पर दो छक्कों की
अविजित 76 रनों

॥ आगणेशाय नमः ॥ श्रीमत्पद्मपुराणांतरगतकार्तिकमाहात्म्यविहिताकथा आदौशौनकसंवादेनारदेन नहात्मना ब्रह्मलोकाभिगमनं नारदं
स्यपितामहं १ संप्रश्नो धर्मकथनं कार्तिकस्य प्रकाशनं ततश्च कार्तिकस्यास्य माहात्म्यं च प्रसंगतः २ कथनं पुण्यपापानां प्रातः कृत्यं ततः
परं इतं कथं विधिः स्नानं पुष्पाणां चैव निर्णयः ३ माहात्म्यं पूजने विष्णोः शालग्रामस्य चोद्भवं वृंदायास्तुलशी भावकथा जालंधरी ततः ४ जलंधरस्य
मुत्पत्तिस्ततस्तस्य पराक्रमः विष्णुसंतोषणं वा सो नारदा गमनं वचः ५ राहोः कैलासगमनं शिवेन सह भाषणं क्रोधात्कृतिमुखोत्पत्तिर्भयाच्च पु
नरागमः ६ जलंधरसमुद्योगो युद्धं शिवगणैः सह ततश्च तुलस्युद्धं मायायुद्धं ततः परं ७ मायाशिवस्वरूपं च पार्वत्याश्चैव संभ्रमः विष्णोरागमनं
तत्र प्रतिज्ञाश्वासनं पुनः वृंदायाः स्वप्नसंदर्शः वनस्य गमनं ततः राक्षसद्वयसंदर्शनं तथा तिभयविह्वला ८ तपस्विदर्शनं प्रश्नो मायापत्युश्च दर्श
नं संगः स्वरूपसंदर्शः क्रोधादभिभवस्ततः ९ अन्योन्यशापकथनं तुलस्यादिसमुद्भवः जलंधरवधश्चैव माहात्म्यानि ततः पुनः १० तुल
स्यादीपदानस्य माहात्म्यं कार्तिकस्य च समुत्पत्तिर्विधानं च तिथिः कृत्यं ततः परं ११ त्रयोदशी चतुर्दश्योर्दीपदानाच्च यत्फलं सत्यशर्मा यथा
दीपदत्त्वालक्ष्मीयुतो भवत् १२ लीलावतीसमुद्धारस्तथा वलिदिनोत्सवं यमद्वितीया कथनं चाक्षयानवमी तिथेः १३ आत्राह्नस्य चोद्धारः
प्रबोधिण्याः फलं ततः पांडवानां तु कृष्णाद्विप्रीतो पूर्वभवा कथा १४ पंचमीषड्वतं चैव कार्तिक्याश्च फलं ततः ततश्च नरकाख्यानं प्रेतोद्धारोद्दि
जेन च १५ दीपदानस्य माहात्म्यं यथा च मदनालसा सुदर्शनाय चोक्ता यगतिं लेभे ह्यनुक्रमात् १६ मूषिकालुब्धकश्चैव गोपको दीपदानतः मुक्तिमा
पधूम् १७ यथा पापमचीकरत् १८ पुनश्च मथुरां प्राप्य वेश्यायै संप्रदर्शयन् हरिभक्तिधृतस्तत्र हनो राजभटैर्यथा १९ नीतो ग्रामगणैस्तत्र य
मातं धम्मे जफलं उद्धारो धूमकेशस्य कलहो विप्रसंगमः २० तस्याः प्राजन्म कथनं कार्तिकेन समुद्भूतिः विप्रस्य विष्णुदूताभ्यां संवादे हरिसेन

जा

राम

विनविशेषतः १४ मौनीप्रदक्षिणान्मर्त्यः प्रागुक्तफलभागभवेत् विस्मोर्त्नामसहस्रेणाद्युतस्यपरिकीर्तनात् १५ अश्वत्थः स्थापितोयेनमूले
 स्तपनमाचरेत् धनायुः संततेर्द्विर्नरकात्तारयेत्पितृन् १६ अश्वत्थमूलमाश्रित्यजपहोमसुरार्चनात् अक्षयफलमाप्नोति ब्रह्मणो वचनं यथा १७ अ
 श्वत्थः छेदितोयेनछेदिताः सर्वदेवताः अतः सुधीभिः संरोप्योऽश्वत्थो देवमयः स्वभूः १८ अश्वत्थमूलमाश्रित्यशाकेनान्नोदकेनवा एकस्मिन्नोजि
 नेष्विप्रेकोटिभुक्तिफलं भवेत् १९ सेव्यः सेव्यः पूजनीयः क्रणत्रयविनाशकः भौमार्कवासरेचैवमध्याह्ने निशिसंध्ययोः २० नाश्वत्थस्य र्शनं कार्यं कु
 लस्य भयान्नभिः शौनक उवाच अस्पृश्यत्वमयोजानः कथं बोधिदुमो मुने २१ अस्पृश्यत्वकथं जानः परं कौतूहलं हि मे नारद उवाच समुद्रमथ
 नाद्यानि रत्नान्यासन् सुरोत्तमाः २२ श्रियं च कौस्तुभं तेषां विष्णवे प्रददुः सुराः यावदंगीचकारासौ लक्ष्मीं भार्यार्यमात्मनः २३ तावद्विज्ञापयामास लक्ष्मी
 स्तं च क्रपाणिनं लक्ष्मीरुवाच असंस्कृतां कथं ज्येष्ठां कनिष्ठां परिणीयते २४ तस्मान्ममाग्रजाह्वेया अलक्ष्मीर्मधुसूदन विवाहमीया संस्कृत्य
 विवाहयचमं प्रभो २५ नारद उवाच ततस्तद्वचनं श्रुत्वा सविष्णुर्लोकभावनः उद्दालकाय मुनये सुदीर्घतपसे तदा २६ आत्मवाक्यानुरोधेन तामलक्ष्मीं
 र्दहौ किल स्थूलास्यां शुभ्रदशनां जरतीं विधतीतनुं २७ विततारक्तनयनारूक्षपिंगशिरोरुहां समुनिर्विष्णुवाक्यानामंगीकृत्य स्वमाश्रमं वेदध्व
 निसमायुक्तमानयामास धर्मवित् होमधूमसुगंधाढ्यं वेदघोषनिनादितं २८ आश्रमं तं समालोक्य व्यथिता सा त्रवीदिदं ज्येष्ठोवाच न निवासेतु
 रूपोयं वेदध्वनियुतो मम ३० नात्रागमिष्ये भो ब्रह्मन्त्रयस्वान्यत्र मांध्रुवं उद्दालक उवाच कथं नयसि किंचात्र वर्ततेऽसुं मंतं तव ३१ तव योग्यं च व
 सतिः का भवेत्तद्दस्वमां ज्येष्ठोवाच वेदध्वनिर्भवेद्यस्मिन्नतिथीनां च पूजनं ३२ यज्ञदानादिकंचापि नैव तत्र वसांम्यहं उत मोनीति कुशलो धर्म
 युक्तः प्रियं वदः ३३ गुरुदेवार्चनं यत्र तत्र नैव वसांम्यहं रात्रौ रात्रौ गृहे यस्मिन् दंपत्योः कलहो भवेत् ३४ निराशयां त्यतिथयस्तस्मिन् स्थाने रति

जा.
 २६

॥
 २४२

पारण
ना

पां ध्रुवं शौनक उवाच कथं वृक्षत्वमापन्ना ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः २१ एतत्कथय धर्मज्ञसंशयो न महात्मनः नारद उवाच पार्वती शिवयोर्देवैः सुरतं
कुर्वतोः किल २२ अग्निं ब्राह्मणवेषेण प्रेष्य विष्णुः कृतः पुरा ततः सा पार्वती क्रुद्धा शशाप त्रिदिवौ कसां २३ सुरतस्य सुखं शान्तं पमाना तदारुणा
पार्वत्युवाच रुषिकीटादयो ह्येते जानंति सुरते सुखं २४ तस्मान्मम सुखं शान्तं सर्वं वृक्षत्वमाप्स्यथ इति वृक्षत्वमापन्ना ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः २५
तस्मादिमौ विष्णुमहेश्वरावुभौ वभूवतुर्वो धिवदौ सुनीश्वराः गयापुरे वोध्यभिधश्चपिप्यलोह्यक्षैप्यनामाप्यभवद्वटस्तदा २६ इति श्री पद्मपु
राणे कार्तिकेय महात्म्ये पंचविंशोऽध्यायः २५ नारद उवाच अश्वत्थो देवदेवस्य शुद्धसत्त्वात्मकं वपुः प्रदक्षिण कृतं नित्यं नराणां सर्वकाम
दं १ अश्वत्थ दक्षिणे रुद्रः पश्चिमे विष्णुः संस्थितः ब्रह्मा चोत्तरतस्तस्य पूर्वो दिग्वादि देवताः २ स्कंधो पस्कंधपत्रेषु विप्राः सक्त्रयस्तथा
मूलां कुरपदेतं स्य वेदाय ज्ञासमावृताः ३ नदी नदाः सागराद्याः पूर्वादि क्रमसंस्थिताः लोके धर्मसमाश्रित्य ह्यश्वत्थं सेवयेदुधः ४ त्वं क्षीरं फ
लितं चैव शीतलं च वनस्य ते त्वमाराध्यत नो विद्यादेहिका मुष्णिकं फलं ५ अश्वत्थयस्मा त्वयि वृक्षराज नारायणस्तिष्ठति सर्वकालं अतः
सुचिस्त्वं सततं तं तूष्णं वंद्योऽसि चारिष्य निवारकोसि ६ मूलतो ब्रह्मरूपाय मध्यतो विष्णुरूपिणे अग्रतः शिवरूपाय वृक्षराजाय ते नमः ७ यं वृक्षं सु
यते रोगैः स्युः स्यात्पापैः प्रमुच्यते यमाश्लिष्य च दीर्घायुस्तमश्च त्वं न माप्यहं ८ अश्वत्थसु महाभाग सुभग प्रियदर्शन इष्टान्नभोजनं देहि शत्रूणां च परा
भवं ९ आयुः प्रजाधनं धान्यं सोभाग्यं सर्वदा सुखं देहि देव महावृक्ष महं त्वामभिवाहये १० अक्षिं स्यंदं भुजस्यंदं दुःखप्रंदं विचिंतनं शत्रूणां
च समुत्थानमश्च त्वं शमयस्व मे ११ ब्रह्महा गुरुहा चैव दरिद्रो व्याधिपीडितः आचर्य हादं शूलं संशुद्धः पापानि गोभवेत् १२ ब्रह्मचारी ह
विष्या श्रीचाधः शायी जितेन्द्रियाः पापो यद्गुणमन्यते तन्न मेतत्समाचरेत् १३ एकहस्तं द्विहस्तं वा कुर्यात्तोमयलेपनं अर्चयितुं रुक्मसूतेन प्रण
तलहो वप्रसंगम

॥२४॥ नारद उवाच एवं प्रभावः प्रोक्तो यं कार्तिकः पापनाशनः विष्णु प्रियकरोऽन्यंतं भुक्तिमुक्तिफलप्रदः १ हरिजागरणं प्रातः स्नानं तुलशीसे-
वनं उद्यापनं दीपदानं व्रतान्येतानि कार्तिके २ पंचभिर्व्रतकैरेभिः संपूर्णः कार्तिकव्रती संपूर्णफलमाप्नोति भुक्तिमुक्तिफलप्रदं ३ शौनक उ-
वाच विष्णु प्रियोऽतिफलदः प्रोक्तो यं भवता किल कार्तिकस्य विधिः सम्यक्सेति हासोरुचिप्रदः ४ अवश्यमेव कर्तव्यं पापदुःखविनाशकृत-
मोक्षार्थिभिर्नरैः सम्यक् भोगकामैरथापि वा ५ एवं स्थिते यत्नकश्चिद्व्रतस्थः संकटे स्थितः दुर्गारण्यस्थितो वापि व्याधिभिः परिपीडितं कथं ते-
न प्रकर्तव्यं कार्तिकव्रतकं शुभं यस्मादत्यंतफलदं न त्याज्यं सर्वदानरैः ७ नारद उवाच एवमापन्नतो यश्च नरो नित्यं दृढव्रतः कार्तिकव्रतकं तेन क-
र्तव्यं तु यथा भवेत् ८ तत्सर्वं कथयिष्ये हं शृणु ध्वं मुनि सत्तमाः विष्णोः शिवस्यालये वा यद्विचापन्नतो भवेत् ९ कुर्यात्तदश्वत्थधात्री तुलशीनां त-
लेष्वपि विष्णुनामप्रबंधानां गायनाद्विष्णुसन्निधौ १० गोसहस्रप्रदानस्य फलमाप्नोति मानवः बाघहस्त्युरुषश्चापि वा जपेयफलं लभेत् ॥
११ सर्वतीर्थो वगाद्देयन्नर्तकः फलमाप्नुयात् आपन्नतो यदायं भो नलभेच्छृणुयाच्च सः १२ व्याधितो हि नरः कुर्याद्विष्णोर्नाम्नाथमज्ज-
नं उद्यापनविधिं कर्तुमशक्तो यो व्रते स्थितः १३ ब्राह्मणान् भोजयेद्भक्त्या व्रतं संपूर्णहेतवे अव्यक्तरूपिणो विष्णोः स्वरूपं ब्राह्मणाभुवि ॥
१४ तत्संतुष्ट्या स संतुष्टः सर्वदैवनसंशयः अशक्तो दीपदाने च परदापं प्रबोधयेत् १५ तेषां च रक्षणं कुर्याद्वातादिभ्यः प्रयत्नतः अभावे तु-
लशीनां च पूजयेद्देहवद्विजं १६ यस्मात्सन्निहितो विष्णुः स्वभक्तेष्वेव सर्वदा सर्वाभावे व्रती कुर्याद्ब्राह्मणानां गवामपि १७ सेवामश्वत्थवदयो व्रतं संपू-
र्णहेतवे ऋषय ऊचुः कथं त्वया श्वत्थवगैर्गो ब्राह्मणसमौ कृतौ १८ सर्वभ्यश्च न रुभ्यश्च कस्मात्पूज्यतमौ कृतौ नारद उवाच अश्वत्थरूपी भगवा-
नविष्णुरेव न संशयः १९ रुद्ररूपी वटस्तदन्तलाशो ब्रह्मरूपधृक् दर्शनस्य र्शनं सेवानेषां पापहरं स्मृतं २० दुःखापघाधिदुःखानां विनाशकार-

लापश्यद्विमानं यान्तं मंवरान् ५३ शंखचक्रगदापद्महस्तैरासीनमंवरान् विष्णुरूपधरैः सम्यक्वै न ते यध्वजांकितं ५५ आरोह्यद्विमानं
 तमप्सरोगणसेवितं चामरैर्वीज्यमानां तां वैकुण्ठमनयन्नागाः ५५ अथ सापि विमानस्था ज्वलद्गनिशिखोपमा कार्तिकव्रतपुण्येन मत्सान्निध्य
 गता भवत् ५६ अथ भूमिरियं भूरिभाराक्रान्ता यदा भवत् तदा ब्रह्मादिदेवानां मग्नेदुःखं न्यवेदयत् ५७ गौर्भृत्वाशुमुखी दीना कृशाति
 भयविह्वला ततो ब्रह्मादयो देवाः प्रार्थयामासुराशुभा ५८ मया युक्तं स्वरूपेणावतरिष्यामि भूतले भूमेर्भारमहं शीघ्रमपनेष्याम्यसंशयं
 ५९ यूयं मनुष्यरूपेण प्रयातु धरणीतले इत्थं ब्रह्मादिदेवानां यथा प्रार्थनया भवं ६० आगतोऽहं गणाः सर्वे जातास्तेऽपि मया सह एते हि या देवाः
 सर्वे मङ्गणा एव भामिनी ६१ पितृते देव शर्मा भूत्स त्राजिदभिधो ह्ययं यश्चन्द्रशर्मा सोऽक्रूरस्त्वं सा गुणवती शुभा ६२ कार्तिकव्रतपुण्येन वद्धमंतीति
 वर्द्धिनी मद्धारियन्त्वया पूर्वतुलशी वाटिका कृता ६३ तस्मादयं कल्पवृक्षस्तवांगणगतः शुभे कार्तिके होपदानं च यत्त्वया चकृतं पुरा ६४
 त्वदेहगेहसंस्थेयं तस्माच्चक्षुःस्थिरा भवत् यच्च व्रतादिकं सर्वं विष्णवे मर्तुरूपिणे ६५ निवेदितवती तस्मान्मम भार्या त्वमागता आजन्म म
 रणात्पूर्व यत्कृतं कार्तिके व्रत ६६ कदाचिदपि तेन त्वं मद्दिष्टो गंनयास्यसि एवं ये कार्तिके मासिनरा व्रतपरायणाः ६७ मत्सान्निध्यगता
 स्तेऽपि प्रीतिदास्त्वयथा मम यज्ञदानव्रततपः कारिणो मानवाः खलु ६८ कार्तिकव्रतपुण्यस्य नामुवंति कलामपि ६९ नारद उवाच इत्थं नि
 शम्य भुवनाधिपते स्तदानीं प्राजन्म पुण्यं भववैभवजातहर्षा विष्णेश्वरं त्रिभुवनेकनिदानभूतं कृष्णं प्रणम्य वत विस्मयमाजगाम ७० एवं य
 खलु कार्तिकव्रतमिदं कुर्यान्नरो वैश्वं आयुः कीर्तिधनप्रदं शुभमते रुपादकं पुनर्द आरोग्यादिसुखप्रदं च सततं सर्वापदां नाशनं सोने
 कार्ज्जितपातकोऽपि व्रतकृद्दिष्टोऽप्रियो मुक्तिभाक् ७१ ॥ इति श्री पद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये कृष्णेन सत्यभामायाः पूर्वजन्मकथनं नाम चतुर्विंशोऽध्या

ने
ति
र्व
क
न

प्राप्नुवन्तीहवर्षीयः सागरं यथा ३३ एकोहंपंचधा जातः क्रीडार्थं नामभिः खलु देवदत्तो यथा कश्चित्पुत्राद्याह्वाननामभिः ३४ ततश्च नौ भद्रव
नाधिवासिनौ विमानयानौ रविवर्चसावुभौ मनुष्यरूपौ मम सन्निधानगौ दिव्यांगना चंदनभूषितांगौ ३५ ततो गुणवती श्रुत्वारससानिह
तावुभौ पितृभर्तृजदुःस्वार्ता करुणं प्रत्यदेवयत् ३६ गुणवत्युवाच हानाथ हापितस्त्यक्त्वा गच्छतः कमया विना "वालाहं किं करोम्यद्यत्र
त्याभावतोर्विना ३७ कोनुमामास्थितागे हे भोजनच्छादनादिभिः अकिंचित्कुशलां स्नेहात्यालयत्यतिदुःखितां ३८ हतभाग्या हतसुखा हताशा
हतजीविता शरणं कं व्रजाम्यद्ययो मे दुःखं प्रमार्जयेत् ३९ कयास्यामि क्व तिष्ठांमि किं करोम्यद्यृणेन तु विधात्रा हा हतौ स्पद्य कथं जीवामि वा
लिशा ४० श्रीकृष्ण उवाच एवं बहु विलप्याथ कुररीव भृशतुरा पपानभूभौ विकलारंभावात् हतायथा ४१ चिरादाश्चस्य साभूयो विलप्य
करुणं बहु निमग्ना दुःखजालाब्धौ शोकार्ता समवर्तन् ४२ सागृहोपस्कारान्सर्वान्विक्रीय शुभकर्म कृत् तयोश्च क्रेयथा शक्तिपारलौकीकृततः
क्रिया ४३ तस्मिन्नेव पुरे वासं चक्रे प्रभृतिजीविनी विष्णुभक्तिपरा शांता सन्पशौ चादितम्परा ४४ व्रतद्वयं तथा सम्यगाजन्ममरणात्कृतं एकाद
शी व्रतं सम्यक्सेवनं कार्तिकस्य च ४५ एतद्व्रतद्वयं कांते मामातीव प्रियं करं भुक्तिमुक्तिकरं पुण्यं पुत्रसंपत्तिदायकं ४६ कार्तिके मासि ये नित्यं
तुलां संस्थेदिवाकरे प्रातः स्नास्यन्ति ते मुक्ता महापातकिनोऽपि च ४७ संमार्जनं गृहे विष्णोः स्वस्तिकादिनिवेदनं विष्णोः पूजां च कुर्युर्ये जीव
न्मुक्ता भवन्ते नराः ४८ स्नानं जागरणं दीपं तुलशीवनया लनं कार्तिकेये प्रकुर्वन्ति ते नरा विष्णुमूर्तयः ४९ इत्थं दिनत्रयमपि कार्तिकेये प्रकुर्व
न्ते देवानामपि ते वद्याः किंयैराजन्मतः कृतं ५० इत्थं गुणवती सम्यक्प्रत्यवद्व्रतिनीत्युभूत् नित्यं विष्णोः परिकरे भक्त्या तत्परमानसा ५१ क
दाचिज्जरसासायकृशांगी ज्वरपीडिता स्नातुं गंगागता कांते कथं चिच्छन कैस्तदा ५२ यावज्जलांतरगता कं पिता शीतप्रोडिता तावत्सा विह

जा.
२४

राम.
४१

त्वां मधुसूदन यदित्वं मर्त्ययकरः कथयस्वात्र विस्तरं १३ श्रुत्वा तच्च पुनश्चाहं करोमि हितमात्मनः यथा कल्पं त्वा देव वियुक्तास्यां न
 कर्हिचित् १४ नारद उवाच इति प्रियावचः श्रुत्वा स्मेरास्यः सगदाग्रजः सत्याकरेकरं कृत्वा गमत्कल्मषजरोः स्थलं १५ निविध्या
 नु चरं लोकं सविलासः प्रियान्वितः प्रहस्य सत्यासामं न्यप्रोवाच जगतां पतिः १६ तन्म्रीतिपरितोषार्थं लसत्पुलकितांगकः कृष्ण उवाच न
 मेत्वंतः प्रियतमा काचिद्देविविनिश्चितं १७ षोडशस्त्रीसहस्राणां प्रिये प्राणसमाह्वसि त्वदर्थं देवराजेन विरोधो देवतैः सह १८ त्व
 थाय त्प्रार्थितं कां ते शृणु यच्च महद्भवेत् अदेयमथवा कार्यमकथ्यमपियत्पुनः १९ यत्करोषि कथाप्रश्नं कथयामि तव प्रिये तत्
 वाञ्छ सर्वं कथयेयते मनसि वर्तते २० भामा उवाच दानं व्रतं तपो वापि किंतु पूर्वकृतं मया येनाहं मर्त्यजाऽमर्त्य भवान्ति क भवं किल २१ नवांगार्द्धह
 रानित्यंगरुडोपरिगामिनौ इंद्रादिदेवतावासगमनं च त्वया सह २२ अतस्त्वां प्रष्टुमिच्छामि किं कृतं हि मया शुभं भवान्तरे च किं शीलाकावाहं कस्य
 कन्यका २३ श्रीकृष्ण उवाच शृणु श्वेकमनाः कां ते यथा त्वं पूर्वजन्मनि पुण्यं व्रतं कृतवती तत्सर्वं कथयामि ते २४ आसीत्कान्तयुगस्यां ते मायापु
 त्रां हि जोतमः आत्रेयो देवशर्मेति वेदवेदांगपारगः २५ आनिथेयो मिशुश्रूषी सौरव्रतपरायणः सूर्यमाराधयन्निष्प्रेयासात्सूर्य इवापरः
 २६ तस्यानिवयसस्त्वासीन्नाम्ना गुणावती सुता अपुत्रः स च शिष्याय चंद्रनाम्ने ददौ सुतां २७ तमेव पुत्रवन्मेने स च तं पितृवद्दृशी नौ कदाचिदने
 या नौ कुशे ध्याहरणार्थिनौ २८ हिमाद्रिपादजवने चेरजुस्तौ यतस्ततः तावतौ राक्षसं चोरमासाद्य तं प्रदृश्यतुः २९ भयं विह्वलसर्वांगवसम
 र्थोपलापितं निहतौ राक्षसातेन कृतांत समरूपिणा ३० तौ तस्मै त्रप्रभावेन धर्मशीलतया पुनः वैकुण्ठं भवनं नीतौ महारौर्मत्समीपगौः ३१ याव
 जीवन्तु यत्ताभ्यां सूर्यपजादिकं कृतं तेनाहं कर्मणा ताभ्यां सुप्रीतो ह्यभवं किल ३२ शैवाः सौराश्च गारोशा वैष्णवाः शक्तिपूजकाः ममेह

ने २१ द्विजस्य चोत्पत्तेरीर्यो द्वारः पुनस्ततः जयस्य विजयस्यास्य सालोक्यं भक्तितो हरेः २२ कृष्णावेग्योश्च साहात्ये ब्रह्मणो यज्ञवर्णनं का
 र्तिकोद्योपनविधिर्व्रतं पूर्णं तपो नमः २३ अदानात्पुण्यकथनं धनेश्वरसमुद्दिष्टः दर्शनं नरकानां च तथा नरकवर्णनं २४ कृष्णेन सत्यभामायाः पू
 र्वजन्मप्रकाशनं यथा चापन्नतः कुर्यादश्च त्वमहिमा ततः २५ अलक्ष्म्याश्च ससुत्पत्तिस्तथोद्दालकसंगमः एतत्कार्तिकभाहात्यं संक्षेपात्परि
 कीर्तितं २६ ऋषयो नैमिषारण्ये शुत्वानामसहस्रकं मुख्यं शिवरहस्यं च भूयो देवर्षि मब्रुवन् २७ ऋषय ऊचुः स्वायं भुवकृतार्था भवन्नुग्रह
 तो वयं बद्धहस्यं हरेर्नाम्नां श्रुतं त्वत्सुखपंकजात् २८ इदानीमीदृशं धर्मं हरेरत्यंततोषणं व्रतं किंचिददास्मभ्यं दृष्ट्वा भक्तिर्यथा हरे २९ नार
 द उवाच साधुसाधु द्विजश्रेष्ठाः पृच्छन्तस्तु विस्तरात् व्रतमेकं प्रचक्ष्यामि यच्छ्रुतं ब्रह्मणो मुखात् ३० एकदा पर्यटं ह्यो कान् ब्रह्मलोकं गतोऽस्य
 हं तत्र ब्रह्माणमासीनं सुखेन परमासने ३१ वैदेर्मूर्तिधरैर्देवैर्मूर्तिभिश्च सुसेवितं राजर्षिभिश्च गंधर्वैरप्सरसोर्भिर्महोरगैः ३२ विद्याधरै
 स्तथा गिदैर्यक्ष्यभपसेवितं दंडवत्प्रणम्य ह्यहमग्रतः प्राजलिः स्थितः ३३ ततो मामब्रवीद्ब्रह्मा भो वत्सा गम्यतामिति ततो हं मतिकेतस्यो
 पविष्ट उचितासने ३४ अपृच्छमि देमैवार्थं भवद्विर्यदुदीरितं तदा मामब्रवीद्ब्रह्मा शृणु ध्वं द्विजसत्तमाः ३५ ब्रह्मोवाच शृणु ध्वं भो मुनिश्रेष्ठ
 विष्णोः सुष्टिकं परं व्रतं कार्तिकमासस्य यथानान्य तथा परं ३६ अनंतपुण्यजनकं मोक्षदं सुखवर्द्धनं नारद उवाच ततो ब्रुवमहं विप्रामाहा
 त्यं ब्रह्मे प्रभो ३७ विधानं कार्तिकस्यास्य यथा वत्प्रणतस्य मे किंपुण्यं किं फलं चास्य कः कुर्यात्कस्य पूजनं ३८ एवं पृष्टुस्तदा विप्रामा
 या लोकपितामहः हरेराधनं मत्तं व्रतमाहमहर्षिराट् ३९ ब्रह्मोवाच साधु पृष्टं त्वया पुत्रलोकोद्धारणहेतवे कथयामि न संदेहस्त्वत्समांसा
 त्रवैश्वः ४० वैष्णवे वैष्णवं धर्मं यो ददाति द्विजो नमः स सागरमहीदानफलं स लभते धिकं ४१ स्वर्णानि मेरुतुल्यानि सर्वदानानि चैकतः ॥

का.मा.
२

जा.
१

एकतः कार्तिको वत्स सर्वदा केशवप्रियः ४२ कृत्वा कोटि सहस्राणि पापानि सुबहून्पि निमिषार्धेन सर्वाणि विलयं याति कार्तिके ४३ यत्किंचि
 कुरुते पुण्यं विष्णुमुद्दिश्य कार्तिके तस्य ह्ययं न पश्यामि मयोक्तं तव नारद ४४ अस्मिन् मासे त्रयस्त्रिंशद्देवाः संनिहीता मुने तत्र दानानि विप्राणां भोज
 नानि व्रतानि च ४५ तिलधेनु हिरण्यान्न रजतं भूमिवाससी गोप्रदानं च कुर्वेति सर्वभावेन नारद ४६ संप्राप्तं कार्तिकं दृष्ट्वा परान्नं यस्तु वर्जयेत्
 दिने दिने सकृच्च स्य फलमाप्नोति तत्वनः ४७ दृष्ट्वा णां भोक्षणं चैव कार्तिके मासि शस्यते यदा त्रैवादिवा ज्ञाना दुष्कृतं येन यत्कृतं ४८ तद्दिन
 श्रुतिश्चिप्रं च वायुना पांसवो यथा न कार्तिकस्य मासो न तीर्थं गंगया समं ४९ न चान्नेन समं दानं न सुखं भार्यया समं कृषेत्तु न समं वित्तं न
 लाभः सुखं भीसमः ५० न तपो न शनैस्तुल्यं न शमा त्यरमं पदं न धर्मस्तु दया तुल्यो न ज्योतिश्चक्षुषा समं १ न तस्मिन् सना तुल्या न प्राप्तिस्तु शु
 तं विना न धर्मसदृशं मित्रं न कर्म सदृशं यशः ५२ नारोग्यात्समस्तुत्या नं न देवः केशवा त्यरः कार्तिकः प्रवरो मासो शेषशायिप्रियः सदा ५३
 अत्र तेन क्षिपेद्यस्तु मासं दामोदरप्रियं तिर्यग्योनिमवाप्नोति सर्वधर्मवहिकृतः ५४ पक्षद्वयं व्रतं वत्स अयने दक्षिणोत्तरे दुर्धर्मं वैष्णवे दानं
 माघस्नानं नदीजले ५५ समुद्रगानदी वत्स दुर्धर्मभास्त्रानशालिनां ज्येष्ठा षाढे तु पानीयमिधनं पौषमाघयोः ५६ ब्राह्मण्यं दुर्धर्मं विप्रदुर्धर्मं
 तीर्थसेवनं न्यार्थेनोपाज्जितं द्रव्यं दुर्धर्मं कलिदहनं ५७ दुर्धर्मं मर्त्यधर्माणां पारक्यप्रतिपादनं कार्तिकस्य तु माहात्म्यं पुनरेव शृणुष्व मे ५८ यस्तु
 त्वासु निशार्दूलसर्वान् कामानवाप्स्यसि अक्रूरस्य वरे तीर्थे कार्तिकं समुपोषितः ५९ स्नात्वा यत्फलमाप्नोति शुक्ला तद्द्वैष्टवं व्रतं वाराणस्यां राम.
 कुरुक्षेत्रे नैमिषे पुष्करेर्बुदे ६० गत्वा यत्फलमाप्नोति कृत्वा नत्कार्तिके व्रतं विधिवद्यो विशेषेण व्रतं च नहिकार्तिके ६१ करोति मुनिशार्दूलनरकं २
 याति दारुणं आश्विनस्य सिते पक्षे एकादश्यां दिनोत्तम ६२ वैष्णवैः कल्याणपूर्वं प्रारंभोऽस्य विधीयते यावत् कार्तिकशुक्लस्य पौर्णमासीति धर्म

वेत् ६३ तावदस्य व्रतस्योक्तं सम्यगाचरणं बुधैः अन्नदायि सदा विप्रव्रतमेतत्सु दुर्ध्वमम् ६४ त्रिंशद्विंशतिपुण्यानि विष्णोः प्रीतिकराणि च त
 द्दं पंचमी व्याशश्वतुष्टिकरं परं ६५ नरो वायुदिवानारी कुरुते वैश्वं व्रतं दिने दिने यज्ञफलं भवेत्स्यैव कार्तिके ६६ यत्किंचित् कार्तिके कर्म
 शुभं वाप्यशुभं द्विजक्रियते तत्स्यो नास्तिकल्पकोटिशतैरपि ६७ तस्मात्समाचरेन्नैव पापं नरकदुःखदं विशेषात् कार्तिके वत्सयदीच्छेच्च यथा
 त्मनः ६८ अस्नाताशीमलं भुंक्ते अजपीपूषणितं अहुत्वा च कृमीन् भुंक्ते अदत्त्वा विषमश्नुते ६९ स्ववर्णाश्रमधर्महिना च रेड्भुवि मानवः स
 याति नरकं घोरमित्याह भगवान्हरिः ७० यो द्विजो न्यस्त्रियंगच्छेत्पाप्मा काममोहितः स याति नरकं घोरं यस्तथा शास्त्रदूषकः ७१ ब्रह्महास्व
 र्णहारी च सुरापो गुरुतल्यगः महापातकिनः सर्वे तत्संसर्गो च पंचमः ७२ परदारपरद्रव्यपरस्तेत्रेषु ये रताः तेषामायुर्धर्मशोलक्ष्मी संततीनां स यो भ
 वेत् ७३ सम्यक्श्रुत्वा श्रोत्रियेभ्यो विधानं स्वस्य कर्मणः दुष्कृतस्याचरेद्दोषमायायश्चित्तं तु कार्तिके ७४ द्विजपुत्रमनाथं तु संस्कारेति च कन्यकां वि
 वाहयति यो विद्वान्स्याति परमं पदं ७५ अन्नं हि प्राणिनां प्राणायस्मान् सर्वत्र निश्चितं विशेषात् कार्तिके मासि अन्नदानं प्रशस्यते ७६ पुराणदानं अ
 वणमर्चनं विष्णुविप्रयोः मानापित्रोः स्तोषणं च विष्णुलोकप्रदं भवेत् ७७ यज्ञोपवीतं वस्त्रं च तांबूलं च दनं तथा पादत्राणं तथा च्छत्रं दत्त्वा स्वर्गं मही
 यते ७८ विष्णुपूजापरो यस्तु हविष्याशी च कार्तिके व्रतकृद्दानशीलश्च स याति परमां गतिं ७९ हेमंतिकं सिताश्विन्नं धान्यं मुद्गास्तिलायवाः कलाप
 कंगुनी वारावास्तु कंहिलमोचिका ८० कंदं सेंधवसामुद्रेलवणोदधिसर्पिषो पयोनुद्धृतसारं च नागरं गकति तिली ८१ कदलीलवलीधानीफ
 लान्यगुडमैश्वं अतैलपक्वं च तथा हविष्यान्नं प्रचक्षते ८२ एतत्कार्तिकमाहात्म्यं प्रातः कृत्यमतः शृणु ८३ ॥ इति श्री पद्मपुराणे कार्तिकमा
 हात्म्ये प्रथमोऽध्यायः १ ब्रह्मोवाच अत्यंतमलिनः कायो न वच्छिद्रसमन्वितः स्रवत्येव दिवा रात्रौ प्रातः स्नानेन शुद्ध्यति १ तुलामकरमेधे

का. मा. ३ शुभ्रातःस्नानं हियश्चरेत् सप्तजन्मजपापेभ्यस्त्रिभिर्वर्षैर्विमुञ्चति २ रात्र्यां तु र्योशशेषाया मुनिश्चेच्च सदा व्रती नैर्ऋताशां व्रजे दाशुवहिः सोद-
 कभाजनः ३ दिवासंध्यासुकर्णस्थब्रह्मसूत्र उदङ्मुखः कुर्यान्मूत्रपुरीषे च रात्रौ चेदक्षिणामुखः गंधहृयकरं शौचं मुदा कुर्यादतंद्रितः शौच-
 कर्मविहीनस्य सकलानिष्फलाः क्रियाः ५ हस्तयोः पादयोः शुद्धिं मुदा कुर्यात्ततः परं मुखस्य शुचये दंतकाष्ठं कुर्यात्प्रयत्नतः ६ समिधाशी-
 रद्वहस्यस्य ह्योषणं विना प्रतिपत्यर्चयष्टौ पुनवम्येकादशीरवौ ७ चंद्रसूर्योपरगोचन कुर्यादंतधावनं अपां द्वादशगंडधैस्ततः
 शुद्धिर्विधीयते ८ कंटकी वृक्षवर्षासनिर्गुंडी ब्रह्मवृक्षकाः बटैरुडविगंधाद्यान्वर्जयेदंतधावने ततो विष्णोः शिवस्याथ गृहं गच्छेत्प्रस-
 न्नाधीः गंधपुष्पसत्तामूलान् गृहीत्वा भक्तिनयः १० देवं स्तुत्वा पुनर्नवा कुर्याद्दीपादिमंगलं तालवेणुमृदंगादीन् ध्वनियुक्तान्सनर्तकान् ११ स-
 त्पराणकथां यत्र सद्भक्तानां च गायनं श्रुत्वा यांति नये मूढा हरेर्द्वेष्या भवन्ति ते १२ शिरीषोन्मत्तगिरिजमच्चिकाशात्मली भवैः अर्कजैः कर्णिकारै-
 र्श्वविष्णुर्नार्च्यस्तथा हतैः १३ केतकी भवपुष्पैश्च नैवार्च्यैः शंकरः सदा गणेशस्तुलसीपत्रैर्दुर्गां नैव तु दूर्वया १४ मुनिपुष्पैस्तथा सूर्य्यैस्तद्मीका-
 मोन चार्चयेत् नाडीद्वयावशिष्टायां रात्र्यां गच्छेज्जलाशयं १५ मानुषे देवस्नाने च नद्यामथ च संगमे क्रमाद्दशगुणं स्नानं तीर्थे नंत फलं स्मृतं १६
 विष्णुं स्मृत्वा ततः कुर्यात्संकल्पं स्नपनस्य तु तिला मलकचूर्णेन गृहीत्वा स्नानं समाचरेत् १७ विधवा स्त्री यतीनां च तुलसीमूलमृत्तिका सप्तमीद-
 शषष्ठाशुद्धितीया नवमी तथा १८ त्रयोदश्यां तु नस्नायात् धात्रीफल युतैः सदा कार्तिके हंकरिष्यामि प्रातःस्नानं जनार्दन १९ प्रीत्यर्थं तव देव-
 शप्रसीद पुरुषोत्तम इति प्रतिज्ञा माधाय जपन्ने द्वादशाक्षरं २० तीर्थो दिदेवतादिभ्यः क्रमादर्थानि दापयेत् यावंतः कार्तिके मासि वर्तते पितृ-
 र्गणे २१ तिलास्तसंख्यया द्वा निपितरः स्वर्गवासिनः ततो जलाद्विनिःक्रम्य शुचिवस्त्रा व्रती व्रती २२ प्रातःकालो दिनं कृत्वा पूजयेन्मधुसूदनं

राम-
 ३

खचक्रगदाशार्ङ्गः धरं पीतांबरं हरिम् ३२ अतसीपुष्पसकाशराधया सहमाधवं शंखेतोयं समाधाय सपुष्पफलचंदनं ३३ दद्यादर्घविधानेन
 सलक्ष्मीकस्य वै हरिः एकैकजातीपुष्पेण जागरेण रमापतिः ३४ तुलसीदलखंडेन कार्तिके मोक्षो भवेत् मालतीमुनिपुष्पं च कमलं तुलसीमुने ३५
 दीयते कार्तिके विष्णोर्दीपदानमहर्निशम् कार्तिकेनार्चितो येन कमलैः कमलैश्चराः ३६ जन्मकोटिसहस्रं तु न तेषां कमलागृहे पत्रं पुष्पं फ
 लं तोयं तुलसीगंधवासितं ३७ फलं लक्षणं प्रोक्तं केशवस्य निवेदनम् शंखोदकं हरेर्भक्तिर्निर्माल्यपादयोज्ज्वलं ३८ चंदनं शेषधूपं च प्रह
 हत्यापहारकं गंगास्नानं गयाश्राद्धं गीता गोविन्दकीर्तनं ३ गोपीचंदनपुंड्रं च दुर्लभं प्राणिनां कलौ नारद उवाच भगवन् देवदेवेश सर्वधर्मा
 श्रुता मया ३१ शालग्रामशिलायास्तु माहात्म्यं ब्रूहि मे प्रभो ब्रह्मोवाच श्रूयतां मुनिशार्दूल प्रश्नोत्तरमिदं शुभं ३१ ईश्वरो यत्पुरोवाच कार्ति
 केयमुमासुतं तदहं कथयिष्यामि श्रूयतां हृदयप्रिय ३२ शालग्रामशिलायां तु त्रैलोक्यं सचराचरं मया सह तथा देवैर्विष्णुस्तिष्ठति सर्वदा ॥
 ३३ दृष्टानमस्कृता येन स्थापिता पूजिता तथा यज्ञकोटिसं पुण्यं शश्वत्तस्य प्रयच्छति ३४ कामसक्तोऽपि यो नित्यं भक्तिभावविवर्जितः शा
 लग्रामशिलाविप्रहत्याकोटिविनाशिनी ३५ स्मृता संकीर्तिता ध्याता पूजिता च नमस्कृता शालग्रामशिलां दृष्ट्वा यांति पापानि देहिनाः ३६
 शालग्रामशिलाग्रैः स कृद्वा दं कृतं मुने वसंति पितरस्तेषां विष्णुलोके न संशयः ३७ येषां वंति नरानित्यं शालग्रामशिलाजलं पंचग
 व्यसहस्रैस्तु प्राशितैः किं प्रयोजनं ३८ प्रायश्चित्ते समुत्पन्ने किं दानैः किमु पोषणैः चां द्रायणैः किं तीर्थैश्च पीत्वा प्रादुर्दकं सुविः ३९ यो ददाति
 शिलां विष्णोः शालग्रामशिलोद्भवां विप्राय विष्णुभक्ताय तेनेष्टं क्रतुमिश्रितैः ४० विधिहीनश्च यः कश्चित् क्रीडार्थं प्रकरोति वै चक्रांकपूजामा
 प्रोति सम्यक् शास्त्रोक्तिकं फलं ४१ गंडकी सरितां पुण्याचक्रतीर्थं च तत्र च शालग्रामाभिधंसे तत्र तेषां समुद्भवः ४३ तस्यां हि दंदाशाये

नमो भवो भक्तवत्सलः शालग्रामशिलाभावं प्राप्स्यति सुखविग्रहः ४३ तुलसीचाभवद्वंशशालग्रामेति या प्रिया शौनक उवाच गंगाद्याः स
 रिजो ह्यन्यास्यत्वा सौ सर्वगो हरिः ४४ गंडक्यामेव संभूतस्तत्र कारणमुच्यतां नारद उवाच आसीदती त कल्पे वै मुनिर्वेदशिरामहान् ४५
 गंगातीरे तयस्तीव्रं कुर्वन्भूतसुखावहः तदाश्रमं महत्युष्यं रम्यं नानाद्रुमाकुलं ४६ तस्मात्तुभीतचित्तेन महेंद्रेण सुनीश्वर प्रेषिता मंजुवाक्का
 चिद्देवकन्या मनोरमा ४७ सा तत्र कात्यावन उच्च संती निसर्गसौगंध्यजितप्रसूना कौमल्यतुच्छीकृतपद्मवाग्राचिक्रीडवाला करकंदकेन
 ४८ संवेदं मूर्च्छास्वतपोतरायं दृष्ट्वाऽवलानेत्रकटाक्षदृष्टिं मंतुं ततो न्यत्र च कांक्षसाततः प्रीत्या मुने पादयुगंदधौ मिधात् ४९ तस्य शरीरमां-
 चितदेहमेनं दृष्ट्वा त्ववश्यं निजबाहुपाशैः तत्कंठपाशे विशतस्तदा सौ बुबोधनात्मानमिमांस्तु मायां ५० अथावष्टम्य चात्मानं शशापैनां महा-
 तपाः वेदशिर उवाच त्वदंगशीतलनंतरं तलंच भुजद्वयं ५१ शृंगारहृदिनी भूत्वा विक्षिपंती ममोपरि कामकुंडे मज्जयंती क्षेमका मा भवां वु-
 धौ ५२ यन्नदीव समाकृत्य तन्नदीभवभामिनि एव शप्तात्तु सा देवी मंजुवाक्खिन्नमानसा ५३ प्रत्युवाच मुनिं दीना प्रसादाय न तापदेपराधी-
 नास्मि नो ब्रह्मन् प्रीति चेष्टां प्रकुर्वती ५४ विनयावनता चापि न शापार्हा प्रसीद मे तदोवाच मुनिः शान्तो नदी भूत्वा जनार्दनं ५५ खोदरे धारस्य-
 ती मं कृतकृत्यं जनं कुरु शालग्रामशिलारूपी त्वयि जातो जनार्दनः ५६ त्वद्यशो विस्तरं लोके मुदा दातानृणामिह तदेव कृत्यं सुलुभो येन वि-
 क्षोभ्य संगमः ५७ शापोपितेऽयं वरतो मया दत्तो धिक्को मतः नारद उवाच सैवैषा मंजुवाग्देवी गंडकी सरितां वरा ५८ यस्यां विष्णुः शिलारूपी वंद्यो
 शापादभूवह शैलीदारुमयी लोही लेख्या लेख्या च सैकती ५९ मनोमयी मणिमयी प्रतिमाष्टविधा स्मृता शालग्रामशिलायां तु सा सा दिव्यो
 सुपूजनं ६० नित्यं सन्निहितस्तत्र शालग्रामे जगत्प्रभुः नारद उवाच एवं मया पुराष्टोत्रहृत्वा लोकपितामहः ६१ हरेराराधनं मह्यमेव

राम-
 ४

प्राहप्रहर्षितः शौनका उवाच कस्मिन्भवेभवहंदातुलसीभवतोच्यते ६२ कथंवादाद्वरेशापं ब्रूहि कोतूहलं हि मे नारद उवाच शृणु ब्रह्मन्व
 हितः कथयामि सुविस्तरं ६३ पुराशक्रः शिवं ब्रह्ममगात् कैलासपर्वतं सर्वदेवैः परिहृतश्चाप्सरो गणसेवितः ६४ यावज्जतः शिवपुरं तावत्
 त्रसुदृष्टवान् पुरुषं भीमकर्मणं दंष्ट्रानयनभीषणं ६५ स पृष्टस्तेन कस्त्वं भोक्तागतो जगदीश्वरः एवं पुनः पुनः पृष्टः स यदानीं चिवान्मुने
 ६६ ततः क्रुद्धो वज्रपाणिर्वज्रेणाभ्यहनदृढं तेनास्य कंठे नीलत्वमगाद्वज्रं च भस्मतां ६७ ततो रुद्रः प्रज्ज्वालतेजसा प्रदहन्निव दृष्ट्वा हस्य
 निस्तूर्णं कृतांजलिपुटो भवत् ६८ इदं च दंडवद्भूमौ कृत्वा स्तोत्रं प्रचक्रमे गुरु उवाच नमो देवाधिदेवाय त्र्यंबकाय कपर्दिने ६९ त्रिपुरघ्राय श
 र्वाय नमो धकनिषूदने विरूपाय तिरूपाय बहुरूपाय शंभवे ७० यज्ञविध्वंसकर्त्रे च यज्ञानां फलदायिने कालान्ताय कालाय कालभो
 गि धराय च ७१ नमो ब्रह्मशिरोहं त्रे ब्रह्माण्माय नमो नमः नारद उवाच सुतः शंभुर्वहतरं धिषणे न जगाद ह ७२ संहरन्नयनज्वालां त्रि
 लोकी दहनशमां वरं वरय भो ब्रह्मन् प्रीतः सुन्या नया तव ७३ इद्रस्य जीवदानेन जीवेति त्वं प्रथां ब्रज गुरु उवाच यदितुष्टोसि देव त्वं पाही
 दंशरणागतं ७४ अग्निरेष शमं यातु भालनेत्रसमुद्भवः ईश्वर उवाच पुनः प्रवेशमायाति भालनेत्रे कथं शिखी ७५ एनंत्यस्याम्यहं दूरे यथेदं
 नैव पीडयेत् नारद उवाच इत्युक्त्वा तं करे धृत्वा प्राक्षिप छत्रवणांभसि ७६ सोऽपि तत्सिंधुसंज्ञायाः सागरस्य च संगमे तावत्सवालरूपं त्वमगा
 तत्र रुरोद च ७७ रुद्रतस्तस्य शब्देन प्राकं पद्मरणीमुहुः स्वर्गश्च सत्यलोकश्च तत्त्वनादधिरीकृतः ७८ श्रुत्वा ब्रह्मा ययौ तत्र किमेतदिति विस्मितः
 तावत्समुद्रोत्संगे तं ब्रह्मा तत्र ददर्श ह ७९ दृष्ट्वा ब्रह्माण्मायां तं समुद्रोऽपि कृतांजलिः प्रणम्य शिरसा चालेन स्योत्संगे न्यवेशयेत् ८० ततो ब्रह्मा ब्र
 वीद्वाक्यं कस्यायं शिशुरद्भुतः निशम्य च ततो धातुर्वाक्यं कंसागरो ब्रवीत् ८१ समुद्र उवाच भो ब्रह्मन् सिंधुसंज्ञायां जातोऽयं मम पुत्रकः जातक

का. भा. ५
 मीदिसंस्कारान्कुरुष्यास्यजगद्गुरो ८२ नारद उवाच एवं वदति पाथो धौ स बालो सागरात्मजः ब्रह्माणमग्रहीतुर्चे विधुन्वंतं मुहुर्मुहुः ८३ धुन्व
 तस्तस्य कूर्चं तं नेत्राभ्यामगमज्जलं कथंचिन्मुक्तकूर्चं सुब्रह्मा प्रोवाच सागरं ८४ ब्रह्मोवाच नेत्राभ्यां विधृतं यस्यादनेनैव जलं मम त
 स्माज्जलं धरन्ति ख्यातो नाम्ना भवत्वसौ ८५ अधुनैवैवतरुणः सर्वशस्त्रास्त्रपारगः अवध्यः सर्वभूतानां विनारुद्रं भविष्यति ८६ यतः
 यसमुद्धूतस्तत्रेहानां गमिष्यति नारद उवाच इत्युक्त्वा शुक्रमाहूय राज्ये तं चाभ्यवेचयत् ८७ आसं च सरितां नाथं ब्रह्मा तर्ज्जनमन्वगात् ॥
 अथ तद्दर्शनोत्सुः स नयनः सागरस्तथा ८८ कालनेमि सुतां दृष्ट्वा तद्वाच्यार्थमयाचत ८९ ते कालनेमि प्रमुखास्तं सुरास्तस्मै सुतां प्र
 हृष्टः प्रहर्षिताः सचापि तां प्राप्य सुहृद्वरान्वशी ९० शशासगां शुक्रसहायवान्वली ९१ इति श्री पद्मपुराणे कार्तिकेय महात्म्ये द्वितीयोऽध्या
 यः २ नारद उवाच ये देवैर्निर्जिताः पूर्वदैत्याः पातालसंस्थिताः ते हि भूमंडलं याता निर्मयास्तसु पागताः १ कदाचिच्छिन्नशिरसं द
 द्धारां हंसदैत्यराट् पप्रच्छ भार्गवं ब्रह्मन् केनेदं विहितं प्रभो २ भार्गवस्तस्य शिरसश्छेदं राहोः शशंसह अमृतार्थं समुद्रस्य मथनं देवका
 रितं ३ रत्नोपहरणं चैव दैत्यानां च पराभवं सश्रुत्वा क्रोधरक्ताक्षः स्वपितुर्मथनं तदा ४ दूतं संप्रेषयामास धस्मरं शक्रसन्निधौ दूतस्त्रि
 विष्टपंगत्वासु धर्मी प्राप्य सत्वरं ५ गच्छादस्वर्वमौलिश्च देवं द्रुवाक्यमब्रवीत् घस्मर उवाच जलधरो द्युतनयः सर्वदैत्यजनेभ्यः ६ दूतो हं
 प्रेषितस्तेन स यशः शृणुष्व नत् कस्मात्त्वयाममपितामथितः सागरोद्दिगा ७ नीतानि सर्वरत्नानि तानि सर्वं प्रयच्छनः इति दूतवचः श्रुत्वा वि
 स्मितः स्त्रिदशाधियः ८ उवाच घस्मरं सुद्रुमभयरोषसमन्वितः इंद्र उवाच शृणु दूतमया पूर्वमथितः सागरो यथा ९ अद्रयो मद्भयान्न स्ता
 स्वकुक्षिस्थास्ततः कृताः अन्येपि मद्द्विषस्ते न रक्षिता इति जास्तथा १० तस्मात्तद्रत्नजातं तु मया प्यपहृतं किल शंखोप्येवं पुरा देवान्

द्विषत्सागरात्मजः ११ ममाजुजेननिहतःप्रविषःसागरोदरं तद्गच्छकथयस्वाम्यंसर्वमथनकारणं १२ नारदउवाच इत्थं विसर्जितोः
 दूतस्तेनेंद्रेणागमद्भुवं तदिदं वचनं सर्वदैत्यायाकथयन्तदा १३ तं निशम्य तदा दैत्यो रोषात्स्फुरिताधरः उद्योगमकरोत्तूर्णं सर्वदेवजिगीष
 या १४ तदोद्योगे सुरेन्द्रस्य दिग्भ्यः पातालतस्तथा दितिजाः प्रत्यपद्यन्ते कोटिशः कोटिशस्तदा १५ अथ शुंभनिशुंभाद्यैर्दैत्याधिपति कोटि
 मिः गत्वा त्रिविष्टपं दैत्यो नन्दनाधिष्ठितो भवत् १६ निर्ययुस्त्वमरावत्या देवा युद्धाय दंशिताः पुरमावृत्य तिष्ठन्तं दृष्ट्वा दैत्यबलं महत् १७
 ततः समभवद्युद्धं देवदानवसेनयोः सुसलैः परिधैर्वाणैर्गदापरशुशक्तिभिः १८ तेऽन्योन्यं समधावन्त युयुधश्च परस्परम् क्षणेनाभवन्तां
 सेनेरुधिरोघपरिप्लुते १९ पातितैः पात्यमानैश्च गजाश्चरथपतिभिः व्यराजन्त रणे भूमिः संध्याभ्रपटलैरिव २० तत्र युद्धे सतान् दैत्यान्मा
 र्गवस्तूदतिष्ठन् विद्यया मृतजीविन्यामन्त्रितैस्तोयविन्दुभिः २१ देवानपि तथा युद्धे तत्राजीवयदंगिराः दिव्यौषधीः समानीय द्रोणाद्रेः सपु
 नः पुनः २२ दृष्ट्वा देवान् हतान् युद्धे पुनरेव समुत्थितान् जलंधरः क्रोधवशो भार्गवं वाक्यमब्रवीत् २३ जलंधर उवाच मया देवा हतान् युद्धे
 उत्तिष्ठन्ति कथं पुनः तव संजीवनी विद्या नैवान्यत्रेति विश्रुतम् २४ सुक्र उवाच दिव्यौषधीः समानीय द्रोणाद्रेः गिराः सुरान् जीवयत्येषा
 वैशीघ्रं द्रोणाद्रित्वमुपाहर २५ नारद उवाच इत्युक्तः स तु दैत्येन्द्रो नीत्वा द्रोणाचलं तदा प्राक्षिपत्सागरे तूर्णं पुनरागात्प्रहाहवम् २६ अ
 थ देवान् हतान् दृष्ट्वा द्रोणाद्रि सममद्गुरुः तावत्तत्र गिरीन्द्रं तं नन्ददर्शं सुरार्चितः २७ ज्ञात्वा दैत्ये हतं द्रोणं धिषणो भयविह्वलः आगत्य
 दूराद्वाजद्रेः साकुलितविग्रहः २८ पलायध्वन्ततो दैत्यो नायं जेतुं यतः क्षमः रुद्रांशं संभवो ह्येष स्परध्वं शक्रचेष्टितं २९ श्रुत्वा तद्वचनं दे
 वा भयविह्वलितास्तथा दैत्येन वध्यमानास्ते पलायन्त दिशो दश ३० देवान् विद्रावितान् दृष्ट्वा दैत्यो सागरनन्दनः शंखमेरीजयखैः प्रवि

त-मा-
 ६
 वेशामरावतीम् ३१ प्रविष्टेनगरीं दैत्यै देवाः शक्रपुरोगमाः सुवर्णाद्रिगुहां प्राप्ता न्यवसन दैत्यपीडिताः ततस्तु सर्वेषु सुराधिकारेष्विन्द्रादि
 कानां त्वनिवेशयतदा शुभादिकान् दैत्यवरान् पृथक् पृथक् स्वयं सुवर्णाद्रिगुहामगात्युनः ३२ नारद उवाच पुनर्दैत्यं समायां तं दृष्ट्वा देवाः
 सवासवाः भयप्रकंपिताः सर्वे विष्णुं स्तोतुं प्रचक्रुः ३३ देवा ऊचुः नमो मत्स्यकुम्भीदिनानास्वरूपैः सदा भक्तकार्योद्यता यानि हं त्रे विधा
 त्रादि सर्गस्थिति ध्वंसकर्त्रे गदाशंखपद्मारिहस्त्यायतेस्तु ३४ रमा वदन् भाया सुराणां निहं त्रे भुजंगारिया नायपीतां वराय मखादि क्रिया
 णां च कर्त्रे विकर्त्रे शरण्याय तस्मै नतास्मो नतास्मः ३५ नमो दैत्यसंतापिता मर्त्यदुःखाचल ध्वंसदंभोलये विष्मवेति भुजंगेश तत्प्राप्तनाया
 र्कचंद्रद्विनेत्राय तस्मै नतास्मो नतास्मः ३६ नारद उवाच इति देवाः स्तुतिया वक्तुर्वेति दनुजद्विषः तावत्सुराणामापत्तिर्विज्ञाता विष्णुना
 तदा ३७ सहस्रोत्थाय दैत्यारिः कृपया खिन्नमानसः आरुहद्गरुडं वेगाद्ब्रह्मी वचनमब्रवीत् ३८ विष्णुरुवाच जलंधरेण ते भ्रात्रा देवा
 नां कदनं कृतं ते राहूतो गमिष्यामि युद्धायानि त्वरान्वितः ४० श्रीरुवाच अहं ते वदन् भ्राता यमभक्ता च यदिसर्वदा तत्कथं ते मम भ्राता युद्धे
 बध्यः कृपानिधे ४१ श्रीभगवानुवाच रुद्रांशं संभवत्याच्च ब्रह्मणो वचनादपि प्रीत्या च तव नैवायं समबध्यो जलंधरः ४२ इत्युक्त्वा गरु
 डारूढः शंखचक्रगदासिभृत् विष्णुर्वेगाद्ययौ योद्धुं यत्र देवास्तुवंति ते ४३ अथारुणानुजात्युपपश्यात्तप्रपीडिताः बान्धाविवर्तिता दै
 त्यावभ्रमुत्सेयथा घनाः ४४ ततो जलंधरो दृष्ट्वा दैत्यान् बान्धाविवर्तितां उद्धृत्य नयने क्रोधात् ततो विष्णुं समभ्यगात् ४५ ततः समभवद्यु
 दं विष्णुर्दैत्येन्द्रयोर्महत आकाशं कुर्वतो वाणैरुदा निरवकाशतां ४६ विष्णुर्दैत्यस्य वारौघैर्ध्वजं चक्रं धनुर्हयान् चिच्छेद तं च हृदये वाणेनैकेन
 ताडयत् ४७ ततो दैत्यः समुत्पत्य गदापाणिस्त्वरान्वितः आहत्य गरुडं मूर्द्ध्नि पातयामास भूतले ४८ विष्णुर्गदां स्वस्वदेन चिच्छेद प्रहसन्निव ताव

राम-
 ६

तदहदयेविष्णुजघानदृढमुष्टिना ४८ ततस्तीवाहयुद्धेनयुयुधस्तेमहावली वाहुभिर्मुष्टिभिश्चैवजानुभिर्चादयन्महीं ५० एवंसरुचिरंवि-
 ष्णुः कृत्वायुद्धं प्रतापवान् उवाचदैत्यराजंतं मेघगंभीरयागिरा ५१ विष्णुरुवाच वरंवरयदैत्येन्द्रप्रीतोऽस्मितवविक्रमात् अदेयमपितेद-
 द्रियतेमनसिवर्तते ५२ जलंधरउवाच यदिभावुकुत्रशोसिवरमेनंददस्वमे मद्भगिन्यासहन्तुमद्देहेसगणोवस ५३ नारदउवाच तथेत्यु-
 क्त्वासभगवान्सर्वदेवगणैः सह जालंधरं नामपुरमगमद्रमयासह ५४ जलंधरस्तु देवानामधिकारेषु दानवान् स्थापयित्वासहर्षः सत्यु-
 नरागान्महीतलं ५५ देवगंधर्वसिद्धेषुयत्किंचिद्रत्नसंज्ञितं तदात्मवशगंकृत्वातिष्ठत्सागरनंदनः ५६ पातालभुवनेदैत्यं निशुंभं समहा-
 वली स्थापयित्वासशेषादीनानयद्रुतलंवली ५७ देवगंधर्वसिद्धौघान्सर्वराक्षसमानुषान् स्वपुरेनागरान्कृत्वाशशासभुवनत्रयं ५८ एवंजलं-
 धरः कृत्वादेवान्सवशवर्तिनः धर्मेणपालयामासप्रजाः पुत्रानिवौरसान् ५९ नकश्चिद्वाधितो नैव दुःखितो न क्लेशस्तथा नदीनो दृश्यते तस्मि-
 न्धर्माद्राज्यं प्रशासति ६० एवंमहीं शासति दानवेंद्रे धर्मेण सम्यक्तुयदृच्छयाहं कदाचिदागादथ तस्य लक्ष्मीं विलोकितुं श्रीरमणं च सेवि-
 तुं ६१ संपूज्य तत्र विधिवद्दानवेंद्रोतिभक्तिः मां प्रहस्य तदा वाक्पजगाद सुनिसुतमः ६२ कुत आगमनं ब्रह्म किंचिद्वृष्टं त्वया क्वचित् ॥
 यदर्थमिह चायातस्तदा ज्ञापय मां सुने ६३ नारद उवाच गतः कैलास शिखरं दैत्येन्द्राहं यदृच्छया तत्रो मया सहासीनं दृष्टवानस्मि शंकरं ॥
 ६४ योजनायुतविस्तीर्णैकल्यद्रुममहावने कामधेनुशताकीर्णैर्चिंतामणिसुदोपिते ६५ तंदृष्ट्वा महदाश्चर्यं वितर्को मे भवत्तदा कापीदृ-
 शी भवेद्दृष्ट्वैल्लोको वानवेति च ६६ तावत्तवापि दैत्येन्द्र समृद्धिः संस्पृता मया तद्विलोकनकामो हन्त त्सान्निध्यमिहागतः ६७ त्वत्समृद्धिं मि-
 मां पश्यन् स्त्रीरत्नरहितां ध्रुवं तर्कयामि शिवादन्यस्त्रिलोक्यां न समृद्धिमान् ६८ यस्यालावप्यजलधौ निमग्नश्चतुराननः स्वधैर्यमु-

७ ॥ अस्मा मुचे पूर्वतया को न्योपसीयते ६५ वीतरा गोपि हि यथा मदनारिः खली लया शिवः स्वच्छंदं तत्रोपितयात्मवशगः कृतः ७० अप्सरोगणकन्या
 द्यायद्यपि त्वद्गृहे स्थिताः तथापि तानपार्वत्या रूपेण सदृशो भुवं ७१ अतः स्त्रीरत्नसंभोक्तः समृद्धिस्तस्य सावरा तथा तवनदैत्येन्द्रसर्वरत्नाधि-
 पत्यच ७२ खवमुक्त्वा तस्मांश्च गते मयि सदैव राट् तदुपश्रवणादासीद नंगज्वरपीडितः ७३ ॥ इति श्री पद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये
 ब्रह्मनारदसंवादे तृतीयोऽध्यायः ३ ॥ नारद उवाच अथ संप्रेषयामास स दूतं सिंहिकासुतं त्र्यंबकाय तदा किंचिद्विष्णुमायाविमोहितः १ कै-
 लासमगमद्राहुः कुर्वन्शुक्लेन्दुर्वर्चसं काक्ष्येन क्लृप्तपक्षे दुर्वर्जसं स्वांगजेन तु २ निवेदितस्तदेशाय नंदिना सप्रवेशितः त्र्यंबकशूलनासं-
 ज्ञाप्रेरितो वाक्यमब्रवीत् ३ राहु उवाच देवपन्नगसेव्यस्य त्रैलोक्याधिपतेः प्रभो भोक्तुश्च सर्वरत्नस्य आज्ञां शृणु त्वध्वज ४ स्मशान-
 वासिने नित्यमस्थिमालावहस्य च दिगंबरस्थिते भार्याकथं हैमवती शुभा ५ अहं रत्नाधिना योस्मि सा च स्त्रीरत्नसंज्ञिता तस्मान्नममैव सा योग्या-
 नैव भिक्षाशिनस्तव ६ नारद उवाच वदत्येवं तदा राहौ भूमध्याच्छूलपाणिनः अभवत्पुरुषो रौद्रस्त्रीत्राशनिसमस्वनः ७ सिंहास्यः प्रा-
 ललज्जिह्वः सज्वालनयनो महान् ऊर्ध्वकेशः शुष्कतनुर्नृ सिंह इव चापरः ८ स तं स्वादितुमारभे दृष्ट्वा राहुर्मया र्दितः अधावदतिवेगेन
 वहिःस्रवदधारतम् ९ धृत्वा स्वादितुमारब्धस्तावद्गुदेण वारितः नैवा सौवर्ध्यामेति दूतो यं परवानिति १० ब्राह्मणं मां महादेव स्वा-
 दितुं स सुपागतः महादेवो वचः श्रुत्वा ब्राह्मणस्तेन दाब्रवीत् सुचेति पुरुषः श्रुत्वा राहुं तस्याजवर्गरे राहुं तत्त्वास पुरुषो महादेवं व्यजिज्ञप-
 त् १२ पुरुष उवाच सुधामां वाधते स्वामिन् श्रुत्वा मश्वासि सर्वथा किं भक्ष्यममं देवेश तदा ज्ञापय मां प्रभो १३ ईश्वर उवाच संभक्ष-
 यात् मनः शीघ्रं मां सं त्वं हस्तया दयोः नारद उवाच सशिवे नैव मां ज्ञप्स्यस्वात् पुरुषः स्वकं १४ हस्तपादोद्भवं मां सं शिरःशेषो भवतदा दृष्ट्वा

राम.
 ७

शिरोवशेषं तं सुप्रसन्नस्तदाशिवः १५ पुरुषं भीमकर्माणं तमुवाच सविस्मयः ईश्वर उवाच त्वं कीर्तिमुखसंज्ञो हि भव मे चारुगः सदा ॥
 १६ त्वदर्चयेन कुर्वेति नैव ते मत्प्रियं कराः नारद उवाच तदा प्रभृति देवस्य दारिकीर्तिमुखः स्थितः १७ नार्चयंती हये पूर्वं तेषां मर्चा च तथा म
 वेत् राहुर्विमुक्तो यस्तेन सोपतद्वरस्थले १८ अथ सर्ववर्गेषु भूत्वोभू मौ चैव प्रथांगतः ततः सराहः पुनरेव जातमात्मानमस्मिन्निति मन्य
 मानः १९ समेत्य सर्वकथयां बभूव जलंधरायेशविचेष्टितं तत् जलंधरस्तु तच्छ्रुत्वा कोपाकुलितलोचनः २० निर्जगामाशु दैन्यानां को
 टिभिः परिवारितः गतस्तस्याग्रतः शुक्रो राहुस्तत्पृथुतो भवत् २१ मुकुटश्चापतद्भूमौ वेगात्प्रस्वलितेन्द्रियः दैन्यसैन्या च नैस्तत्र विमा
 नानां शतैस्तथा २२ अराजत नभः पूर्णं प्रावृषीच्च बलाहकैः तस्योद्योगं तदा दृष्ट्वा देवैः शक्रपुरोगमाः २३ अलक्षिताः समाजग्मुः शूलिनं ते
 विजिज्ञपुः देवा ऊचुः न जानासि कथं स्वामिन्देवा पतिमिमां प्रभो २४ तदस्मदस्पर्शार्थं यजहि सागरं नन्दनम् नारद उवाच इति देववचः श्रु
 त्वा प्रहस्य वृषभध्वजः २५ महाविष्णुं समाहूय वचनं चेदमब्रवीत् ईश्वर उवाच जलंधरः कथं विष्णो न हतः संगरे त्वया २६ तद्गृहं चैव या
 तो सित्यक्त्वा वैकुण्ठमात्मनः श्रीभगवानुवाच तवांशं संभवत्वाच्च भ्रातृत्वाच्च तथा श्रियः २७ नमयानिहतः संख्ये त्वमेव जहि दानवम् ई
 श्वर उवाच नायमेभिर्महातेजाः शस्त्रास्त्रैर्वाध्यते मया २८ देवैः सह स्वतेजो शंशस्त्रार्थं दीयतां मम नारद उवाच अथ विष्णुमुखा दे
 वाः स्वतेजांसि ददुस्तदा २९ तान्येकां गतानी शो दृष्ट्वा स्वं चासुचन्महः तेनाकरोन्महादेवो महाशस्त्रमनुत्तमं ३० चक्रं सुदर्शनं नाम ज्वा
 लामालातिभीषणं तेजःशेषेण च तदा वज्रं चकृत बान्धवैः ३१ तावज्जलंधरो दृष्टः कैलासतलधूमिषु हस्य श्वरथपतीनां कोटिभिः परि
 वारितः ३२ तं दृष्ट्वा लक्षिताः सर्वे जग्मुर्देवा यथा गते अवतैरुर्गणाः सर्वे कैलासाद्युद्धर्मुदाः ३३ ततः समभवद्युद्धं कैलासोपत्यका

का सुवि प्रथमाधिपदैत्यानांघोरशस्त्रास्त्रसंकुलं ३४ मेरीमृदंगशंखाद्यैर्निश्चेरुर्वीरहर्षणैः गजाश्वरथशब्दैश्चनादितामूर्त्यकंप
 त ३५ शक्तितोमरचाणौघमुसलप्रासतोमरैः व्यराजतनमःपूर्णमुक्ताभिरिवसंवृतं ३६ निहतैरथनामाश्चनरैर्भूमिर्व्यराजत वज्रा
 हताचलशिरः शकलैरिवसंवृता ३७ प्रथमाहतदैत्योद्यैर्दैत्याहतगणैस्तथा वसासूक्रमांसपंकाद्यैर्गौरगम्याभवत्तदा ३८ प्रथमाहतदै
 त्यौघान्भार्गवः समजीवयत् युद्धे पुनः पुनश्चैव मृतसंजीवनीवल्गात् २ तां दृष्ट्वा व्याकुलीभूता गणाः सर्वे भयादिताः शशंसुर्देवदेवाय तत्स
 र्वेषु क्रचेष्टितं ४० अथ रुद्रमुस्वाह्मत्यावभूवातीवभीषणा तालजंघोदरीवक्रास्तनपीडितभूरुहा ४१ सायुद्धभूमिमासाद्य भक्षयंती महासु
 रान् भार्गवंसमगे कृत्वा जगामांतर्हिता भवत् ४२ विधृतं भार्गवं दृष्ट्वा दैत्यसेना गणास्तदा प्रस्नानवदना हर्षाच्चिर्जघुर्युद्धदुर्मदाः ४३ आ
 श्राभज्यत दैत्यानां सेना गणभयादिता वायुवेगहताय दत्प्रकीर्णतृणसंहतिः भग्नां गणभयात्सेनां दृष्ट्वा मर्षयुता ययुः ४४ निशुंभं भुंभसेना
 न्यौकालनेमिश्च वीर्यवान् त्रयस्ते वारया मासुर्गणसेनां महावलाः ४५ मुंचंतः शरवर्षाणि प्राचृषीव वलाहकाः तत्र दैत्यशरो घाते शल
 भाद्रवताः प्रजाः ४६ रुरुधुः खंदिशः सर्वा गणसेना मकंपयन् गणाः शरशतैर्भिन्ना रुधिरासारवर्षिणः ४७ वसंते किं शुकाभासान प्रज्ञायत
 किंचन पतिता पात्यमानाश्चिन्नभिन्नास्तदा गणाः ४८ त्यक्त्वा संग्रामभूमिं तु ते सर्वे विमुखा भवन् ४९ ततः प्रभयं स्ववलं विलोक्य गजास्य
 नंदीश्वर कार्तिकेयाः त्वरान्विता दैत्यवरात्रसह्य निवारया मासु रमर्षणास्ते ५० ते गणाधिपती नृदृष्ट्वा नंदीभमुखपरामुखान् अर्मर्षाद् राम
 भ्यधावंत दंष्ट्रयुद्धाय दानवाः ५१ नंदिनं कालनेमिस्तु संभोलं वोदरंतदा निशुंभः परमुखं वेद्वा दभ्यधावंत दंशिताः ५२ निशुंभः कार्तिकेया
 स्थमयूरं पंचभिः शरैः हृदि विव्याध वेगेन मूर्च्छितः स पपात ह ५३ ततः शक्तिधरः शक्तिं यावज्जग्राहरोषितः तावन्निशुंभो वेगेन सशक्तात्

राम
 ८

मपातयत् ५५ ततो नंदीश्वरो वाणैः कालनेमि सवध्यत सप्तमिश्च हयान्केतुं रथं सारथि मच्छिनत् ५५ कालनेमिस्तु संक्रुद्धो धनुः चिक्षे
 द नंदिनः तदा नंदीश्वरस्तं तु त्रिशूलेनाहन दृढं ५६ सशूलमिच्छ हृदयो हताश्वो हतसारथिः अद्रेः शिखरमासु च शैलादिं सो व्यपातयत् ५७
 अथ शुभोगणेशश्चरथ मूषकवाहनौ युध्यमानौ शरव्रजैः परस्परमविद्यतां ५८ गणेशस्तु तदा शुभं हृदिविव्याध पत्रिणा सारथिं चक्रि
 मिर्वाणैः पातयामास भूतले ५९ ततो निकोपः शुभो विवाणयश्च गणाधिपं मूषकं च त्रिभिर्विध्वाननादजलदस्वनः ६० मूषकः शरभिनां
 गश्च चालदृढवेहनः लंबोदरश्च पतितः पदातिरभवत्सुने ६१ ततो लंबोदरः शुभं हत्वा परशुना हृदि अपातयत् तदा मूषकं चारुहत्सुनः
 ६२ कालनेमिर्निशुंभश्च ह्युभौ लंबोदरं शरैः युगपज्जघ्नतुः क्रोधातोत्रेणेव महाद्विपं ६३ तं पीडयमानमालोक्य वीरभद्रो महाबलः अतः कि
 ल किलाशब्दैः सिंहनादैः सघर्घरैः विनादिताडमरुकैः पृथिवी समकंपयत् ६४ ततो भूतान्यधावंत भक्षयंति स्म दानवान् उत्पतंत्यापतंति
 स्म न चतुश्चरणांगणैः ६५ नंदी च कार्तिकेयश्च समाश्रितौ त्वरान्वितौ निजघ्नतुस्ततो दैत्या निरंतरशरव्रजैः ६६ छिन्नमिना हनैर्दैत्यैः यतिनै
 र्भक्षितैस्तथा व्याकुला सा भवत्सेना विषण्णवदना तदा ६७ प्रतिध्वस्ता तदा सेना दृष्ट्वा सागरनंदनः रथिना पतिता केन संग्रामे सगतो
 वली ७० हस्त्यश्चरथ सच्चादैः शंखभेरीरवैस्तथा अभवत्सिंहनादश्च सेनयोरुभयोस्तदा ७१ जलंधरशरव्रजैर्नीहारपटलैरिव द्यावा
 पृथिव्यो राच्छन्नमन्तरं समपद्यत ७२ गणेशं पंचमिर्विद्य शैलादिं नवभिः शरैः वीरभद्रं च विंशत्या ननाद सुमहास्वनः ७३ कार्तिकेयस्ततो दैत्य
 शक्ता विव्याध सत्वरः जुघूर्णः शक्तिनिर्भिन्नः किंचिद्वाकुलमानसः ७४ ततः क्रोधपरीतासः कार्तिकेयं जलंधरः गदया ताडयामास सचमूभि

का. मा. तलेपतत् ७५ तथैव नंदिनं वेगादपातयत भूतले ततो गणेश्वरः क्रुद्धो गदां परशुना छिनत् ७६ वीरभद्रस्त्रिभिर्वाणैः हृदिविव्याध हन
 ६ वम् सप्तभिश्च हयान् केतुं धनुः च्छत्रं च चिच्छिदे ७७ ततो नि क्रुद्धो दैत्यैः शक्तिमुद्यम्य दारुणं गणेशं पातयामास रथमन्यं समारुहत् ७८
 अभ्ययादथ वेगेन वीरभद्रं रुषा न्वितः ततस्तौ सूर्यसंकाशौ युयुधाने परस्परं ७९ वीरभद्रस्तनस्य हयान्वाणैरपातयत् धनुश्च चिच्छिदे
 दैत्यो जग्राह परिघं तदा ८० स वीरभद्रं त्वरया भिगम्य जघान दैत्यः परिघेन मूर्द्ध्नि सचापिवीरप्रतिभिन्नमूर्द्धा पथा तभूमौ रुधिरं समुत्कि
 रन् ८१ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये ब्रह्मनारदसंवादे चतुर्थोऽध्यायः ४ ॥ नारद उवाच पतितं वीरभद्रं तु दृष्ट्वा रुद्रगणा
 भयात् आगच्छन्तो रणं हित्वा क्रोशमाना महेश्वरं १ अथ कोलाहलं श्रुत्वा गणानां चंद्रशेखरः अभ्ययादृष्यमारुढः संग्रामं च हसन्निव २ रुद्र
 मायां तमा लोकसिंहनादैर्गणाः पुनः निवृत्तान् संगरे दैत्यान्निजघ्नुः शरवृष्टिभिः ३ दैत्याश्च भीषणं दृष्ट्वा रुद्रं सर्वे विडुडुवुः कार्तिकं त्रितनं दृष्ट्वा
 पातकानीव तद्भयात् ४ जलंधरस्ततो दैत्यान्विद्रुतान्नेह्यसंगरे क्रोधादधावच्चंडीशं मुंचन्वाणान्सहस्रशः ५ भुंभो निभुंभोश्च मुखः
 कालनेमिर्वलाहकः खड्गरोमा प्रचंडश्च घस्मरश्च शिवं ययुः ६ वाणांधकारसंछन्नं दृष्ट्वा तत्र शिवः प्रभुः तद्वाणजालमाच्छिद्य स्वबाणैश्च
 वृणोन्नमः ७ दैत्यान्वाणवितत्याभिः पीडितानकरोत्तदा प्रचंडं वाणजालौघैरपातयत भूतले ८ खड्गरोमाः शिरःकोपातया परशुना छि
 नत् बलाहकस्य च शिरःखड्गांगेनाकरो द्विधा ९ बध्वा च घस्मरं दैत्यपाशेनाभ्यहनद्भुवि दृषभेणाहता केचित्केचिद्वाणैर्निपातिताः १०
 न शेकुरसुराः स्यातुं गजाः सिंहार्दिना यथा ततः कोपपरीता त्माकोपाद्दुद्रंजलंधरः ११ आहूयामास समरे तीवाशनिसमस्वनः जलंधर उवा
 च युध्यस्वाद्यमया सार्द्धं किमेभिर्निहितैस्तव १२ यच्च किंचिद्वलंते स्ति न दृश्यजटाधर नारद उवाच इत्युक्त्वा वाणसप्तत्या जघान दृषभध्व

राम
 २

जं १३ तावन्नाष्टानशितैर्वाणैश्चिच्छेदप्रहसन्निव ततोहयान्ध्वजं च त्रं धनुश्चिच्छेदसप्तभिः १४ सच्छिन्नधन्वाविरथोगदासुद्यम्यवेग
वान् अभ्यधावच्छिवं तावद्गदां वाणैर्हिधाकरोत् १५ तथापिमुष्टिसुद्यम्यययोरुद्रजिघांसया तावद्देवेनवाणौधैः क्रोशमानमपाकृतः
१६ ततो जलंधरो दैत्यो मत्वारुद्रं वलाधिकं ससर्ज मायां गांधर्वीमद्भुतां रुद्रमोहिनीं १७ ततो जगुश्च न नृत्तुर्गंधर्वाप्सरसांगणाः तालवे
णुसृङ्गाश्च वादयन्ति स्म चापरे १८ तं दृष्ट्वा महदाश्चर्यं रुद्रेणादविमोहितः पतितान्यपिशस्त्राणिकरेभ्योनचवेतिसः १९ एकाग्रीभूतमाले
करुद्रं दैत्यो जलंधरः कामार्तः सजगामाशुयत्रगौरीस्थिताभवत् २० युद्धे शुंभनिशुंभारव्यौ स्थापयित्वा महाबलौ दशदोर्दं पंचास्यः त्रिने
त्रश्च जटाधरः २१ महावृषभमारूढः सवभूवजलंधरः अथ रुद्रं समालोक्य आयातं भववह्नमा २२ अभ्याययौ सखीमध्यातदर्शनपथे
भवत् यावद्दर्शचार्वेगी पार्वतीं दनुजेश्वरः २३ तावत्सर्वीर्यमुमुचे जडांगश्च ततो भवत् अथ ज्ञात्वा ततो गौरीदानवं भयविह्वला जगामात
र्हितावेगात्साततोत्तरमानसं तामदृष्ट्वा ततो दैत्यः क्षणाद्विद्युच्चतमिव २४ जवेनागात्पुनर्योद्धुं यत्र देवो वृषध्वजः पार्वत्यपि महाविष्णुस
स्मारमनसा तदा २५ तावद्दर्शितं देवंगापि विष्णुसमीपं पार्वत्युवाच विष्णो जलंधरो दैत्यः कृतवान्यरमाद्भुतं २६ तत्किं न विदितं तेऽ
स्ति चेष्टितं तस्य दुर्मतेः श्रीभगवानुवाच तेनैव दर्शितः पंथावयमप्यन्वियामहे नान्यथा स भवेद्दध्यः पातित्रत्यात्सुरक्षितं नारद उवा
च जगाम विष्णुदित्युक्त्वा पुनर्जलंधरं पुरं २७ अथ रुद्रश्च गंधर्वानुगतः संगरे स्थितः अंतर्धानगतां मायां दृष्ट्वा सवुबुधे तदा २८ ततः शि
वो विस्मितमानसः पुनर्जगाम युद्धाय जलंधरं रुषा सचापि दैत्यः पुनरागतं शिवं दृष्ट्वा शरीरैः समवाकिरद्रणे २९ विष्णुर्जलंधरं गत्वा तदै
त्यपुटभेदनं पातित्रत्यस्य भंगाय दंदायां चाकरोन्मतिम् ३० अथ चंदारका देवी स्वप्नमध्ये ददर्श ह भर्तारं महिषारूढं तैलाभ्यक्तं दिगंबरं

का. मा.

१०

२२

३३ कृष्णप्रसूनभूषाढ्यं क्रव्यादगणसेवितं दक्षिणाशांगनं मुंडंतमसाय्याहृतंतदा ३४ सपरंसागरे मयंसहसैवात्मना सह ततः प्रवृद्धा सा
 बालानन्वमंचविचिन्वति ३५ ददर्शोदितमादित्यं सखिद्रं निश्चलं मुहुः तदनिष्टमिति ज्ञात्वा रुदती भयविह्वला ३६ कुत्रचिन्नालभच्छर्मगोप
 राद्वालभूमिषु ततः सखीद्वययुतानगरोद्यानमागमत् ३७ तत्रापिसागता बालानालभक्तुत्रचित्सुखं वनाद्वनांतरयातानैव वेदात्मनस्तदा
 ३८ ततः साभ्रमती बालाददर्शती वभीषणौ राक्षसौ सिंहवदनौ दंष्ट्रानयनभास्वरौ ३९ तौ दृष्ट्वा विह्वला तीव्रपलायनपरा तदा ददर्शतापसं
 शान्तं सशिष्यं मौनमास्थितं ४० ततस्तत्कठमासज्यनिजां वाहलनांतदा हुंकारेणैव तौ घोरौ चकार विमुखौ तदा ४१ तदुंकारभयत्रस्तौ द
 दृष्ट्वा तौ विमुखौ गतौ प्रणम्य दंडवद्भूमौ वृंदावचनमब्रवीत् ४२ वृंदावाच दक्षिणाहं त्वया घोरात् भयादस्मात्कृपानिधे किंचिदिदं मुमिच्छामि
 कृपया तन्निशमय ४३ जलंधरो हि मे भर्तारुद्रं यो दुंगतः प्रभो स तत्रास्ते कथं युद्धे तन्मे कथय सुव्रत ४४ नारद उवाच मुनिस्तद्वाक्यमाक
 र्य कृपयोर्द्धमवैक्षत तावत्कपी समायातौ तं प्रणम्याग्रतः स्थितौ शिरःकवंधं हस्तौ तौ दृष्ट्वा धितनयस्य सा पपात मूर्च्छिता भूमौ भर्तृव्यस
 नदुःखिता ४६ कमंडलुजलासिक्ता मुनिना श्वासिता तदा भर्तृभाले स्वकं भालं कृत्वा दौ नारु रोदह ४७ वृंदावाच यः पुरा सुखसंवादे
 विनोदयसि मां विभो न कथं न वदस्याद्यवध्नां मामनागसं ४८ येन देवाः संगंधर्वा निर्जिता विष्णुना सह सकथं तापसे न त्वं त्रैलोक्यवि
 जयी हतः ४९ नारद उवाच रुदित्वेति तदा वृंदांतं मुनिं वाक्यमब्रवीत् वृंदावाच कृपानिधे मुनि श्रेष्ठ जीवयैनं मम प्रियं ५० त्वमेवास्त्वं
 नः शक्तो जीवनाय मतो मम नारद उवाच इति तद्वाक्यमाकर्ण्य प्रहस्य मुनिर्ब्रवीत् ५१ नायं जीवयितुं शक्नो रुद्रेण निहतो युधि तथा
 पि कृपया विष्टयनं संजीवयाम्यहं नारद उवाच इत्युक्त्वा तर्दधेयावता वत्सागरनंदनः वृंदां मासिं गतद्वक्त्रं चुचुव प्रीतिमानसः ॥ ५३ ॥ ५

जा.
५राम.
१०

अथ चंद्रापिभर्तारं दृष्ट्वा हर्षितमानसा रेमेतद्धनमध्यस्थानद्युक्तावहुवासरं ५४ कदाचित्सुरतस्याने दृष्ट्वा विस्त्रुंतमेवहि निर्भर्त्स्यक्रोधसंयु-
 क्तचंद्रावचनमब्रवीत् ५५ चंद्रोवाच मायाशतविदंधित्सामभजंतं प्रियंजनं येन तेन विना ध्वस्तं पाति व्रतं महाव्रतं ५६ नूनं मे निहतो भर्ता श-
 नुभिर्नान्न संशयः पाति व्रतं वलादेवन वै ध्वंयममाभवत् ५७ तज्ज्ञाते मेति मंदाया जीवितेन ममाद्य किं इत्युक्त्वा वचनं चंद्रा जीवनेन त्यक्तुमु-
 द्यता ५८ विष्णुरुवाच वस्तुतस्तपतिरहं मायापतिचराचरं ममैव रूपं तन्वंगिमास्ति दस्तदिदं शृणु ५९ प्रियासहैकं प्राप्येव मम वश-
 स्थलं च ते प्रियासिमे त्वं सुश्रोणिन च वै ध्वंयमस्ति ते ६० इति चाकंपनिशम्याथ सा शशापरुषा हरिं त्वं शिलाभवगोविंदसुनः प्राह हरिश्च तां
 ६१ श्रीभगवानुवाच प्रयच्छतं वरं यन्मा मशयः कोपने मुधा त्वमपि स्थावरा भूत्वा मयि संयोगमेष्यसि ६२ चंद्रोवाच धिक्त्वेदं हरेः
 श्रीलं परदाराभिगामिनः ज्ञातोऽसि त्वं मया सम्यगपि प्रत्यक्षतापसः ६३ यौत्वया मायया द्वास्थौ स्वकीयौ दर्शितौ मम तावेव राक्षसौ भूत्वा
 तव भार्या हरिष्यतः ६४ त्वं चापि भार्या दुःखार्तो बने कपि सहायवान् भ्रमधैर्यं करश्चास्तु यस्ते शिष्यत्वमागतः ६५ इत्युक्त्वा सा तदा चंद्रा प्रावि-
 शद्भव्याह नं विष्णुना वार्यमाणा पितस्मिन्नासक्तमानसा ६६ ततो हरिस्तामनुसंस्मरन्मुहुर्दृष्ट्वा चिता भस्मरजोवर्गुं ठितः तत्रैव तस्थौ मुनि-
 सिद्धसंघैः प्रबोध्यमानोऽपि ययौ न शान्तिम् ६७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये ब्रह्मनारदसंवादे पंचमोऽध्यायः ५ नारद उवाच ततो ज-
 लंधरो दृष्ट्वा रुद्रमद्भुतविक्रमम् चकार मायया गौरीं त्र्यंबकं मोहयन्निव १ रथोपरि गतां दृष्ट्वा रुदंतीं पार्वतीं शिवः निशुंभं शुंभं मुखैश्च वध्यमा-
 नां ददर्श सः २ गौरीं तथा विधां दृष्ट्वा शिवोऽप्युद्दिग्मानसः अवाङ्मुखस्तितस्त्वर्णं विस्मृत्य स्वपराक्रमम् ततो जलंधरो वेगात्त्रिभिर्विव्याध सा-
 यकैः आपुंसमग्रेस्तं रुद्रं शिरस्युरसि चोदरे ४ ततो ज्ञात्वा सतां मायां विष्णुना संप्रबोधितः सैद्रूपधरो जानो ज्वालामालातिभीषणः ५ त-

का. मा. स्यातीवमहारौद्ररूपं दृष्ट्वा महासुराः नशेकुः प्रमुखे स्थातुं भेजिरे च दिशो दश ६ नतः शापं ददौ देवस्तयोः शुंभनिशुंभयोः मम शुद्धादपक्रांतौ
 ११ गौर्यावध्यौ भविष्यतः ७ पुनर्जलं धरो वेगाद्वर्ष निशितैः शरैः वाणान्धकारसंघं नयथाभूतं वलं महत् ८ यावद्द्रुक्षु चिच्छेदतस्य वाणग
 रांस्त्वरान् तावत्सपरिधेरा शुजघान वृषभं वली ९ वृषस्तेन प्रहारेण परावृत्तोरगां गरात् रुद्रेणाकृष्यमाणोऽपि न तस्योरगाभूमिषु १०
 ततः परमसंक्रुद्धो रुद्रो रौद्रवपुर्द्धः चक्रं सुदर्शनं वेगाच्चिक्षेपादिन्यवर्चसं ११ प्रदहद्रौदसी वेगात्तदा साद्यजलं धरं जहार तच्छिरः का
 यान्महदायतलोचनं १२ रथात्कायः पपातो व्योनादयन्वसुधातलं तस्य देहो न्यितं ज्योतिर्विवेश वदने विभोः १३ अथ ब्रह्मादयो देवा
 हर्षादुत्फुल्ललोचनाः प्रणम्य शिरसारुद्रं शशंसुर्विष्णुचेष्टितं १४ देवा ऊचुः महादेव त्वया देवाः रक्षिताः शत्रुतो भयात् किंचिदन्यत्समुद्भू
 तं न त्रकिंकरवामहे १५ वृंदा लावण्यसंभ्रांतो विष्णुस्तिष्ठति मोहितः रुद्रो वाच गच्छ ध्वं शरणं देवाः विष्णो मोहापनुनये १६ शरण्यां मोहि
 नीं मायां सावः कार्यं करिष्यति नारद उवाच इत्युक्त्वा तर्द्ध देवाः सुहृद्भूतगणैर्हृतः १७ देवाश्चतुष्टुर्मूलप्रकृतिं भक्तवत्सलां देवा ऊचुः यदु
 द्भवाः सत्वरजस्तमोगुणाः सर्गस्थितिध्वंसनिदानकारणाः यदि ह्यविश्वमिदं भवामवौतनोति मूल प्रकृतिं न तां स्मतां १८ याहि त्रयोविंशति
 भेदसंज्ञिता जगत्पशेव्ये समधिष्ठिता परा यद्रूपकर्माणि जडास्त्रयोपि ते देवान् विद्युः प्रकृतिं न तां स्मतां १९ यद्भक्तियुक्ताः पुरुषाश्च नित्यं दारि
 द्र्यसंमोहपरा भवादीन् न प्राप्नुवंत्येव हि भक्तवत्सलां सदैव मूलप्रकृतिं न तां स्मतां २० नारद उवाच स्तोत्रमेतत्त्रिसंध्यः पठेदेकाग्रमान
 सः दारिद्र्यमोहदुःस्वानि न कदाचित्पृशति तम् २१ इति स्तुवंतं स्तां देवास्ते जोमंडलमास्थितं ददृशुर्गगने तत्र ज्वाला व्यासदिगंतरं २२ ॥
 जन्मध्याङ्गारती सर्वेषु शुश्रुवुर्व्योमचारिणी अहमेव त्रिधाभिन्ना दृष्टा मे त्रिविधैर्गुणैः २३ गौरी लक्ष्मी स्वराचेति रजः सत्तमोगुणैः तत्र

अ.
६

राम.
११

गच्छतताः कार्यविधास्यंतेववःसुराः २४ नारदउवाच शृण्वतामितितांवाचमंतर्द्धानमगान्महः देवानांविस्मयोत्फुल्लनेत्राणांततदासुने।
 २५ ततःसर्वेयितेदेवाःश्रुत्वातद्वाक्यनोदिताःगौरीलक्ष्मीस्वराश्वैवप्रणोमुर्भक्तवत्सलाः २६ ततस्तास्तान्पुराणद्वेषाप्रणतान्भक्तवत्सलाःबीजा
 निप्रददुस्तेभ्योवाक्यान्यूचुश्चभोदिजाः २७ देवाऊचुः इमानितत्रबीजानिविष्णुर्यत्रावतिष्ठते निर्वपध्वंततःकार्यंभवतांसिद्धिमेष्यति २८
 नारदउवाच ततःसुदृष्टाःसुरसिद्धसंधाप्रगृह्यबीजानिविचिक्षिपुश्च वृंदाचितामूमितलेसयत्रविष्णुःसदातिष्ठतिसौख्ययुक्तः २९ शिषे
 भ्यस्तत्रबीजेभ्योवानस्यन्यास्त्रयोऽभवन् धात्रीचमालतीचैवतुलसीचद्विजोत्तमाः धात्र्युद्गवास्थताधात्रीमाभवामालतीस्मृता गौरीभवाच
 तुलसीतमःसत्वरजोगुणाः ३१ स्त्रीरूपिरयोबभूवुस्ताःदृष्ट्वाविष्णुस्तदासुने उजस्थौसंभ्रमावृंदारूपातिशयविभ्रमात् ३२ दृष्ट्वाचतेनता
 रागात्कामासक्तैश्चेतसा तंचापितुलसीधात्र्यौगणैर्गोवावलोकताम् ३३ यंचलक्ष्म्याःपुराबीजंमाययैवसमर्पितं तस्मान्दुद्भवानारी
 तस्मिन्नीर्षायुताभवन् ३४ अतःसावर्बरीन्याख्यामवापातीवगर्हिता धात्रीतुलस्यौतद्रागात्तस्यप्रीतिप्रदेसदा ३५ ततोविस्मृतदुःखो
 सौविष्णुस्ताभ्यांसहैवतु वैकुण्ठमगमदुष्टःसर्वदेवनमस्कृतः ३६ अथविष्णुश्चगंडकांशलग्रामाभिधोभवत् वृंदाचतुलसीभूत्वाशाल
 ग्रामाभिधेहरो ३७ पुनःसंयोगमापेदेहरेरत्यंतवच्चभा इत्येवंवच्चभाविष्णोःपूर्वजन्मन्यथाधुना ३८ प्रीयतेपूजितोह्यस्यादलेर्देत्यव
 लांतकःमंजरीभिःसपत्राभिर्मालाभिश्चापिकेशवः ३९ तुलस्याःकार्तिकेप्रीतोददातिपदमव्ययं श्यामापितुलसीविष्णोःप्रियागौरीवि
 शेषतः ४० यद्गृहेतुलसीभातिरक्षाभिर्जलसेचनैः शुश्रूषितोहरिस्तैस्तुनात्रकार्याविचारणा ४१ ललाटेतिलकंयेष्वांतुलसीमूलमृति
 का अपिदुःकृतिनस्तेस्युःतान्दूतानस्यशंतिहि ४२ नावज्ञाजातुकार्यास्यावृंदाभावान्मनीषिभिः यथाहिवासुदेवस्यवैकुण्ठेभोगविग्रहः

श्रीमद्भागवतम्
१२

का.मा. ४३ शालग्रामशिलारूपमपरंभुविदृश्यते तथा लक्ष्म्यैकमापन्ना तुलसीभोगविग्रहः ४४ अपरंस्थावरंरूपंभुविलोकहितायवै स्पृष्टादृष्टा
 १२ रक्षिताचमहापातकनाशिनी ४५ दर्शनंनर्मदायास्तुगंगास्नानंतथैवच तुलसीवनसंसर्गः सममेतन्नयंस्पृष्टं ४६ पुष्कराद्यानितीर्था
 निगंगाद्याःसरितस्तथा वासुदेवादयोदेवास्तिष्ठन्ति तुलसीदले ४७ तुलसीमंजरीयुक्तोयस्तु प्राणान्विसुंचति यमोपिनेक्षितुंशक्तेयुक्तं पापश
 तैरपि ४८ तुलसीकाष्ठजंयस्तुचंदनंधारयेन्नरः तद्देहंनस्पृशेत्पापंक्रियमाणमपीहयत् ४९ तुलसीविपिनच्छायायत्रयत्रभवेत्सुनेतत्रश्राद्धं
 कर्त्तव्यंपितृणां दत्तमक्षयं ५० तथैवधात्रीविज्ञेयाविष्णोरत्यंतवच्चभा धनेधात्रीफलंयस्तुसविज्ञेयोहरिः स्वयं ५१ धात्रीच्छायासुयःकुर्वी
 त्पिंडदानंमुनीश्वर मुक्तिं प्रयांतिपितरस्तस्येतिरयंगताः ५२ धात्रीच्छायांसमाश्रित्यकार्तिके तुभुनक्तियः अन्नसंसर्गजंपापं आवर्धतस्यनश्यति
 ५३ तथैवमालतीपुष्पैः पूजयेत्सततंहरिम् ५४ इतिभृगुवरपृष्टोयत्तथाहंतुलस्यामधुमथनसुदृढं प्राकृतंजन्मचास्याः तदिदमखिलमुक्तं
 त्वमियार्थंहरेश्चरितमतुलचित्रंपापहृद्भोतुवक्तोः ५५ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेकार्तिकमाहात्म्येब्रह्मनारदसंवादेषष्ठोऽध्यायः ६ नारद
 उवाच बोधनात्परदीपस्यवैष्णवानानुसेवनात् स्नानायतीर्थगमानानियमादिषुपूजनात् १ कार्तिकेफलमाप्नोतिराजसूयाश्चमेधयोः कार्ति
 केमासियेनित्यंतुलासंस्थेदिवाकरे २ कुर्वन्तिविष्णुतुष्ट्येतेनराविष्णुसूतयः शौनकउवाच सर्वेपिकालावयवास्तस्यकालस्वरूपिणः ३ मासाना
 नुकथंविष्णोः कार्तिकः प्रवरः प्रियः एकादशीतिथीनांचतत्सर्वकारणंवद ४ नारदउवाच साधुपृष्टंत्वयाविप्रविस्तरेणशृणुष्वभो शंसोना
 माभवत्पूर्वमसुरः सागरात्मजः ५ त्रिलोकीमथनेशक्तोमहाबलपराक्रमः जित्वालोकाचिरात्कृत्यस्वर्चोकात्समहासुरः ६ इन्द्रादिलोकपा
 लानामाधेकारांस्तथाहरत् तद्भयादथनेदेवाः सुवर्णाद्रिगुहांगताः ७ अवसन्बहुवर्षाणि सावरोधाः सवासवाः सुवर्णाद्रिगुहादुर्गो संस्थिता

श्रीमद्भागवतम्

८ तद्वा सिनोवभ्रुस्तदा दैत्यो विचारयत् हताधिकारास्त्रिदशमयायद्यपि निर्जिताः ९ लक्ष्यनेवल्युक्तास्ते करणीयं समात्र किं आज्ञा
 तं मया देवा वेदमंत्रवत्त्वान्विताः १० तान्हरिष्येत तस्सर्वे वलहीना भवन्ति हि इति मत्वा ततो दैत्यो विष्णुमालक्ष्य निद्रितं ११ सत्यलोकाज्जहा
 राशुवेदानादिस्वयं भुवः नीतास्तु तेन ते वेदास्तद्भ्याने निराक्रमन् १२ तोये भिविविशुर्यज्ञमंत्रवीर्यवत्त्वान्विताः तान्मार्गमाणः शंखोपि समु
 द्रान्तरगो भवत् १३ नददर्शिततो दैत्यः क्वचिदेकत्र संस्थितान् अथ ब्रह्मासुरैः सार्द्धं विष्णुं शरणमन्वगात् १४ पूजोपकरणान् गृह्य वैकुण्ठ भवनं
 तः तत्र तस्य प्रबोधार्थं गीतवाद्यादिकाः क्रियाः १५ चक्रुर्देवा गंधपुष्पधूपदीपान्मुहुर्मुहुः अथ प्रबुद्धो भगवान्नादं प्रतिपद्यितः १६ ददृशे तैस्तु
 रैस्तत्र सहस्रार्कसमद्युतिः उपचारैः षोडशभिः संपूज्य त्रिदशास्तदा १७ दंडवत्यतिताभूमौ तानुवाचाथ माधवः विष्णुरुवाच वरदो हं सुरगा
 णा गीतवाद्यादिमंगलैः १८ मनोभिलषितान् कामान्सर्वानेव ददामिवः ईषंस्व शुक्लैकादश्यां यावदुद्धोधिनी भवेत् १९ निशातुर्यं शशे वेयं गीत
 वाद्यादिमंगलान् कुर्वन्ति नित्यं मनुजा भवद्भिर्यद्यथा कृतं २० ते मन्त्रियकरानित्यं मत्सन्निध्यं व्रजन्ति ते पादार्घ्याचमनीया दैर्भवद्भिर्यदुपाहृत
 म् २१ तदद्भुतगुणं यस्माद्यातं वः सुखकारणं वेदाः शंखहताः सर्वे तिष्ठन्त्युदकसंस्थिताः २२ ताम्रानयाम्यहं वेदान् हत्वा सागरनंदनं अद्य प्रभृतिवै
 दास्तु मंत्रवीजमस्त्वान्विताः २३ प्रत्यहं कार्तिके मासि विश्रमन्त्वस्मत्सर्वदा अद्य प्रभृत्यहमपि भवामि जलमध्यगः २४ भवन्तोऽपि मया सार्द्धमा
 यां तु समुनीश्वराः काले स्मिन्नेव कुर्वन्ति प्रातः स्नानं द्विजोत्तमाः २५ ते सर्वयज्ञावभृथैः सुस्नाताः स्युर्न संशयः ये कार्तिकव्रतं सम्यक् कुर्वन्ति मनुजाः
 सदा २६ ते देहांते त्वया शक्रप्राप्या मद्भवनं सदा विघ्नेभ्योरक्षणांतेषां मम कार्यं सदा त्वया २७ देया त्वया च वरुण पुत्रपौत्रादिसंततिः धनवृद्धिर्दः
 नाध्यक्ष त्वया कार्यं ममाज्ञया २८ मम रूपधराः साक्षाज्जीवन्मुक्तास्तु ते यतः आजन्म मरणाद्येन कृतमेतद्व्रतं न समं २९ यथोक्तविधिना

१३ क्रामाः सम्यक्तेमान्याभवतामपि एकादश्यां यत्तश्चाहं भवद्भिः प्रतिबोधितः ३० अतश्चैवातिमन्यासास्वतीव प्रीतिदामम ३१ व्रतद्वयं सम्यगिदं नरैः
 कृतं सान्निध्यकृत्मेन तथा न्यदस्ति दानानि तीर्थाणि तपां स्थित्याः स्वर्लोकादान्येव सदा सुरोत्तमाः ३२ नारद उवाच इत्युक्त्वा भगवान्विष्णुः
 शफरीतुल्यरूपधृक् स्वात्मपातांजलौ विंध्यवासिर्नक्षत्रपथ्यच ३३ सतं कमंडलौ स्वस्य कृपया क्षिप्तवान्मुनिः तावत्सनममौ तत्र ततः कूपे
 न्यवेशयत् ३४ तत्रापि नममौ तावत्कासारं प्रापयत्सतं एवं स सागरे क्षिप्तस्तत्र सोऽप्यन्ववर्द्धत ३५ ततोऽवधीत्सतं शंखं विष्णुर्मत्स्यस्वरूपधृ
 क् अथ तं स्वकरे कृत्वा बदरीवनमागमत् ३६ तत्राद्वयकृष्णीन्सर्वानिदमाज्ञापयद्भिर्भुविष्णुरुवाच जलान्तरविशीर्णं क्षुद्रयुग्मं वेदान्प्रमार्ज
 य ३७ आनयध्वं त्वरात्तश्च सरहस्याज्जलान्तरात् तावत्प्रयागे तिष्ठामि देवतागणसंयुतः ३८ नारद उवाच ततस्तैः सर्वमुनिभिस्तपोवलसम
 न्वितैः उद्धारिताः षडंगस्ते वेदायज्ञसमन्विताः ३९ तेषु यावन्मितं येन लब्धं तावन्मितस्य हि सप्तसप्तैकविंशतिस्तदा प्रभृतिशौनक ४० अथ सर्वेपि सं
 गम्य प्रयागं मुनयो ययुः विष्णवे सविधात्रे ते लब्ध्वा न्येदान्यवेद्यन् लब्ध्वा वेदान्सयज्ञांस्तु ब्रह्मालोकपितामहः अयजद्वाजिमेधेन देवर्षिगण
 संवृतः ४१ यज्ञान्ते देवगंधर्वासिद्धपन्नगरुडकाः निपत्य दंडवद्भूमौ विज्ञप्तिं तत्र चक्रिरे ४२ देवा ऊचुः देवदेव जगन्नाथ विज्ञप्तिं शृणु नः
 प्रभो हर्षकालोऽयमस्माकं तस्मान्त्वं वरहो भव ४३ स्थानेस्मिन्दुहिणो वेदान्नद्यान्प्राप पुनः स्वयं यज्ञभागान्वयं प्राप्तास्त्वत्प्रसादाद्रमापते
 ४४ स्थानमेतदतिश्रेष्ठं यथिव्यापुण्यवर्द्धनम् विष्णुरुवाच ममाप्येतन्मितं देवायद्भवद्भिर्रुदाहृतं ४५ तीर्थराजेति विख्यातं तीर्थमेतद्
 विध्यति दानं तपो व्रतं होमो जपः पूजादिकाः क्रियाः ४६ अनंतफलदाः संतु मत्सान्निध्यकराः सदा कालोप्येषमहापुण्यः फलदोस्तदा
 नृणाम् ४७ नारद उवाच एवं देवान् देवदेवस्तदुक्त्वा तत्रैवांतर्द्धानमगात्सवेधाः देवाः सर्वेऽप्यंशकैस्तत्र निष्ठं नर्द्धानं प्रापुरिंद्रादयस्ते ।

जा.

राम.
१३

४९ इति कार्तिकमासस्य मयोत्यतिः प्रकीर्तिता सेतिहासं च भो ब्रह्मन्किमन्यच्छोतुमिच्छसि ५० शौनका उवाच नियमान् कार्तिकस्या
 स्य तिथीनां कृत्यमत्र यत् सोद्यापनविधिं ब्रूहि यथावत्प्रणतस्य मे ५१ नारद उवाच कार्तिकव्रतिनां पुंसां नियमा ये प्रकीर्तिताः तान् शृणुष्व म
 हाप्राज्ञकथ्यमानान् समन्ततः ५२ सर्वा मिषानि मांसा निक्षौद्रं सौवीरकं तथा राजिकामादकं चापि नैवाद्यात् कार्तिकव्रती ५३ देववेदद्विजानां
 च गुरुगोव्रतिनां तथा स्त्रीराजमहतां निहं वर्जयेत् कार्तिकव्रती ५४ द्विदलं तिलतैलं च तथा नंशल्पदूषितम् भावदुष्टं शब्ददुष्टं वर्जयेत् का
 र्तिकव्रती ५५ परान्नमामिषं चूरां फले जंवीरमामिषम् धान्ये मसूरिका प्रोक्ता ह्यन्नं पर्युषितं तथा ५६ गोच्छा गोमहिषीभूतमन्यदुग्धा
 दिचामिषं द्विजक्रीतारसाः सर्वे लवणं भूमिजं तथा ५७ ताक्षपात्रस्थितं गव्यं जलं पल्लवं संस्थितं आत्मार्थपाचितं चान्नमामिषं तत्स
 तं बुधैः ५८ ब्रह्मचर्यमधः स्वापं पत्रावल्यां तु भोजनं चतुर्थकाले भुंजीत कुर्यादेवं सदा व्रती ५९ नरकस्य चतुर्दश्यां नैलाभ्यंगं च कारयेत्
 अन्यत्र कार्तिकस्नार्या नैलाभ्यंगं न कारयेत् ६० पलांडुं लसुनं गुं द्राक्षत्राकं गुंजनं तथा नारिकां मूलकं शिग्रुं वर्जयेत् कार्तिकव्रती ६१ अलावुं
 चापि हंताकं कूष्माण्डं च हंतीफलं कलिंगं च कपित्थं च वर्जयेत् कार्तिकव्रती ६२ श्वभिर्दुष्टं च काकैश्च सूतकां न च वर्जयेत् द्विपाचितं च दग्धा
 न्नं न चाद्याद्वै सव व्रती ६३ एतानि वर्जयेन्नित्यं व्रती सर्वव्रतेष्वपि कृच्छ्राद्यं चापि कुर्वीत स्वशक्त्या विष्णुतृष्टये ६४ क्रमात्कूष्माण्डं च हंती
 च त्राकं मूलकं तथा श्रीफलं च कलिंगं च फलं धात्रीभवं तथा ६५ नारिकेरमलावुं च पटोलं वदरीफलम् वर्महंता कजं वल्लीशाकं तुलसि
 जं तथा ६६ धात्रीफलं रवौ वर्ज्यं सर्वमासे सदा गृही शाकान्येतानि वर्ज्यानि क्रमात्प्रतिपदादिषु ६७ एभ्योऽन्यद् वर्जयेत् किं विद्यद्विष्णुप्रीतये नरैः
 तत्पुनर्ब्रह्मणे दत्त्वा भक्षयेत् सर्वदैवहि ६८ कार्तिके मासियो भक्त्या दद्याद्वा ह्यह्ण भोजनम् प्रत्यहं विष्णुतृष्टयर्थं सयाति भवनं हरेः ६९ कुरुसे त्रेविधाने

का.मा.
१४

नतुलापुरुषदानतः यत्फलं लभते तच्च कार्तिके वस्त्रदानतः ७१ कार्तिके मासि यो मर्त्यः पादत्राणां द्विजन्मने दद्यादस्त्रान्वितं त्रसन्त्ययमनेनैव पा-
श्यति ७२ यज्ञोपवीतं तांबूलं सूपुगं गंधचंदनं दत्वेतद्वेदविदुषे पुरंदरपुरं व्रजेत् ७३ नारिकेरफलं चैव सरत्नं वस्त्रसंयुतम् सदक्षिणाञ्च
यो दद्यात्स शश्वत्पौत्रवान् ७४ कर्मणा मनसा वाचा यत्ना दर्मसमाचरेत् असुर्यं लोकविद्धि पृथग्धर्ममय्याचरेन्न तु ७५ पूर्वयेनैकतंसतीर्थ-
गमनं विप्रानसंतर्पिता हव्यं नैव दुतं दुताशनमुखे नाराधितः शंकरः दत्तं नैव हिरण्यवस्त्रमुदकं गावस्तिलामेदिनी दृश्यतेः चकुचैलदीनवदनानि
त्यं नरादुःखिताः ७५ न विप्रपादोदककर्दमा निनवेदशास्त्रध्वनिगर्जितानि स्वाहास्वधाकारविवर्जितानि श्मशानतुल्यानि गृहाणितानि ७६
यस्य संगृहिणी भार्या शूद्रा भवति नारदः श्मशानशततुल्यं तद्गृहं नैव त्यजेत्कलिः ७७ यन्न वेदध्वनिं त्रांतं यन्न गोभिरलंघ्यं यन्न रैरपरि-
वृत्तं श्मशानमिव तद्गृहम् ७८ भार्याहीनानि वेश्मानि शास्त्रहीनाः सुतास्तथा विलीयन्ते न संदेहो घर्मतस्तु हिनं यथा ७९ भार्याहीने क्रिया-
नास्ति भार्या परिणयेनतः सर्वस्वेनापि विप्रेन्द्रकर्तव्योदारसंग्रहः ८० एवमेव हि माघे च कुर्याच्च नियमान्ब्रती भुक्तिमुक्तिप्रदानो हयानि
क्षेत्राणि भूतले ८१ वसन्ति तानि तद्देहे कार्तिकव्रतकारिणः कार्तिकव्रतिनः पुण्यं यथोक्तव्रतकारिणः ८२ न समर्थो भवेदकुं ब्रह्माचापि च-
तुर्मुखः ८३ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये ब्रह्मनारदसंवादे सप्तमोऽध्यायः ७ नारद उवाच अथ शौनक वक्ष्यामि तिथीनां।
कृत्यमुत्तमं कार्तिके कृत्वा पक्षे तु त्रयोदश्यां निशा सुखे १ यमदीपं वहिर्दद्यादपमृत्युर्विनश्यति मृत्युना पाशदंडाभ्यां कालस्यामलया।
सह २ त्रयोदश्यां दीपदाने सूर्यजः प्रियतामिति कार्तिके मासि कृत्वा च चतुर्दश्यां विधूय ३ ॥ अवश्यमेव कर्तव्यं स्नानं नरकभीरुभि-
नैलेलक्ष्मीर्जले गंगादीपमालाचदीपके ४ ततः स्नानं प्रकुर्वीत विधिनानेन यत्नतः अपामार्गमथोत्तुम्बी नृतीयं चक्रपुत्रकं ५

पञ्चमः ८३

॥ सितालोष्ठसमायुतः सकंठकदलान्वितः हरपापमयामार्गभ्राम्यमाणः पुनः पुनः ६ सप्तवारं समावर्त्य शिपेता न्याम्य दिग्दले स्ना-
 त्वासवस्त्रः प्रादद्यादीपंतन्मृत्युपुत्रयोः ७ शुनकौश्यावशवलौभ्रातरौ यमसेवकौ तुष्टौ स्यातां चतुर्दश्यादीपदानेन मृत्युजौ ८ ततः
 प्रभाते विमले देवान्संतर्प्येत्पितृन् मनुष्यांश्च तथा दिव्यान्नाम गोत्रपुरस्सरान् ९ रात्रौ दीप्याश्च दातव्या देवानामपितुष्टये चतुर्द-
 श्यादीपदानं हरदुर्गार्थमेव च १० शस्त्रैर्हतानां च तथा पितृणामक्षयं भवेत् ततो दर्शदिने प्राप्ते सुप्रहृष्टमनास्तथा ११ स्नात्वा देवान्
 नुष्यांश्च पितृंश्चैवाभितर्प्येत् कुर्याच्च पार्वणाश्चाद्वंदधिशीरघृतादिभिः १२ भोज्यैर्नानाविधैर्विप्रांस्तोषयेत्त्रिजशक्तिः भेरीमृदं
 गपटहवादित्रैः सुमनोहरैः १३ तस्यां महोत्सवः कार्यो दीपावल्यां प्रयत्नतः रात्रौ दीपाः प्रदातव्या गृहे तीर्थे च तुष्यथे १४ आरामे च ग-
 बांगोष्ठे पितृणां तृप्तिकारकाः रात्रौ जागरणं कुर्यात्पराणश्च वणंतथा १५ द्यूतेन वामहेशाग्रे युवतीनां च लीलया श्रिया सार्द्धं जगद्योनिः
 शेते विष्णुः सुखान्वितः १६ तस्यां रात्रौ जनैस्तस्मात्संप्रोक्ता सुखसुप्तिका तस्यां धातुमयैर्वर्णैर्लिखित्वा सुखरात्रिकम् १७ ब्रह्मविष्णुशिवा-
 दीनां मूर्तींश्च विलिखेत्ततः सुप्रतिष्ठां कारयित्वा द्विजेन सखिभिः सह १८ पूजयेद्गंधपुष्पाद्यैर्मंत्रेणानेन भोद्विजः सुखरात्रिर्गृहस्थाया-
 देवता सुखदा मम १९ सुखरात्रिं न मस्तुभ्यं जीवपुत्रे न मोस्तुते शिवप्रिये गृहाणे मां पूजां मे रक्ष वालकान् २० रूपं देहि जयं देहि पुत्रान्का-
 मान्सुखं धनम् इति संप्रार्थ्य तां देवीं विप्रान्संतोष्य यत्नतः २१ ततो नीराजनं कर्म कृत्वा लक्ष्मीं प्रपूजयेत् रमार्चनाद्भवान्याहिजितः पू-
 र्वमहेश्वरः २२ अतः स शंकरो नृपः सर्वैश्वर्यसुखप्रदः अभावा स्याच्चतुर्दश्योः प्रदोषे दीपदानतः २३ यमलोकान्यकारात्तुमुच्यंते कार्ति-
 के नराः लक्ष्मीर्देवभयान्मुक्ता सुखं क्षीरणं वोदरे २४ अतः साविधि वत्कार्या मनुष्यैः सुखसुप्तिका दिवानतत्र भोक्तव्यं विना ॥ २५

1. मा.
१५

वालातुरानुजनान् २५ प्रदोषसमये लक्ष्मीं पूजयित्वा यथाक्रमम् राजामहोत्सवं कुर्याद्दीपावल्यां विशेषतः २६ ततोऽर्चरात्रसमये स्त
यं राजा पुरं विशेत् अवलोकयितुं सम्यक्पद्मा मेव शनैः शनैः २७ अप्रवृद्धे हरौ स्त्रीभिः पूर्वलक्ष्मीः प्रबोध्यते यथापतिवृत्तानारी ब्रह्म
नलोके प्रबुध्यते २८ पूर्वं भर्तुस्ततो लक्ष्मीं पूर्वमेव प्रबोध्यते जयदेवि जगन्मातर्विष्णुवहसि संस्थिते २९ रमेन मोक्षुते मे न सौभाग्यं दे
हि निश्चलम् इति स्तुत्वा भगवन्तो महालक्ष्मीं वरप्रदाम् ३० भर्तुः सहक्रीडनीयं दीपावल्यां यदृच्छया तद्दिनं यदि हर्षेण राजयेनैव प्रयाति चेत्
३१ तस्य संवत्सरं यावज्जयो हर्षो भवेद्भुवम् यामे चतुर्थे नारीभिः सूर्य्यडिंडिमवादनेः ३२ निःकाश्यते प्रविष्टाभिरलक्ष्मीः स्वर्गहाङ्गणात् अत्रा
प्युदाहता गाथा सत्यधर्मेण केनचित् ३३ ब्राह्मणेनाथ भजता क्लृप्तं वै सत्यशर्मणा शौनका उवाच सत्यशर्मा द्विजः को वै का गाथा श्रीः कथं पुनः ३४
विवेश तस्य भवने कथयस्व महामते नारद उवाच शूरसेने द्विजः कश्चित् सत्यशर्मा सुधीर्वसन् ३५ धर्मार्थं चेष्टते कर्मतृष्णा व्याकुलमानसः स
मवित्तं यदीह स्याद्धर्मं कुर्यात्ततः सुखी ३६ पुत्रास्त्रियो लंकृताः स्युर्गृहं कुर्यात् मनोरमं एवं मनोरथा विष्टः सर्वदेवो न मोक्षं ३७ हरिं ज्ञाना
धनार्थं स पूजयामास भक्तिनः एवं चार्चयतो विष्णुयदा याति धनकृत् ३८ अन्तरैव विनश्येत् संचयो नाभवत्ततः निर्विघ्नोऽतिविषण्ण
श्च धनार्थं सुमहोद्यमैः ३९ पप्रच्छ को विदं कंचित् ज्ञानविज्ञानसंयुतम् तेनोक्तो धनकामस्त्वशिवमाराधयथाधुना ४० सहरः कामिनः
कामंदते पथ्यमि वामये निःकामैस्तु हरिः पूज्यो भजनानंदनिर्वृतैः ४१ सर्वत्र कृतवैराग्यैस्त्वन्यथानास्ति भो द्विज इति श्रुत्वा स विप्रा
ग्रो यमुनातीरं श्रयम् ४२ लिङ्गं शिवस्य संपन्नं पूजयामास चान्वहम् वर्षे प्रसन्नो भगवान्त्सं वै ब्राह्मणं दधत् ४३ लक्ष्म्या श्रयार्थं चोवा
च प्रहसन् सत्यशर्मणः गच्छया च स्वराजानमिदमेव वचो मम ४४ दीपावल्याः समारंभे नागराः सर्वतो दिशम् स्वस्वे गृहे प्रदीपांश्च माकु

जा.
८

सम.
१५

मुनिशिकेचन ४५ तथेत्युक्त्वा यथाचेसराजानमिदमेवच राजातुच्छंसमाज्ञायथाचितं ब्राह्मणेदहौ ४६ तुष्टोविप्रोवरंलब्ध्वाजगामनि
 जमंदिरम् अथायातानिशासातुतस्मिन्नहनिभूमिपम् ४७ तद्वचःश्रावयामाससत्यशर्मास्वयचित्तम् तदैवराजास्वपुरेसर्वत्राघोषय
 द्विजाः ४८ अद्यप्रदोषेदीपस्तुनप्रज्वाल्यश्चकेनचित् तेनाद्यस्वगृहंशोभिकृतम्वैसत्यशर्मणा ४९ दीपमालाकृतारात्रौहर्षगीतादिकौ
 तुकंसर्वेषांवेश्मनांलक्ष्मीरंधकारभयार्दिता ५० सर्वत्रानाश्रयालक्ष्मीरंधकारविशङ्किनी तद्वेश्मनिहृतंज्योतिःप्रकाशंप्रविवेशह ५१
 हस्तेनलीलाकमलंगृहीत्वाकान्यामनोल्हादकराल्यहासा मनुष्यनारीसदृशाकृतिश्रीर्निषेध्यतेतेनगृहंविशंती ५२ वैकुण्ठेतेपतिर्भद्रेप्रा
 क्तप्रसन्नो न कस्यचित् त्वंचातिचंचलालोकेसदोषौदम्यतीयुवां ५३ नेहस्थेयंत्वयायाहिवंचयान्याचतदिदःश्रीरुवाच सुप्तेकृतेतवैवेदंग
 हंचादान्ममाश्रयं ५४ निश्चलानेभविष्यामिप्रवेशंदेहिमेगृहे सत्यशर्मोवाच यदित्रैपुरुषवंशेतिश्वेमेशपथंकुरु ५५ मदंधंमांचमाकुर्व्या
 स्तिष्ठगेहेनचान्यथा तथेत्युक्त्वाविशद्देहंसत्यंवैसत्यशर्मणाः संसृद्धिसंपदामासीद्वारिचंद्रदूरतोगतं धनेनतेनविप्रोपियज्ञदानतपःकृतीः ५६
 चकारविष्णुपूजाश्चवृद्धोवैराग्यमापसःतस्मात्तस्यांनिशायांवैगृहेऽखंडप्रदीपकम् ५७ कार्यंचालंकृतंगेहंश्रीकामैर्गृहिभिर्द्विजाः सर्वाश्चमे
 शुगार्हस्याधन्यंमन्येभ्रियान्वितम् ५८ अत्राश्रित्यहकामादीन्दुर्जयान्नयतेपुमान् अन्येषांसुपकारायत्रयाणांसाधनंपरम् ६० निष्का
 मनान्तथा मोक्षंसाधयेन्नात्रसंशयः व्यप्रेणधनहीनेनकथंसाध्यंभवेदिह ६१ धनात्तधर्मान्वर्धयित्वासमुत्पाद्यस्युत्तरेः धर्मेयवाग्रतः
 साध्योह्यन्यथातद्वयोऽगुणाः ६२ नमोलक्ष्म्यैमहादेव्यैजगन्मात्रेहरिप्रिये त्वाविनाश्व्यतांयातिजगद्यज्ञविवर्जितं ६३ नारदउवाच इत्येव
 मुक्त्वाविप्राग्रस्त्युक्त्वागेहंविरक्तधीः प्रवव्राजपुरीमग्यामथुरांप्राप्यभक्तिमान् ६४ तयात्रशुद्धचित्तोसौसमाराध्यसमाधिना हरिशरणमा

का. मा. तदंश्याधनिनोभवन् ६५ एतद्दीपोत्सवं ब्रह्मन्वसिष्ठोऽपि जगादह लीलावती नदा कृत्वा मृता सङ्गतिमायसा ६६ शौनक उवाच कासा
 १६ लीलावती ब्रह्मन्वसिष्ठः कथमुक्तवान् नत्सर्वं ब्रूहि देवर्षे रहस्यं मम शृण्वतः ६७ नारद उवाच प्रतिष्ठानपुरे रम्ये हस्त्यम्बरयसंकुले नृप
 तिर्धर्मनाथोऽभूत्सर्वधर्मनिधेवकः ६८ तस्य राज्ञे द्विजवरनाम्ना लीलावती मुने वेश्या जनप्रियारम्या रूपौदार्यगुणान्विता ६९ सावसिष्ठा
 श्रमं पुण्यं जगामादिष्ट योगतः वसिष्ठमृषिमासीनं प्रणम्य नतकंधरा ७० कृतांजलिपुटामूत्वा प्राहेदं पुरतो वचः मयानदत्तं न हृतं नोपवास
 व्रतं कृतं ७१ भक्तपानपूजितः शंभुर्नचलक्ष्मीपतिर्हरिः सांप्रतंतस्य पूजायै धर्मं किंचिददस्व मे ७२ येन दुःखाधि मग्राहं निस्तरामि भवार्णवान्
 एवं तस्याः सुवद्भूशः श्रुत्वानुकरुणं वचः ७३ कारुण्यात्कथयामासतामृषिः कौमुदीव्रतम् इत्युक्त्वा समुनिर्हो मासुरस्ताच्च तिरोदधे ७४ सापिश्र
 त्वा मुनेर्वाक्यं धर्मयुक्तं मुदा न्विता लीलावती च वारस्त्री दीपमालां च कारह ७५ तस्याः प्रभावेन मनोहरा सा भोगाननेकान्बुबुजे मुनीश
 विष्टोः प्रभावान्समवाप धाम सुदुर्लभं स्यादिह योगिनां च ७६ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये ब्रह्मनारदसंवादे कौमुदी
 कथनं नामाष्टमोऽध्यायः ८ ॥ नारद उवाच अतः परं प्रवक्ष्यामि वलेर्दिनमहोत्सवम् गोवर्द्धने हरेः पूजां गोमहिष्यादिपूजनं १ पुरा क
 तयुगस्याहो वैरोच निर्महासुरः एकेनापरिपूर्णा निहय मेधशतानि च २ चकार विधिवच्छक्रपदग्राही सदक्षिणं ततस्सूर्णवाजिमेधः प्रा
 रब्धः शतशो मुने ३ तेन संभारमाहृत्य दिवमाहर्तुमिच्छता अत्रांतरे भयत्रस्तः शक्रं क्षीरोदधिं ययौ ४ निजाधिकारस्यार्थं हहस्यति परः स
 रः श्रीवासुदेवं तुष्टाव पुराणं पुरुषोत्तमं ५ अनादिनिधनं विष्णुमवाङ्मनसगोचरम् जयदेव जगन्नाथ जयजन्मजरापह ६ जयकाम
 दभक्तानां प्रभो विष्टो नमोस्तुते इति स्तुतः प्रसन्नात्मा शक्रेण मधुसूदनः ७ आविर्भूत्वा हर्षयंस्तं प्रोवाच स पुरंदरम् कश्चित्तेकुशलं शक्रदेव

जा.
८

राम.
१६

राजवदस्वमे ८ केनतेमर्दिनोसानोयदर्शत्वमिहागतः इतिश्रुत्वाहरेर्वाक्यंशक्रः परपुरंजयः ९ वभाषेकमलाकांतंश्लक्ष्णमधुरयागि
 रास्वामिन्संप्रतिदैत्येन्द्रवलिनामत्परिशुद्धे १० कृतोद्यमोवाजिमेधः प्रारब्धोऽस्मि महीतले तस्मात्वंमत्पदंरक्षमैजोऽस्मियदिकेशव ११
 कर्मणामनसावाचामयियद्यस्तितेकृपा इतिश्रुत्वाजगन्नाथोमृदुवाक्यंविडोऽजसः १२ निजगादमरुत्वंतंवैकुण्ठश्चशतक्रतुम् त्व
 यात्रचिंतानोकार्यागच्छशीघ्रंनिजंपुरम् १३ ततःप्रणम्यविश्वेशययौशक्रोऽमरावतीम् प्रहृष्यन्निवहृष्टात्मावृहस्यतिपुरोगमः ॥
 १४ तस्मिन्गतेद्विजवरवासुदेवोजगत्पतिः वामनंरूपमाश्रित्यगतस्तत्रवलेर्मखे १५ यावत्पूर्णाहुतिस्तत्रनदतासाद्विजैर्मुने तावा
 त्पार्थितवास्तत्रवलिं पृथ्वीपदत्रयम् १६ ततःसोपिपरीक्षांचतस्यकृत्वायथाविधि पात्रंविज्ञायतस्मैतद्वतवान्दैत्यपुंगवः १७ क्रमयि
 त्वात्रिभुवनंविष्णुः सार्द्धद्वयेनवै पदेनमुनिशार्दूलपुरस्तात्पार्थमागतः १८ प्रोवाचवलिराजानंसार्द्धपृथ्वीपदद्वयं प्राप्तंमयाभुवंदेहि
 मत्वंपादार्द्धसंमितां १९ ततस्सत्परोराजावलिदैत्याऽत्रविष्णवे धरित्रीसंनिमंपृष्ठंददौवैरोचनिर्मुने २० पदमाक्रमतातेनविष्णुना
 सगतोवलिः पातालंमुनिशार्दूलतिस्रस्तथापिदैत्यराट् २१ तुस्पर्शकार्तिकेतस्यशुक्लायाप्रतिपत्तिथिः साविष्णुनात्रदत्ताहिकौमुदीसं
 स्मृताबुधैः २२ कुशलेनमहौजेयामुदहर्वेतनोद्वयम् धातुज्ञैर्निगमज्ञैश्चसैवेषाकौमुदीस्मृता २३ विष्णुरुवाच वलिराजप्र
 सन्नोऽस्मितुस्पर्शतवसांप्रतम् लोकाः सर्वैकरिष्यन्तिश्रेयसेकौमुदीव्रतम् २४ मानुषंप्राप्ययेलोकंनकरिष्यन्तिनेव्रतम् भवितासि
 ततस्तेषांभोक्तापुण्यस्यकर्मणाः २५ ततःप्रभृतिलोकेस्मिन्कीर्तिनाकौमुदीमुने सर्वोपद्रवराशिघ्नीसर्वशोकापहारिणी २६ सर्वसौख्यकरीपु
 ण्यासर्वकल्याणाकारिणी पुत्रपौत्रप्रदालोकेसंपूज्यासुखमीप्सुभिः २७ तस्याविधानंवक्ष्यामिशृणुष्वान्नसमाहितः प्रातर्गोवर्धने

का. मा.
१९

हस्तं पूजयेच्च प्रयत्नतः २८ तत्र गोवर्द्धनः पूज्यो मंत्रेणानेन शौनक गोवर्द्धनधराधारगोकुलत्राणकारक २९ विष्णुवाहुकृतोच्चा-
यगवांकोटिप्रदोभवगृहस्य मध्ये शालायां विशालायां सुपीठके ३० वलिमालिरव्यदैत्येन्द्रवर्णकैः पंचरंगकैः सर्वाभरणशोभाढ्यं विंध्या-
वल्यासहासितम् ३१ पुत्रपौत्रसुहृद्भ्रातृमित्रस्वजनसंवृतं प्रहृष्टवदनं सौम्यपद्माशंकृतकुंडलम् ३२ पूजयेत्तं विधानेन नरो विगत-
कल्मषः चंदनागरुककल्हरीकुंकुमैर्गंधिभिः क्रमात् ३३ कमलैः कुसुदैः पुष्पैः कल्हारैस्तु सुकोमलैः सुफलैर्धूपदीपैश्च नैवेद्यैर्गुडपू-
कैः ३४ अर्चयेद्दलिराजानं मंत्रेणाद्विजसत्तम वलिराजनमस्तुभ्यं विरोचनसुतप्रभो ३५ भविष्येद्रसुराणां ते पूजेयं प्रतिगृह्यतां वलिमुद्दि-
श्य दीयंते यानि दानानि मानवैः ३६ नूनं तान्यस्यान्याहुः शश्वद्वर्मविदो जनाः योयादृशेन भावेन तिष्ठन्त्यस्यां तु मानवः ३७ सनादृशं फलं विद्या-
दित्याह परमेश्वरः तस्मात्प्रहृष्टैस्तुष्टैश्च कर्तव्या कौमुदीनरैः ३८ गीतवादित्रघोषैश्च वलिमुद्दिश्य यत्नतः ततो वलेर्गृहद्वारे स्थाप्यो गोम-
यसूर्तिभृत् ३९ मुने श्रीवालगोपालस्तथा गोवर्द्धनो महान् वलिराजस्य राज्येऽद्य द्वारपालो भवत्प्रभो ४० निजवाकपालनार्थं त्वं स गोवर्द्ध-
नगोपते इति संस्थाप्य गोपालं भक्त्या संपूजयेन्मुने ४१ गोपालमूर्ते विश्वेश शक्रोत्सवविवर्द्धन गोवर्द्धनकृतच्छत्रपूजां मे हरगोकुले ४२
ततः प्रहर्षितो राजा कुंडलैः कटकैः शुभैः ग्रामैर्घृषभदानैश्च सामंतो नृपतिर्वैरैः ४३ संतोषयेत्पदातींश्च दानसत्कारभोजनैः संचारूढस्ततः
पश्येत्पदातीन् सकलांश्च तान् ४४ राजपुत्रांश्चारणांश्च मद्यान्नटभटांस्तथा वृषभान्महिषांश्चैव युद्धमानान्यरैः सह गावो विशेषतः पूज्या मंत्रे-
णानेन पूजयेत् नमो गोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभेयीभ्य एव च ४६ नमो ब्रह्मसुताभ्यश्च पवित्राभ्यो नमो नमः ततोऽपराह्णसमये पूर्वस्यां दिशि
शौनक ४७ मार्गपालीं प्रवधीयानुंगस्तं मे च पादपे कुशकाशमयीं दिव्यां कटकैर्वहुभिर्मुने ४८ भूषयित्वा गजान् श्वान् गोवृषान्महिषांस्तथा ॥

जा.
६

राम.
१९

मार्गपालिनमस्तुभ्यं सर्वानंदप्रवर्द्धिके ४९ तलेतवसुखेनाश्वागजागावः प्रयांतुनः कृत्वा तत्सर्वमेवेह पूजां दैन्यपतेर्वले ५० रात्रौ स
 र्वैः पुनः सम्यक् सत्यं द्यूतं समाचरेत् कार्तिके मासि शुक्लायां द्वितीयायां मुनीश्वराः ५१ कर्तव्यं तद्विधानेन ह्यपमृत्युनिवारणं ब्राह्मणे मु
 हूर्ते चोत्थाय चितयेदात्मनो हितं ५२ कृतनित्यक्रियो हृष्टः कुंडलांगदभूषितः विधिविभुं च रुद्रं च संस्थाप्यौदं वरे शुभे ५३ पद्ममष्टद
 लं कृत्वा पूजयेत्स्वस्थमानसः पंचोपचारैर्गंधाद्यैर्नारिकेरादिभिः फलैः ५४ सरस्वतीं च वरदां वीणापुस्तकधाराणि मयजेच्छुक्तां च वरधरां हं
 सबाहनसंस्थिताम् ५५ ततो मृत्युविनाशार्थं सालंकारां पयस्विनीं विप्राय वेदविदुषे गां दद्याद्दद्यात्संयुतां ५६ अपमृत्युविनाशार्थं स
 सारार्णवतारिकां विप्रतुभ्यमिमां गौर्द्वौ धेनुं संप्रदेह्य हम् ५७ इति वाक्यविचारेणा दद्याद्देनुं द्विजन्मने तदभावे चोदकुंभं सवस्त्रं सहिर
 ण्यकम् ५८ तस्याप्यलाभे विप्रेन्द्रविप्राय सदुपानहौ दद्याद्दूर्जेऽथ शुक्लायां द्वितीयायां विशेषतः ५९ ज्ञातिश्रेष्ठान्वयो वृद्धान्विप्रान् शतपाभिवाद
 येत् नारिकेरादिदानेन तोषयेत्स्वजनानपि ६० ततः स्नोदरसंपन्ना भगिनीया भवेन्मुने तस्या गृहं समासाद्य अद्यायुतोऽभिवादयेत् ६१ भद्रे भ
 गिनिसुभगे त्वदंघ्रिसरसीरुहे श्रेयसेऽद्य नमस्कृत्य मागतो स्मितबालये ६२ इति शुक्ला भगिन्यापि भ्रातुर्विनयपूर्वकं सृष्ट्वा कृतं ततश्चास्य सत्कारः
 क्रियते महान् अद्य भ्रातृमती भ्रातृत्वतो धन्यास्मि मानद भोक्तव्यं तेऽद्य मद्देहे स्वायुषे कुलदीपक ६३ कार्तिके शुक्लपक्षस्य द्वितीयायां
 सहोदर यमो यमुनया पूर्वभोजितः स्वगृहेऽर्चितः ६४ अस्मिन्दिने यमेनापि नारकीयास्तु मोचिताः अपि वद्धाः कर्मपाशैः सेव्या पर्यंतं
 तिते ६६ तस्माद्भ्रातोऽद्य मद्देहे भोजनं कुरु कार्तिके इति संप्रार्थ्यते भ्राता भगिन्यामंदिरेभृशं ६७ भोजनं यत्नतः कुर्यादायुषे यशसेऽप्यिये
 यतो यमद्वितीयायां विश्रुतायां जगत्त्रये ६८ अस्यां निजगृहे विप्रभुज्यते न बुधैरपि अतः स्नेहेन भगिनी हस्ताद्भोक्तव्यमेव हि ६९ शश्वद्यमद्वितीया

का. मा. १८ यां वर्षे वर्षे मुनीश्वराः ततः प्रहर्षात्सुमते भगिन्यै सुविधानतः ७० स्वर्णलंकारवस्त्राच्चदानसत्कारमादरात् प्रदद्यान्मुनिशार्दूलप्रश्रया
 वनतः सुधीः ७१ आशिषं प्रतिगृणीषान्नमस्कात्पक्षमापयेत् सर्वा भगिन्यः संतोष्याज्येषां अनुक्रमतस्ततः ७२ वस्त्राच्चदानसत्कारैर्निजवित्तानुया
 नतः अभावे स्वस्वमुर्ध्वहस्तं न संस्तपितुः स्वसुः ७३ मुनेह स्नात्प्रभुं जीतभोजनं पुष्टिवर्द्धनं एवं कुर्वन्नरो विद्वान्नयानियमयातनां ७४ अपमृ
 त्युनवाप्नोति सत्यं सत्यं न चान्यथा ये भगिन्यः सुवासिन्यो वस्त्रदानादि तोषिताः ७५ नतेषां वत्सरो यावत्कलहो न रिपोर्भयं व्रतस्यास्य प्रभावेन
 भूताः प्रेताश्च राक्षसाः ७६ दूरादेव पलायंते धर्मराजेन मस्कृते यो देवो महिषारूढो दंडमुत्तरधारकः ७७ वेष्टितः किं करैर्दुष्टैस्तस्मै याया
 त्मने नमः ये वै यमद्वितीयाख्यव्रतं कुर्वन्ति जानवाः ७८ सप्तजन्मकृतं पापं तेष्वां संसीयते ध्रुवं अपुत्रो लभते पुत्रं धनहीनो धनं लभेत् ७९
 भार्याहीनो लभेद्भार्यां सुरूपां कुलसंभवां यस्यां तिथौ यमुनया यमराजदेवः संभोजितः पितृपतिः प्रियसौहृदेन तस्यां भुनक्ति सुतिथौ
 हि गृहे भगिन्याः प्राप्नोति वित्तमतुलं स च दीर्घमायुः ८० ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये ब्रह्मनारदसंवादे नवमोऽध्यायः ८ नार
 द उवाच शृणु ब्रह्मन्प्रवक्ष्यामि माहात्म्यं पापनाशनं असयायानवम्यास्तु यज्ञोप्यंच त्रिविष्टये १ तदहं ते समग्रं च कथयिष्ये तपो धन का
 र्तिकस्य च शुक्लस्य नवमीयातिथिर्भवेत् २ असयासातु संप्रोक्ता व्यासाद्यैर्मुनिपुंगवैः तस्यां यत्करणीयं स्यात्तच्छृणुष्व हरिप्रियं ३ ब्राह्मे
 सुहृते चोत्थाय चिंतयेदात्मनो हितम् कृत्वानैमित्तिकं कर्म पूजयेद्दिष्टदेवताः ४ विद्मोः पूजां विधाया शुनथापंचोपचारतः प्रदद्यात्
 त्रनैवेद्यं पक्वान्नं सलवंगकम् ५ जीरकं नागरं कृच्छ्रमरिचं दण्डिमं तथा नारिकेलफलं चान्यं कृष्णं चिंचिणीयुतं ६ संकल्प्य दद्याच्छीकण
 प्रीतये तत्र शौनक तत आनीय कृष्णं चिंचिणीयुतं ७ तद्विरण्ययुतं कार्यं बहुद्रव्ययुतं मुने संकल्प्य देयं विप्राय प्रीयतामि न्यधो

जा.
९

राम.
१८

क्षजः ८ स्वशक्तपातोषयेदिप्रान्नमस्कारेणवापुनः सूर्यग्रहेकुरुक्षेत्रेतुलादानस्ययत्फलं ९ तत्फलंलभतेमर्त्यस्वस्यांकुष्मांडदान
 तः शशिग्रहेतुरेवायांतथात्रह्मांडदानतः तत्फलंलभतेमर्त्यःकूष्मांडस्यतुदानतः पृथिव्यांयानितीर्थानितेषांस्तानाचयत्फलं ११ दानेषु
 यत्फलंप्रोक्तंकूष्मांडस्यतुदानतः यावंतिकुरुतेमर्त्यःपापानिमुनिसत्तम १२ यान्तितावन्निदानेनकूष्मांडस्यविधानतःमहापातकयु
 क्तोऽपितथाचैवोपपातकैः १३ नरोविशुद्धतामेतियमलोकंनपश्यति कूष्मांडदानकर्तारःसर्वलोकान्त्रजंतिवै १४ खेच्छयापर्यटन्त
 श्रनानाभोगरताद्विजशौनकउवाच धूलोकेकेनदत्तंहिवदमह्यंमुनीश्वर १५ दानंकूष्मांडकमयंपरंकौतूहलंहिमे नारदउवाच
 अंतर्वेद्यामहाग्रामोयामुनस्यगिरेरधः १६ तत्राभूद्वाहणोरामशर्मासौलोकविश्रुतः तेनात्यंतंधनंधान्यमर्जितंप्रचुरंकिल १७ पुण्य
 कार्यपरोदानोवार्द्धकंसमुपागतः तस्यपुत्रौतुसंजातौनाम्नाकृष्णधनंजयौ १८ तयोर्मूर्द्धिगृहंत्यत्काजगामतपसेवनमतपःक्षिष्ठशरी
 रोऽसौवासुदेवमनाःसदा १९ प्राप्तवान्वैश्वंस्थानंयत्रगत्वानुशोचति तत्तस्तस्यसुतौमत्तौश्रियातरुणातांगतौ २० वारस्त्रीरति
 संसत्तौमद्यपानरतौसदा नवाकंशृणुतोमातृदृष्टानांतत्रतावुभौ २१ परस्त्रीभ्यःप्रददतुःसहस्रंचशतंतथा एवंद्रव्यंक्षयंतीतंताभ्या
 क्षणसुखायवै २२ मद्यचारणशैलूषवेश्यादूतप्रियेषुवै अपात्रेतद्धनंदत्तमुप्तंवीजमिवीखरे २३ द्रव्यक्षयाद्ऋतिनौचौरमार्गो
 नुसारिणौ रात्रौतुकोषपालेनधृतौराज्ञाविवसितौ २४ वनंगतौतुवास्तव्यमधर्मनिरतौद्विज मांसाहारौतुसंजातौसिंहान्मृत्युमुपाग
 तौ २५ एकस्मिन्दिवसेत्रह्यन्मृतौयमपुरंगतौ यमदूतोब्रवीद्वाक्यंधर्मराजंवदस्व नः २६ इहानीतौपापरतौकाशस्तिःक्रियतेविभो॥
 किंकरस्यवचःश्रुत्वातदावैवस्वतोयमः २७ चित्रगुप्तंलेखमानंनराणांचशुभाशुभं ऐशतक्रोधताम्राक्षतौकुत्रक्षिपाम्यहं २८ चि

का.मा. १६ त्रगुप्तोन्नवीहकं किं करान्मूलधारिणः एकश्च नीयतां स्वर्गे यत्र भोगाश्च शाश्वताः २९ अपरः क्षिप्यतां दूतानरके यातनाकुले चित्रगुप्तव
चः श्रुत्वा तदा दूतः प्रियंवदः ३० गृहीत्वा धनं जयंतुष्टः स्वर्गमार्गमुपागतः ते दूताः पापकर्माणां गृहीत्वा क्लृप्तशर्मकं ३१ नरके पातयन् कृद्धा
भुंक्ष्व कर्मकृतं द्विज धनं जयोत्रजन्मार्गे पश्यन् वै चित्रमद्भुतं ३२ अस्तरस्तदा गत्य अर्चयन्त्यो महासुने परिजातकृतां मालां शिरसि
प्राक्षिपन्मुदा ३३ इति दृष्ट्वा तदा श्रयं स्वर्गमार्गस्य शौनक पृष्टवान्यमदूतं स तदा सकरुणं वचः ३४ धनं जय उवाच एकामातापिता चै
कस्ताभ्यां जातौ सहोदरौ पापमेव कृतं ताभ्यां न वार्ता पुण्यकर्मणः ३५ एकस्मिन् दिवसे दूतमृतौ यमपुरीं गतौ कथं स नरके क्षिप्तौ मम ज्येष्ठः
प्रियंवदः ३६ मम भावी कथं नाक एतन्नेच्छिं धिसंशयं यमदूत उवाच पिता माता स्वसा भ्राता पितृव्यश्च धनं जय ३७ अदृष्टकर्मजास्त्वज्ञा
जन्मकर्मोपभुक्तये यथैकस्मिन् यादये तु शकुनीनां समागमः ३८ पुत्रभ्रातृपितृणां च तथा भवति संगमः तस्मान्न चिंता कर्तव्या ब्रजमार्गसु
रस्य वै ३९ पुण्यवांस्त्वं सुकृतिनां लोकं गंतानमोऽस्तु ते धनं जय उवाच केन पुण्येन मां दूत नयसे त्वं त्रिविष्टपं ४० पापिष्ठो मत्परो ना
न्यो भविष्यति धरातले तस्य तद्वचनं श्रुत्वा यमदूतोऽब्रवीद्वचः ४१ यमदूत उवाच पाठकस्य प्रसंगेन गतस्त्वं यमुनां किल वाससी च गु
रोर्गृह्य कुशाग्रसमिधस्तथा ४२ आचार्यस्याज्ञया स्नानमूर्जे प्रातः कृतं त्वहं निमज्जनद्वयान्न संजातं ते महत्फलं ४३ एकेन मज्जने नाशु
पापान्मुक्तोऽसि जन्मनः मज्जनेन द्वितीयेन अक्षयं स्वर्गमाप्नुहि ४४ नरके च तव भ्राता सहतां यमयातनां इति श्रुत्वा वचस्तस्य भ्रातृगौरव य
च्चितः ४५ धनं जय उवाच देवदूतं प्रणम्याहं मैत्रीं सप्तपदीं स्मरन् निर्गमं नरकाद् दूतभ्रातुर्मजायते कथं ४६ यथाहं भ्रातृसंगेन स्वर्गया
मिप्रियंवद न भ्रात्रा हि समो बंधुर्न भ्रात्रा हि समं सखा ४७ न भ्रात्रा हि समं मित्रं मातृजातं विशेषतः स्वर्गच्छामि विना तेन तत्र मे कार्यं निर्दितिः

४८ यथाभ्रात्राहिसंयोगस्तमुपायंवदस्वमे इति श्रुत्वावचस्तस्य देवदूतस्ततोऽब्रवीत् ४९ देवदूत उवाच पूर्वजन्मकृतं पुण्यं तद्वदस्व
 धनं जय दानं नवम्यां कृष्णं दसूर्जं शुक्लं तिथौ द्विज ५० सहिरण्यं त्वया दत्तं सरत्नं च सवस्त्रकं देहि पुण्यं च तद्भात्रेदुः प्राप्यं स्वर्गिणाम्
 पि ५१ इति श्रुत्वावचःस्तस्य देवदूतस्य सादरं ददौ कृष्णं दानस्य पुण्यं भात्रे धनं जयः ५२ पुण्यदानेन कृष्णोऽपि नरकाच्चिर्गतस्तदा भ्रात्रा
 सह द्विजवरः प्राप्तवान्नेष्टवंपदं ५३ भोगोपभोगसंपन्नो यमदूतविवर्जितौ अद्यापि तौ द्विजवरो पुण्यशीलसुशीलकौ ५४ कृतमनी भवेतां
 वै कृष्णाराधनमीयतुः नवम्यां कृष्णमुद्दिश्य शुक्लपसेवि च सुगौः ५५ कार्तिके मासिकृष्णं दंसहिरण्यं सरत्नकं कृष्णं दकस्य दानेन नार्यः
 ते कोटिपूरुषं ५६ एतत्ते कथितं विप्रकार्तिके नवमीव्रतं कृष्णं दानमाहात्म्यं यद्गीतं यमदूतकैः ५७ प्रबोधि न्यास्तु माहात्म्यं पापघ्नं पुण्यवर्धनं
 भुक्तिदं सुदुबुद्धीनां शृणुष्व सुनिसत्तम ५८ तावद्भर्जति विप्रेन्द्र गंगाभागी रथीक्षितौ यावन्नायाति पापघ्नी कार्तिके हरिवोधिनी ५९ अश्वमे
 धसहस्राणि वाजपेयशतानि च दृष्टान्येकोपवासेन प्रबोधि न्यां भवंति हि ६० पूर्वजन्मसहस्रेषु यत्पापं समुपार्जितं जागरेण प्रबोधि न्यां द
 ह्यते तल्लशिवत् ६१ विधिदिष्टं तु यत्कर्म करोत्यविधिना तु यः तत्फलं न समाप्नोति क्लेशमात्रं हितस्य तत् ६२ विधिहीनं तु यो विप्रकरोति सुकृतं
 नरः मेरुतुल्यं फलं तस्य लभते नात्र संशयः ६३ इति संचित्य संक्षिप्तं शश्वत्तरुभीरुभिः कर्तव्यो वैष्णवैर्भक्त्या जागरो हरिवासरे ६४ एकादश्यास्तु
 रीयां शोद्धादश्याः प्रथमस्तथा हरिवासर इत्येतन्मानसुक्तं महर्षिभिः ६५ तस्याविधानं वक्ष्यामि यथोक्तं ब्रह्मणा पुरा ऊर्जे दशम्यां संप
 म्यभूमि शायी भवेन्नरः ६६ आचांतः सुप्रसन्नात्मा हविष्यान्नं सुसंस्कृतं रात्रौ तु पश्चिमे यामे समुत्थाय यथाविधि ६७ शौचादिकं च कृत्वा स
 उपविष्टः प्रसन्नधीः स्पृष्ट्वांगानि तथा द्विष्वचिरंध्याय न जनार्दन ६८ अतसी पुष्पसंकाशं कमलाक्षं चतुर्भुजं शंखचक्रगदाशार्ङ्गपीतवस्त्रं कि

का.भा. शीतिनं ६९ प्रसन्नवदनं ध्यायेत्सर्वलक्षणलक्षितं भानृदयेवारिहृत्को गुणहीयान्नियमंततः ७० एकादश्यां निराहारं स्थित्वा चैवापरे हनि
 २० भोक्ष्ये हं पुंडरीकाक्षशरणं मे भवाच्युत ७१ एवमुक्त्वा ततः सम्यङ्निःस्पृहं कर्मधर्मधीः समापयेद्विधानेन विष्णुं संपूजयेन्मुने ७२ प्रसुप्तं चो
 धयेद्वा त्रौ नृत्यगीतादिवाद्यकैः वा सुदेवकथाभिश्च श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ७३ ब्राह्मणाः पूजनीयाश्च वैष्णवाद्याश्च मूर्तयः मंत्रेणानेन गोविंद
 अभयं बोधयेद्बुधं ७४ महेंद्र रुद्राग्निकुवेरसूर्यसोमादिभिर्वंदितपादपद्मं बुध्यस्व देवेश निवासमन्नकुरुष्वभावेन सुखेन देव ७५ इ
 यंच द्वादशी देवप्रबोधार्थं विनिर्मिता त्वयैव सर्वलोकानां हितार्थं शेषशायिना ७६ उत्तिष्ठोत्तिष्ठ गोविंद न्यजनिद्रां जगत्पते त्वयानोत्थी
 यमानेन उत्थितं भुवनत्रयं ७७ समुत्थिते ततो विष्णोः क्रिया सर्वा प्रवर्तते उत्थिते देवदेवेशे जागरेणानये निशां ७८ तस्यां रात्र्यां व्यतीता
 यां द्वादश्यामरुणोदये आदौ घृतेनैश्वरेण मधुना स्नापयेद्भवि ७९ ततो दध्ना संपयेत्सानीरेण च ततः परं ततस्तु विधिवत्स्नात्वा भोजयित्वा
 द्विजोत्तमान् ८० अश्नन्नश्नततो दद्यात्पुण्यं किंचिदेव हि ततस्तु कलशा देया यथा प्राप्ताः स्वलंकृताः ८१ जातीपद्मवसंयुक्ताः सफलाश्च
 सकांचनाः चातुर्मास्यव्रतानां च कृत्वा त्वच्छिद्रवाचनं ८२ चातुर्मास्ये कार्तिके च नियमो यस्य यः कृतः कथयित्वा हि जेभ्यस्तं दद्याद्भक्त्या सद
 क्षिणं ८३ हत्वा विसर्जयेद्दिप्रततो भुंजीत च स्वयं व्रतावसाने मंत्रश्च पठनीयो हि शौनक ८४ इदं व्रतं मया देवकृतं प्रीत्यै तव प्रभो न्यूनं
 संपूर्णतां यातु त्वत्प्रसादात्पते ८५ जागरस्य हि माहात्म्यं गीतवादित्रनर्तनात् हरेः प्रीतिकरं रात्रौ वक्तुं नैवात्र शक्यते ८६ यत्प्रभावा
 चंद्रकांतिः कृष्णसंगमवापह शौनक उवाच काचंद्रकांतिः कुत्रासीत्कथं जागरणं कृतं ८७ वद विस्तरतः श्रोतुं त्वन्मुखं उत्सुका वयं ना
 रद उवाच पूर्वमन्वन्तरे चासीत्पांचालेषु मनोरमं ८८ हरेरायतनं राज्ञा कृतं प्राचीनवर्हिषा तत्रोत्सवाः प्रतिदिनं पूजाविधौ र्महाधनाः ८९ अभवे

जा. १०

राम. २९

स्तत्रदानंच नृत्यगीतादिमंगलं मयाप्रतिष्ठितासाचप्रतिमावैमनोहरा ९० यस्याहरिः सन्निधतेकोटिकंदर्पसुंदरः तत्रासीन्नृत्यनिपुणा
 वेश्यादेवांगनोपमा ९१ चंद्रकांतिरितिख्यातासर्वलोकविमोहिनी यदातस्याः समारंभो नृत्यस्य हरिसन्निधौ ९२ विशेषतः समायांतिज
 नाः शून्यं भवेत्पुरं कदाचित्कार्तिकेमासिसुबोधिन्यां प्रजागरे ९३ ननर्तसविशेषं सापश्यंती प्रतिमां हरेः तत्र कृष्णस्य सान्निध्याद्रूपशृंगारमोहि
 ना ९४ कृष्णप्रीत्याद्रवच्छिताविने चैतदचिंतयत् अपि नारायणः साक्षादत्यंताद्भुतरूपवान् ९५ मया सहैवं नृत्येत कथं संभाव्यते त्विदं इ
 न्यं मनोरथं वा लाकुर्वती नृत्यमुत्सुका ९६ प्रीत्या च सर्वांतां रात्रिमेवं नृत्यैरिवाहयत् ततः प्रातश्चतस्रं गङ्गागरस्याक्षयं ह्यभूत् ९७ तस्मि
 न्मनोरथं काम्यं यच्च काराय नृत्यती ततः सा कतिभिर्वर्षैस्तत्र नृत्यत्वा कलेवरं ९८ वितं हित्वा खिलं स्वर्गे गत्वा देवांगना भवन् तत्रापि गी
 तनिपुणानृत्याभिनयकोविदा ९९ रे मे रम्ये विमानाग्रे रूपयौवनशालिनी एकदा स्फाटिके कुड्ये रूपं संदृश्यं गना १०० चिंतयामास मे
 रूपं संयोग्यं नैव कर्हि चित् इत्युदीरितमात्रेण पूर्वजन्म मनोरथं १०१ सस्मारसातु तन्वंगी विष्णुना सह नर्तनं नपत्तिका मयामास ब्रह्मचर्यं
 स्थिरा भवत् १०२ तामेव मूर्तिं ध्यायंती चंद्रकांतिर्वरांगना कृष्णगाथां प्रगायंती रोमाञ्चोद्भेदलक्षणा १०३ एतदंतरमेवासी भूमिर्भारप्र
 पीडिता भूमेर्भारावतारार्थं भवतीर्णोजगन्मभुः १०४ कृष्णक्रीडार्थमादिष्टा ब्रह्मणा सुरयोषितः राघवस्यावतारस्य एकभार्याव्रतं महत् ॥
 १०५ आसीत्तदत्र तन्प्रीत्यै संभवन्तु सुरस्त्रियः केशो रे गोपकन्यास्ता यौवने राजकन्यकाः १०६ सृत्वा देवांगना सर्वा जनयन्तु मुदं हरेः इत्याज्ञ
 मा चंद्रकांतिर्वत्रे पूर्वमनोरथं १०७ बहुष्वन्यासुकांता सुदिव्यमोहनरूपधृक् मया सह प्रीतिमांश्च नृत्यतां भगवान् हरिः १०८ तथेत्युक्त्वा वतारा
 र्थं ब्रह्मणा समादिशत् हयनाभः सखा ह्यासीद्भीमानुरिति विश्रुतः १०९ चंद्रकांतिस्ततः पुण्यागोपः कोपि व्रजे स्थितः तस्य कन्या वरागरेहा

मा. २१ प्रभावत्वाख्ययाभवत् ११० याचंद्रकांतिवित्यासीदित्येतत्कथितंमया सुबोधिनीजागरपुण्यवैभवात्प्रसन्नर्दशोविधिवाक्यसत्यकृत १११
 चकारासोत्सव नर्तनंतयाचंद्रावनेऽन्याभिरपीहमाधवः ब्रजेप्रियतमाविद्योराधिकागोपिकासुच ११२ कार्तिकेपूजनीयाचश्रीरामोदर
 संयुतादिजंरामोदरं कृत्वा तत्पत्नीराधिकांतथा ११३ कार्तिकेपूजनीयौतौसालंकारैश्चभोजनैः चंद्रावनाधिपत्यंचदतं कृत्वा न तुष्यता ११४
 त्वत्कुंडेकार्तिकेष्टस्यांस्त्रायादेकादशीतिथौ इत्येवकथितं सर्वयत्पृष्टोऽहमिहत्वया ११५ ॥ ॐ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेकार्तिकमाहात्म्येब्रह्मना
 रदसंवादेदशमोऽध्यायः १० ॥ नारद उवाच अतः परंप्रवक्ष्यामि सुनयोभीष्मपंचकं मयावर्षसहस्रंतु समभ्यर्च्य जनार्दनम् १ सुरापांसं व्रतमिदं
 सर्वयज्ञफलप्रदं एकादश्यां तु गृण्हीयाद्भतं पंचदिनात्मकं २ व्रतीस्त्रायादिधानेन मध्याह्ने तु यथा पुनः गृह्णीयाच्च कुशैः स्नानं देवानां चैव नर्पणं ३
 द्यौतवासाश्च मौनेन हरि मर्च्य जितेन्द्रियः भूमिशायी तथा खंडरीपान्यंच स्वहः स्वपि ४ नमस्ते देव देवेति जपेदष्टोत्तरं शतं पूजांते चार्घमावे
 द्य जुहुयात्तिलसंयुतं ५ घृतपायसमंत्रेण सुविधान कृतेन च पूजाविधौ विशेषेण यदि नष्टेव च पंचसु ६ प्रथमे दिवसे पक्षौ हरेः पादौ प्रपूज
 येत् द्वितीये विल्वपत्रैश्च जानुनीचतृतीयके ७ आनाभिजानुतः पत्रैस्तुलस्याः पूजयेद्दरिं वाणविल्वं जवैश्चैव ततः स्तंभौ प्रपूजयेत् ८ जानीपु
 ष्यादिभिर्गंधैर्मालतीकुसुमैः शिरः एकादश्यामथाभ्यर्च्य मंत्रवद्गोमयं पिबेत् ९ द्वादश्यां च गवांसूत्रं त्रयोदश्यां तथा पयः चतुर्दश्यां घृतं प्रा
 ण्यैर्ष्यैर्ष्यां तथा दधि १० पंचस्वपिदिनेष्वेव विधिवत्स्नानमाचरेत् पंचमे दिवसे विप्रान्सादरं भोजयेद्ब्रती ११ पायसेनापि पक्वान्नं कृत्वा तद
 पि पंचधा नंदायां काचनं दत्वा द्वादश्यां व्रतमुत्तमं १२ गोदानं च त्रयोदश्यां रिक्तायां घृतपायसं सितासिततिलांश्चैव पूर्णायां जुहोति नमः १३ द
 त्वावेदविदेस्वर्णसहितां हरि नोषकृत् गात्राभ्यंगं शिरोऽभ्यंगं मधुमांसं च मैथुनं १४ तांबूलान्नतवादादिदंतधावनं वर्जयेत् षष्ठेऽथ दिवसे छि

द्रवाचयित्वा यवंधुभिः १५ विप्रशेषाच्च भोजीत्याद्भीष्माहः सुचपंचसु दद्यादर्धविधानेन मंत्रेणानेन शौनक १६ सत्यव्रताय सुचये गां
 गेयाय महात्मने भीष्माय च दद्यात्तर्धमाजन्म ब्रह्मचारिणे १७ वसूनामवताराय शान्तनोरात्मजाय च अर्घदत्तामि भीष्माय सोमवंशोद्भवाय च
 १८ वैयाघ्रपदगोत्राय शान्तनुप्रवराय च अनपत्याय भीष्माय तस्मै दद्याज्जलांजलिं १९ सर्वेणानेन मंत्रेण तर्पणं सार्ववर्णिकं द्वापरस्य युग
 स्यान्ते प्रोक्तं कृत्स्नेन पृच्छते २० भीष्माय च कृतं तेन तन्नाम्ना प्रथितं भुवि शौनक उवाच कदा स सद्गतिस्तेन गांगेयस्य महात्मनः २१ कृत्स्नेन सह
 देवर्षे कदा पृष्ठश्च केशवः नारद उवाच यदा त्वगा दौत्यविधौ कुरुहुरिर्विभुः पृथास्तुभिरीरितश्च २२ गृहं गतो विदुरस्यातिथेयं सशंकितः प्राप
 महाप्रमोदं अहो अयं कारुणिको बतेश्वरस्य त्वा महाराज गृहं महोदयं २३ यदेष दासी तनयं कुलाधमं मामग्रहीदात्मतया कृतार्चनं मज्येन
 जातिर्न च पंडितत्वं न बाधनित्वं न च शूरता च २४ सर्वे गुणा अस्य न तोषकारणं प्रेमो व कारुण्यनिधिः प्रवर्तते इत्यानु रागहृदयो विदुरस्त
 दीयया दावने जनकरीरप आच चाम २५ दधेशिरस्यथ शिवो दुहिणा दयश्च यद्दिदनाप्यमलवेन स एकपत्यं उपविष्टं कृतातिथ्यं श्रुत्वा भीष्मो म
 हामनाः २६ जगाम हरिस्तान्निध्यांत दर्शनं समुत्सुकः भीष्मागतमालोक्य प्रीत्या वै यदुनंदनः २७ समुत्थाया भिवाद्याथ बाहुभ्यां परिषस्वजे उपवि
 श्वासने खेखे कृष्णभीष्मो परस्परं २८ यप्रच्छतुः शिवं प्रीतौ कथयामासतुः कथाः भीष्म उवाच यद्भुवि जंभपरिरंभसमाकुलासी विश्वं करोति वि
 करोति च हंति माया २९ ब्रह्मादयो यमिह वेदितुमीशनेन सोयं प्रयाति कुरुदौत्यकरो विचित्रं भगवन्निदं महच्चित्रं चित्तेनः परिवर्तते ३०
 साम्येन वर्तमानोऽपि जीविनां यः सुहृत्सखा अय्यन्यैः सेव्यमानो यमेघांदौत्यकरः स्वयं ३१ वंधुत्वं च गुरुत्वं च सुहृत्वं च शंकराश्रयं मंत्रित्वं का
 र्यकारित्वं करोषियदुनंदन ३२ तत्कथ्यतां कारणं भो किमेभिर्वशगः कृतः श्रीकृष्ण उवाच गंगाधर महाभाग न प्रष्टव्यमिदं त्वया ३३

मा गोपनीयमिदं गुह्यं भक्तियोगेन वक्ष्येत् भोष्म उवाच त्वद्वाराधनधर्मश्च कतिधा भवतोदितः ३४ दंभहिंसादिदोषैश्च ह्यधर्मः प्राणिनामुत
 ३२ धर्मश्चावश्यको लोके विघ्नवाङ्मूल्यसंगतः ३५ तमतीत्यभवे किं वा तद्वक्तुं त्वमिहार्हसि नारद उवाच तेनैव भीष्मेन तदा यदा हरिः पृथक् सुलोकस्य हि
 ताय चाह ३६ संसारिणां जन्ममृतादिदुःखं विद्वद्व्यासिंधुरमां विभक्तिः श्रीकृष्ण उवाच अवन्ती संभवाः पंचपूर्वकल्पे द्विजोत्तमाः ३७ कविः सु
 चिर्दृढो हांतो हंसो नाम तथैव हि वेदविद्यासु निपुणारूपयौ वनशालिनः ३८ गंधर्वविद्यामाधो न्यपंचैवातिमनोहराः सांगीतकं पाठयं
 तिकं ठैः किं न रंगीतयः ३९ एकदा च सुवीरस्य राज्ञो मधुपुरीं विभोः श्रुत्वा संगीतनिनदं समायाता दिदृक्षवः ४० स्नात्वा तीर्थे तथोपोष्पस्थित्वा
 दिनचतुष्टयं राज्ञश्च भोग्यपत्नीनाम्नाकादं विनीवरा ४१ संगीतविद्यानिपुणारागकंठसु किन्नरी स्त्रिय एव हितां वालां नर्तयंति नृपाग्रतः ४२
 द्रष्टुं न प्राप्यते तस्या नृत्यमन्यैः कथंचन यतस्तच्छ्रूयते वाद्यं नृत्यं तालं सुगीतकं ४३ तत्र गत्वा शुवि विश्वराज्ञो दर्शनकांक्षिणः श्रुत्वा सम्यग्ध्या
 निं विप्राः पप्रच्छुः कंचनांतरं ४४ विप्रा ऊचुः अहो वतात्र सान्निध्ये राज्ञो नास्या स्त्रिकोविदः संगीतज्ञाय नो नृत्यवाद्यस्यापि न शुद्धता ४५ द्वि
 तरूपं तं तालं कर्तव्यं न च विद्यते तं त्रीद्वयं तु शिथिलं किं नरीव क्षते परं ४६ तालं च पार्श्विना दत्तमित्याज्ञं संसभाशवं तच्छ्रुत्वा राजसा
 निधं गत्वा राज्ञे न्यवेदयत् ४७ तच्छ्रुत्वा पंचते विप्राः समाहूता गृहांतरे प्रविष्टास्तत्र यत्रासौ नाम्नाकादं विनीस्थिता ४८ राज्ञश्चाशि
 ष्य आवेद्य विविशुस्तत्र चासने तेषां च विज्ञाय विशेषविज्ञतां विशेषतः सारभताश्च नर्तनम् ४९ तद्गीतलास्याभिनयैर्मनोहरैः कृतास्त
 देकाग्रधियः सभासदः इत्येवमालोक्य तदीयमद्भुतरूपं गुणां स्ते गुणिनो विमोहिताः ५० साचापितेषां गुणविज्ञतां परं रूपं मनोहारिच जातकां
 ति उन्मिते राज्ञि ते चापि कृच्छ्राद्राज्ञो गृहादहिः ५१ गताः सापि सलज्जाकादं विनीविरहातुरा राजभीत्या गृहांतस्था वभूव विमनाभृशं ५२ ततो

दूत्यादिवचनैराहसातात्मनः प्रियान् एकैकोवोरहोविद्याः सर्वशोमेप्रयच्छतु ५३ नगरस्यापरेभागेयमुनायास्तदंमहत अनंततीर्थवि
 रव्यानंतत्रदेवालयोरहः ५४ नगरादूरतोरम्यनिर्जनवनवेष्टितं तत्रगच्छेद्भवत्सेकोयास्येहंछलवेषधृक् ५ वीणांरागस्यनृत्यस्यदर्श
 यिष्यामिकौतुकं भवतोऽपिक्रमेणैवदर्शयंतुखकंगुणं ५६ सहैवगमनेराज्ञौज्ञाताः स्युस्तदिहैकलः भवताकोपिगच्छेतेत्युक्तंदूत्या
 तदीप्सितं ५७ एवमुक्तातुसादृतीगताराजगृहंपुनः तेकौतुकसमाविष्टास्तत्संयोगायसत्वरः ५८ तेषांविवदतांतत्रसमायातः प्रियःसखा॥
 वेदवेदांगवित्कश्चित्कृतातिथ्यश्चतैःपुनः ५९ कृत्वासंविदमारोग्यंप्रच्छुस्तेकुतहलात् विप्राऊचुः सखेराज्ञोभोग्यपत्नीसमासक्तास्ति
 नोगुणैः ६० भवदग्रेचनोगोप्यसस्ति तत्त्वन्नतोवद् इति तेषांवचः श्रुत्वासखातेषांमहाभिषक् ६१ उवाचवचनंतथ्यहितंपथ्यंसुहृ
 तया विप्रापरस्त्रियंप्राप्यमातृबुद्ध्याव्रजंजित्ये ६२ तेसम्यक्कथितादेवैः स्वर्गवासंवसंति ते येस्वकीयांपरित्यज्यस्त्रियं देवाग्निसाक्षिकीं ६३
 भजंतिकामुकाः प्रीत्यातेयांनिनरकंकिल राज्ञण्याभोग्यपत्नीविशेषाज्ञानकोविदाः ६४ नतामर्हथभोविप्रागंतुंकामितयावुधाः स्त्रियो
 भवद्भिः संत्यक्ताः कुलीनास्तरुणीः शुभाः ६५ पितरस्तृप्तिमायांनियत्सुतैर्जीतमात्रकैः नताः कथंचनत्याज्याः प्रेत्ययानत्यजंति हि ६६ हि
 तंभार्यादरिद्रेऽपिविपत्सपिहितंसदा ज्ञानवान्यस्यजेतांहियासखीमरणस्यतु ६७ धिग्धिगित्येवयांलोकावदंति पुरुषाधमान जी
 वंतोऽपिमृतास्तेस्युर्येपरस्त्रीरतानराः ६८ मानुष्यंप्राप्यदुष्प्राप्यंयेत्यजंतिनराः स्त्रियं चिंतामणिंकरेप्राप्तंन्यत्वाकांचंसमालभेत् ॥
 ६९ इत्येवमुक्ताविप्रांस्तयदातद्वाक्यमुत्तमं नचक्रुश्चतदासोपिजगामचयथेच्छकं ७० कविप्रभृतयस्तेऽथकामाशक्तेन्द्रियव्रजाः
 ॥ कादंविन्यानृत्यगीतेसंस्मरंतःस्थितास्तदा ॥ ७१ ॥ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेकार्तिकमाहात्म्येब्रह्मनारदसंवादेपंचमीषोऽष्टकादः

का. भा. शोऽध्यायः ११ ॥ कृष्ण उवाच तस्मिन्काले तु गांगेयमुनिरेको महानभूत् ऋतधामेति नामास्य वेद वेदांगपारगः १ मधुरासाश्रितो दूरं
 २३ नेतिष्ठत्यहर्निशं नैष्ठिको ब्रह्मचारी च महा राधनतत्परः २ भिक्षार्थमपि नायाति परं दुःसंगशं कितः श्रीश्वं पंचदिनेषु तस्मिन्नेवा लये
 शुभे ३ मम पूजां प्रकुर्वाणो ब्रतमेकं चकार सः तेषु पंचसु विप्रेषु कविर्नाम जगाम ह ४ एकादश्यां रहस्तस्या नृत्यरागदिदृक्षया आदौ
 गत्वा मुनेः पार्श्वे कविर्दृष्ट्वा विधिततः ५ पूजयामास विधिना मां ते नैव समाहितः ततः क्षणेनाथया तारा माकादं विनीतदा ६ मुनिं नत्वा
 च पूजादिदृष्ट्वा पूजां समग्रहीत् मन्त्रीति युक्तचित्तेन सविशेषं जगौ तदा ७ ऋतधामस्तु ते वाणीं मधुराक्षरसंमितां तस्य संगतिमासाद्य मह
 तोऽपि तयोस्तदा ८ मनःशुद्धिरभूत् कामो मद्भक्त्या तु नयेत तः रात्रौ जागरणे नृत्यं कृत्वा कादं विनीतकविः ९ दीक्षया गायतोऽग्रे मे द्रुतचित्तो ज
 हर्षसः गोमया चरणं तेन दृष्ट्वा च मुनिना कृतं १० कविनापि कृतं पश्चात्प्रातः संज्ञानपालनं कविरागत्य नगरं स्वधनं भूषणानि च ११
 द्वादश्यामददात्सर्वं विरतो भक्तिदृष्टये द्वितीये दिवसे प्रागाच्छुचिस्तस्यादिदृक्षया १२ द्वादश्यां प्रातरे वासावासी नंददृशे मुनिं तेनापि
 पूजितोऽहं वै शुचिना मुनिसंगमः १३ तथैव गीतनृत्यादिभक्तिरस्याप्यजायत गोमूत्रं तेन पीतश्च दृष्ट्वा च प्रसृतं मुनिं १४ वचनादा मतात्
 नंददृशेनां मनोहरां सातस्य दृशेन नृत्यं गीतं पश्चात्स्वयंतथा १५ चक्रे स्वकीयलावण्यं गांधर्वं शुचये रपयत् पूजनाच्चेजताच्चापि मुनिं सं
 गतितः शुचिः १६ विरक्त इन्द्रियार्थेभ्यः सर्वस्वमददात्प्रभुः इदं वो वाच वचनं मद्भक्त्या मनसा प्रिया १७ अहो मोहस्य माहात्म्यं विषयासक्तचेत
 सां यत्सेवयामहानंदरसमग्राविदंति नः १८ संसारदुःखजंतापं नापेक्षंते स्वशक्तितः तं हरिं हृदयस्थं च तत्कान्ये मृगतृक्षिकां १९
 धावंते हिततः किंतु महद्दुःखकरं परं तथापि तादृशीं बालानां नृत्यगीतमनोहराम् २० दृष्ट्वापि नाभवत्क्षोभो महानंदयुतो मुनेः तस्मादुत्सृज्य

जा.
१२

गम.
२३

स्वसर्वतो जगदीश्वरे २१ कुर्यात्प्रेममवांभक्तिमेकएकजनक्षितो एवमेव त्रयोदश्यां दृढोऽगान्तिद्विदृष्टया २२ मुनिना तत्र संगत्य पूजा
 यां दत्तचेतनः पयःपीत्वा मुनेः शेषं रात्रौ भक्तिपरायणः २३ तस्या चतुर्दश्यां च गीतं च दृष्ट्वा रागविवर्जितः शुचेर्बचनमाकलय गतस्तीर्थोत्तरं प्र
 ति २४ दत्त्वा सर्वस्वदानं च मम भक्तिपरायणः चतुर्दश्यां गतो हं तो मुनिसंगतिस्तदा २५ नृत्यगीतोत्सवं कृत्वा मम पूजां विशेषतः सु
 निशेषं घृतं प्राश्य शुद्धसत्त्वं भवत्क्षणात् २६ तस्या गुणंश्च रूपं च दृष्ट्वा यापिविरक्तिमान् नथैवोत्थाय दत्त्वा चदानं सर्वसमर्पणं २७ नि
 श्चिंचनो भक्तिश्रुतोगतस्तीर्थोत्तरं प्रति पौर्णमास्यां ततो हं सो दृष्ट्वा सीनं महा मुनिं २८ नत्वा स्नात्वा तदेनत्वा धात्रीकायां समाश्रितः तेभ्यश्चा
 भ्यधिको भूत्वा ततोऽगान्तिमुनिसन्निधौ २९ तथैव मुनिसंगत्या तमपूजानर्तनं कृतं सचक्रे तां ददर्शो यनतया मोहितो ह्यभूत् ३० दधिप्रा
 श्याथ मुनिना सहैवासीद्विरक्तधीः दत्त्वा सर्वस्वमत्रैव गतस्तीर्थोत्तरं प्रति ३१ कादं विन्याः श्रुतं राजा गमनं विष्णुमंदिरे निगृहीता पुनर्देवं
 गुं देवालयं वलात् ३२ शुचिस्तु दद्यात्सकलं स्वमागात् पुनर्मुनेर्ऋतधाम्नो विशुद्धः तस्मिन्वने कृतवासस्तथैव मदीयमाराधनमाचकार सः ३३
 क्रमेषां पंचभिर्विप्रेः कृतमाराधनं मम मथुरायां च गांगेयतैरेव मुनिपुंगवैः ३४ मदीयः पूर्वकल्येऽशः कृतधामाभवत्युनः नारायण इति ख्या
 तो वदंतीत प आस्थितः ३५ कविना मानरोजातो नारायणसहायवान् स एव पूर्वदानेन लेभे रं द्रपदं शुभं ३६ पंचानामथ विप्राणां प्रियाकादं
 विनीशुभा सुवर्णनाम्ना सीद्धत्वा नृत्यादिपरितोषणात् ३७ धात्रीकाया कृतश्राद्धो हं सो जातो युधिष्ठिरः पौर्णमास्यां विशेषेण जागराचे मदं
 शकः ३८ अर्जुनः कविरासीद्यः पूर्वचापि सुहृन्मम दृढस्यां महावीर्यो भीमसेनो व्यजायत ३९ सहदेवः शुचिर्दंतो नकुलोऽभून्महाभुजः पु
 राचीर्णत्रतास्तेषां भूत्वा दं विनीप्रिया ४० व्रतेनास्मि वशो ह्येषां दाता हं पदमव्ययं भीष्मपंचकमेतन्मे करिष्यति व्रतं शुभं ४१ मथुरायां तथा

त्रतस्य मुक्तिः करे स्थिता नारद उवाच श्रुत्वेवं व्रतमाहात्म्यं भीष्मः परमविस्मितः ४२ प्रत्यब्धं च चकारे दंततः ख्यातं तदा ख्यया तद्व्रतस्यैव मा
 हात्म्यात्यन्तितः संगरे यदा ४३ प्रादुरासीत् तदा कृष्णो वनमाली चतुर्भुजः प्रसादसुमुखः प्रीतस्तमुवाच सह तमः ४४ यावद्वर्तसि दे
 हं त्वं तावन्निष्ठा मिते पुरः एवं यः कार्तिके स्नायात्कुर्याद्दीपादिकं तथा ४५ कृष्णसालोक्यमायानि श्रुत्वेनां परमा कथां शक्तः कुर्यात्सुनिश्चे
 द्वा तु मास्य व्रतं शुभं ४६ अशक्तः कार्तिकं कुर्यात्सं च भीष्ममथापि वा सकुर्यात्कार्तिकी मेकां यस्त्वशक्ततमो मतः ४७ दुर्लभा कार्तिकी लोके स
 र्वधर्ममयी तिथिः कार्तिकी नगृहे कुर्यात्तीर्थं कुर्यात्प्रयत्नतः ४८ गंगायां मथुरायां वा शूकरे पुष्करेऽपि वा स्नातो नियममास्थाय गच्छेद्दिक्षु पुरा
 नरः ४९ सुवर्णवस्त्रधेनवदानान्यन्नमनीषिभिः दत्तान्यक्षयतां याति विष्णोस्तुष्टिकराणि च ५० वैवाहिकं तुलस्याश्च कर्तव्यं कार्तिकी तिथौ
 व्रतं त्रिरात्रमुद्दिश्य शुचिस्तद्गतमानसः ५१ हरिं कृत्वा यत्सौवर्णं तुलस्यासहितं शुभं पूजयेद्दिधिवद्भक्त्या त्रतीतत्र दिनत्रयं ५२ वस्त्राभरण
 श्रेय्यादि वैवाहिकमुपायनं तुलस्यासहितायाश्च विष्णवे विनिवेदयेत् ५३ एवं यथोक्तविधिना कुर्याद् वैवाहिकं विधिं तुलस्याः कार्तिके
 मासि सर्वपापैः प्रमुच्यते ५४ कार्तिकानसमाकाचितिथिरन्यास्तिकार्तिके अत्रैवोदाहरंती ममिति हासं पुरातनं ५५ यस्य श्रवणमात्रेण
 सर्वपापैः प्रमुच्यते पुरादेशे शूरसेने शिवशर्मा द्विजो भवत् ५६ सत्यवादी स्वधर्मराधनार्जनपरायणः ब्रह्मविद्यापरो नित्यं पितृभक्तोऽति
 थिप्रियः ५७ तीर्थोऽनरतः शांतो विष्णुभक्तो विमत्सरः तीर्थयात्राप्रसंगेन जगामासाववन्तिकां ५८ तत्र दृष्ट्वा महादेवं महारुद्राभिधंततः
 ददृशे वेदविदुषां विप्राणां तत्र संडलं ५९ शुश्रावनेभ्यो माहात्म्यं कार्तिकस्य तदा द्विजः विशेषात्पुष्करक्षेत्रे शौकरे माथुरे पुरे ६० तद्ब्रुत्वा
 श्रद्धया विष्टः शिवशर्मा द्विजोत्तमः मथुरामगमद्भक्त्या पूजयामास केशवं ६१ सस्नौ स कार्तिकस्तत्र द्वादशे श्वरतुष्टये ततः स पुष्करे तीर्थे

गत्वा सहायकार्तिकान् ६२ ततः सशूकरे होत्रे श्रद्धया कार्तिकत्रयं अथाजगाम विप्रो सौख्यं हं प्रीतमानसः ६३ पुत्रयौ त्रैः परिहृतो वि
 चित्रा अवदत्कथाः ततः प्रभृतिकार्तिकां कार्तिकां याति शूकरे ६४ कदाचित् कार्तिकीं कृत्वा शूकरे यादवेषु भे गच्छन् हं पथि प्रातो वने पश्य ज्ज
 लाशयं ६५ सुत्थामकंठो विप्रोऽसौ श्रमसंतापमूर्च्छितः जलाशयं समासाद्य अवगात्थाति सुंदरं ६६ पीत्वा तदुदकं शीतं पद्मगंधाधिवा
 सितं ततोऽवतीर्य सलिलाद्धिमलात् प्रीतमानसः ६७ तीरे न्यग्रोधमद्राक्षीच्छीतच्छादयं मनोहरं महाविठपिनं हृद्यं पक्षिसंघातनादितं ६८ व
 नस्पतस्य सर्वस्य केतुभूतमिव स्थितं तं महातरुमासाद्य निषसाद द्विजो नमः ६९ अथ प्रेतं ददर्श सौ सुतृषा व्याकुलं द्रियम् उत्कचं मलि
 नं स्रष्टुं निमोसं भीमदर्शनं ७० स्नायुवद्वाग्निचरणं धावमानमितस्ततः अन्यैश्च बहुभिः प्रेतैः संताप्य रिवारितं ७१ तं दृष्ट्वा विह्वलं घोरं वि
 स्थितो भूतद्विजो नमः प्रेतोऽपि दृष्ट्वा तं घोरामटवीमागतं द्विजं ७२ तदा हृष्टमना भूत्वा विप्रांति कमुपागतं अब्रवीत् स तदा विप्रं प्रेतराजो
 द्विजं वचः प्रेत उवाच प्रेतभावो मया त्यक्तः प्राप्नोस्मि परमं सुखं त्वदर्शनान्महाप्राज्ञमनोधन्यतरोऽस्ति त ७४ कौर्यं न्यत्वा ह मेवेतः
 शांतिं यातुं सुदारुणं सामुद्ररद्विजं श्रेष्ठमग्रं वैदुःखसागरे ७५ शिवशर्मोवाच कृशरूपकरालाक्षत्वं प्रेत इव दृश्यसे कथय
 स्वमम प्रीत्या यथा त्वंचासित त्वतः ७६ प्रेत उवाच कथयामि द्विज श्रेष्ठ सर्वमेवादितस्तव प्रेतत्वे कारणं श्रुत्वा त्वं हं यां कर्तुं मर्हसि ७७
 ॥ ॥ इति श्री पद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये ब्रह्मनारदसंवादे द्वादशोऽध्यायः १२ ॥ प्रेत उवाच वैदिशनाम नगरं सर्वसंपत्समन्वितं
 नानाजनसमाकीर्णं नानारत्नविभूषितं १ नानापण्यसमायुक्तं नानादृश्यसमाकुलं तत्राभवद्दीरसेनो राजा धर्मपरायणः २ पितृदेव
 द्विजानीनां पूजासु निरतः सदा तस्य राज्ञः पुरोधासीन्मेधातिथिरिति श्रुतः ३ तस्य पुत्रोऽहमभवन्नाम्ना तु शुकनासिकः वाल्ये पित्रा पाति

तोऽहं सर्वविद्याः शुभावहाः ४ अथ यौवनमासाद्य राजसन्मानगर्वितः दुष्टसंगनिमासाद्य कुकर्मनिरतो भवं ५ पितृव्यभ्रातृबंधूनां
 हनं वै बहुधा धनं मया दत्तं च वेश्याभ्यो दासीभ्यः पापकर्मणा ६ द्यूतक्रीडापरो नित्यं देवब्राह्मणदूषकः सर्वदा पापनिरतः सर्वधर्मव
 हिः कृतः ७ तन्नास्ति पातकं विप्रयदकार्यमहं न दा ततो निराकृतो राज्ञा विचार्य सपुरोधसा ८ गूढो वत्स महंतत्र नगरे दुर्जनैः स
 ह द्यूतक्रीडारतश्चाहं रात्रौ चौर्यपरायणः ९ एकदा हं गृहीतश्च नागरैश्चौर्यमाचरन् नीतो वध्वा ततस्तैश्च राजद्वारं ततो नृपः १० नि
 स्सारया मासतदा वधार्हमपि मां पुरात् ततोऽतिगहनैरख्यै वसानो वनवासिभिः ११ दुष्टैः सह मया तत्र बहवः पथिका हताः धनलो
 भाभिभूतेन महासाहसिकेन च १२ ततो बहुतिथे काले मृतोऽहं निर्जने वने अग्नियोगश्च न प्राप्तश्चां डालस्य शूद्रवितः १३ यमदूतैर्म
 हाधोरैः सन्नीतो यमसादनं मानुषाद्यमलोकस्य मध्ये मार्गो भयावहः १४ योजनानां सहस्रं च हाहाकारः प्रवर्तते प्रथमतः तत्र विभ्रं द्र
 नीतोऽहं यमकिंकरैः १५ ततः पंचसहस्राण्यो जनानां प्रमाणतः कंदकैः संकुलैः स्थानमस्ति तोहणाग्रभीषणैः १६ योजनानां स
 हस्राणि निमिरेण प्रपूरितम् स्थानमन्यत द्यौरं हि दशद्वादशपंचच १७ तदग्रेऽष्टसहस्राणि पंचविंशतिरस्ति हि महोदधिर्महारौ
 द्रो दुष्टजंतुनिषेवितः १८ मलादिपूरितो विप्रनिर्जलोदुरतिक्रमः तदग्रेऽष्टसहस्राण्यो जनानां प्रमाणतः १९ सर्वतो जलसंकीर्णस्था
 नमस्ति द्विजोत्तम षडशीतिः सहस्राण्यो जनानां प्रमाणतः २० एवं महापथः प्रोक्तः सर्वदुःखसमाश्रयः क्रमेण तत्र तत्रा हे दूतैर्नीतो
 भयानकैः २१ यमदूताश्च मां ग्राहुर्यातनां पापकर्मिणां दुष्टेन च शुषाहृष्टा परदारान्तराधमैः २२ वज्रमुंडाः खगास्तेषां हरंत्येते विलोचने
 यैः शास्त्रमन्यथा प्रोक्तैरसद्गुहाहता २३ वेदवेदविजानीनां गुरुनिंदाचरैः कृता हरंतितेषां जिह्वां च जायमानां पुनः पुनः २४ मित्र

भेदस्तथापित्रापुत्रस्यस्वजनस्यच याज्योपाध्याययोर्मात्रासुतस्यसहवांधवैः २५ भार्यापत्योश्चयेकेचिद्वेदंचक्रुर्नराधमाः तद्वमेपश्य
 तुद्यंतेकरपत्रेणपापिनः २६ परोपतापकायेचयेप्राणान्तिकतापकाः करंभवालुकासंस्थास्तद्वमेपापभोगिनः २७ भुंक्तेश्चादि
 तुयोन्मस्यनरोन्येननिमंत्रितः दैवेचाप्यथवापित्र्येसद्विधाक्रियतेस्वगैः २८ मर्माणियस्तुसाधूनांवदन्वाग्भिर्निहंतति तानितेतदमा
 नास्तुस्वगास्तिष्ठंत्यवारिताः २९ यःकरोतिचपैश्चून्यमन्यवागन्यथागतिः पाप्मतेचद्विधादेहस्तस्येत्यंनिशितैःशरैः ३० मातापित्रोर्गु
 रूणांचयेवज्ञांचक्रुरुद्धताः तद्वमेपूयविण्मूत्रगर्तेमज्जंत्यधोमुखाः ३१ देवतानिथिभृत्येषुभुक्तंयेःक्षुधितेषुच दुष्टान्नंप्रयनिचितं
 चोवक्रस्तुसोऽश्रुते ३२ एकसार्थप्रयातायेनिःस्वमन्त्रार्थिनंनरं तमपास्यान्ममश्नंतितद्वमेश्लेषभोजिनः ३३ गौरग्निर्जननीविप्रो
 गुरुःस्पृष्टःपदान्भिःबद्धांप्रयस्तेनिगडैर्लोहैरग्निप्रतापितैः ३४ स्वपोषणपरोयस्तुपरित्यजतिमानवः पुत्रभृत्यकलत्रादिवंधुवर्ग
 मकिंचन ३५ दुर्मिसेसंभ्रमेवापिसोऽप्येवंयमकिंकरीः उक्त्यचान्त्राणिमुखेस्वमांसान्यश्रुतेक्षुधा ३६ मर्त्यान्तेपितुविप्रप्रसुरापिगु
 रतल्पगाःअधश्चाधश्चदीप्ताग्नौदह्यमानाःसमंततः ३७ एवंसंदर्शयंस्तेस्तुनीतोहंयमकिंकरीःततः शृंखलयाबद्धस्तेर्नीतोहंयमस्य
 ३८ महापापीसमानीतद्वत्यहंतैर्निवेदिनः अथवैवस्वतोदृष्ट्वामांतथाविधमादिशत् ३९ प्रेतएवचिरंतिष्ठत्वयंभूमौसपापतःप
 श्चान्नेयोमहापापोनरकानेकविंशतिः ४० माविलंबंकुरुध्वंभोपापिनस्त्वस्यताडने श्रुतेदंनिर्गतादृतास्वरयाक्रोधसंयुताः ४१ ब्रह्मदंड
 कराघोरानानाशस्त्रास्त्रधारिणः ताडयंतश्चमांसवैजगदुर्निधुरंवचः ४२ महापापदुराचारप्रेतोभूत्वाचिरंवस भूतत्वेतत्रदुःखानिव
 हून्यनुभविष्यसि ४३ तदंतेचक्रमेणैवनरकान्माप्स्यसेऽखिलान् कल्पमेकंमहादुःखंप्राप्स्यसेयमशासनात् ४४ इत्युक्ताप्रययुः ॥४

सर्वे ह्यहमेतादृशो भवं सर्वासां दुष्टजातीनां भाजनं हि जसत्तम ४५ एते कुरु कर्मसन्निवास्तुल्यकर्मकरामम प्रेतभावं समासाद्य दुःखान्
 भवंति च ४६ दुःखार्णवस्यैव तस्य नांतं पश्यामि सुव्रत त्वदर्शनपथं प्राप्य ममाशायाय ते हि ज ४७ गतेऽपि प्रेतभावेऽस्मिन् भावि दुःखं महा
 त्तम नरकेषु कृपासिंधो तथापि प्रार्थयाम्यहं ४८ अतिकान्त रया बुद्ध्या प्रेतयोनिं दधन् हि जः गतेऽपि प्रेतभावेऽस्मिन् ज्ञानमस्ति हि जेतम
 ४९ त्वां विजानमप्यश्यामि दुःखस्यास्य विनाशकं इति प्रेतवचः श्रुत्वा स विप्रः कृपयान्वितः ५० उवाच प्रेत राजंतं धर्मज्ञः परितान्त्वयन् शि
 वशर्मो वाच यथा विमोक्षसे प्रेत प्रेतभावान् सुदुःसहान् ५१ अग्रे च नारकं दुःखं यथा न प्राप्यसे महत् तथा हं प्रयतिष्ये द्युत्यज शोकं सुरा
 रूपं ५२ भाविनो नरकाय स्य नाशं यांति दृढस्य च हास्यामि कार्तिकं त्वेकं यथा मोक्षमवाप्स्यसि ५३ पापात्पूर्वभवोत्पन्ना त्वं निसर्गानि हा
 णात् प्रेतभावादि मोक्षाय गृहाणे कंच कार्तिकं ५४ अन्यथानिष्कृतिः प्रेतन पश्यामि तवाधुना इति श्रुत्वा तं तां वाक् प्रेतोऽसौ शिवशर्मणः ५५ वि
 नया वनतो भूत्वा जगाद हि जसत्तम प्रेत उवाच सर्वदा क्रूरचित्तस्य क्रूरकर्मरतस्य च ५६ संगमासाद्य साधोस्ते ममापि मतिरीदृशी पुण्या
 भिलाषिणी जानासाधुदर्शनशोधिना ५७ तस्मात्त्वामद्य संयाचे सर्वदा धर्मतत्परं एते ममापि सुहृदो मुच्येरन्नेकशो यथा ५८ तथा त्वेवैव क
 र्त्तव्यं नैषामन्योगतिप्रदः इति श्रुत्वा वचस्तस्य शिवशर्मो हि जेतमः ५९ उवाच वचनं ते वां प्रेतानां सुपकारकं शिवशर्मो वाच श्रुकरे वै ह्यवे
 क्षे त्रेया कृता कार्तिकी मया ६० सर्वेभ्य एव प्रेतेभ्यस्तां प्रहास्यामि निश्चितं इत्युक्त्वा सौ हि जवरः सर्वप्राणिहिते रतः ६१ स्मृत्वा विह्वलचित्तः
 श्वेशं जलमाहायनिर्मलं यथा प्रतिश्रुतं प्रादुर्दममेभ्यः पृथक् पृथक् ६२ शिवशर्मो परितदा पुष्यवर्षं पयात ह विद्याधरगणैर्पुनस्तमस्त
 रोभिश्च किन्नरैः ६३ देवदुंदुभयोने दुस्तदद्भुतमिवाभवत् प्रेतानि जतदस्य त्वादिव्यकांतिं वपुर्दराः ६४ सूर्यमानाः सुरगणैरवापुः प

रमांसुदं विमानानिविचित्राणि दिव्यतेजोमयानि च ६५ कामगानि महार्हाणि समारुह्य पृथक् पृथक् जगुर्दिवंसुदायुक्ताः सुवन्ति हि ज
 सतमं ६६ शिवशर्मापितृदीक्ष्य माहात्म्यं परमाद्भुतं विस्मया विष्टुहदयः स्रगंतत्रैव तस्थि वान् धर्मदानप्रभावेन दिव्यतेजोवपुर्धरः शुशु
 भे स हि जश्रेष्ठः प्रभाभिरिव भास्करः ६७ ततो दृष्ट्वा हि जवरः कार्त्तिकामहदद्भुतं माहात्म्यं मुदितात्मा सो जगाम निजमंदिरं ६८ इति
 ते कार्त्तिकी पुण्यामयोक्ता हि जसत्तम अस्यां ये धर्मनिरतास्ते यांति परमां गतिं ७० ॥ ॐ ॥ इति श्री पद्मपुराणे कार्त्तिकमाहात्म्ये त्रयोद
 शोऽध्यायः १३ ॥ नारद उवाच दुर्लभो मानुषो देहो देहिनां स्रगभंगुरः तत्रापि दुर्लभः कालः कार्त्तिको हरिवर्त्मभः १ दीपेनापि हि यत्रासौ प्रीय
 ते हरिरीश्वरः तस्यापि स्वर्गं तिदते योऽन्यदीपं प्रबोधयेत् २ किंपुनः श्रद्धया भक्त्या दीपं स्वयं मिहापयेत् अत्रेति हासं भो ब्रह्मन् परदीपप्र
 बोधने ३ शृणु चित्रं प्रवक्ष्यामि तवाग्रे हं यथा मुने रैव तस्य मनोर्वशे राजा सीद्धदधीः सुधीः ४ तस्य पुत्रोऽति तेजसी सुदर्शन इति श्रु
 तः विश्वावलाति निपुणो रूपेणा प्रतिमो भुवि ५ भद्रबुद्धे राजधानीमहेंद्रानर्मदातटे तस्यां सपुत्रो निवसन् विषयान्नुभुजे बहून् ६ एकदा
 तत्सुतो वीरो विजितारिः सुदर्शनः सृगयारसिको धनी युवान्ये युवभिर्हतः ७ सततं राजमार्गेषु पुष्पैर्लज्जितस्तथा अभिहृष्टश्च आ
 श्रीभिर्द्वैर्विप्रैः प्रयोजितैः ८ वृत्तो वागुरिकैरन्यैर्हरिदस्त्रयुतैस्तथा विगाद्य विपिनं भूरि गृह्णन्मृगपथस्तथा ९ गच्छन्नेवा तदं प्राप
 तत्रैकां चावसन्निशां प्रातरुत्थाय ततीरेरे मे पश्यन्वनस्थलीः १० तदैव सरितः पारे प्रमदारत्नमुत्तमं कुमारो ददृशे विप्रविस्मया वि
 ष्टचेतनः ११ गौडराजश्च कोप्यासीत् तत्सुता सा वरांगना सखीभिः सह क्रीडन्ती नर्मदातीरमागता १२ सा द्योतयन्ती प्रभया वनस्थलीमाह
 स्वती द्वेकुचपद्मकुड्मले करां वुजाता डितकंडुकेशणा परिप्लुतं लोचनं खजनद्वयं १३ सनू पुरंतत्पदवीं पदद्वयं सशब्दमन्वक्त्रलती मरा

लवत् विलोक्य पञ्चाशुगवेगमोहितः साचापितं सुंदरवीरमैक्षत १४ अन्योन्यदर्शनोद्धूत रागनिर्विद्धमानसौ लज्जालोलैर्लोचनैस्तौ न
 दीमध्येन विघ्नितौ १५ ततः सुदर्शनः श्रीमान्स्त्रैवस्थाप्य सैनिकान् एकएव सदम्येन परंपारं जगाम ह १६ कक्षांतरे लीयमानां लज्जया
 वीतलोचनां पप्रच्छ तां तदोवाच स्वकुलं जनकनथा १७ सा च तंच कमेवीरं कुलविद्यावयोगुणैः आत्मानुरूपं रूपेण नारीणां हृदयंगमं १८
 गांधर्वेण विवाहेन संगतौ तावुभावपि इति रतिमनुभूय नार्मदेसौ सुखतरघनवेतसी निकुंजे १९ सपदि गृहमवाप्य राजपुत्रः परममुदमद
 नालसाचलेभे अथासौ भद्रधीराजा पुत्रं राज्यधुरंधरं २० अभिषिच्य जगामाशु तपसे विषयातिगः मदनलसा च सा देवीपतिं क्लृप्तं विचिंत्य तं
 २१ सुदर्शनं चिंतयंती हरैराधनं परं चकार वै ह्यवंधाम सुवर्णमणिसंयुतं २२ तत्र तौ दंपती विष्णुपूजयामासतु मुदा एकदा दीपदानं
 सा दद्यात् विष्णुमंदिरे २३ कार्तिकेपतिना हूताशीघ्रं नागातनो नृपः क्रुद्धः समागतो प्राह सेव्यतां मदनलसा २४ सुदर्शन उवाच माम
 नादित्यकोयं ते दीपदाने महाग्रहः पतिर्देवो हि नारीणां भित्तेवं प्रव्रवीषि मे २५ हसित्वा च तं देवीमंजुवाक्येन सा त्वतो मदनलसा वा
 च शृणु राजन् वक्ष्यामि विचित्रं चरितं मम २६ अस्ति गोदावरीतीरे हरैरायतनं शुभं अत्यद्भुतं महापुण्यं नाना मुनिनिषेवितं २७ तत्र
 हंससूषिकावात्सं निर्माल्योदकभागिनी वेदव्रतो मुनिः कश्चित्त्रागत्याथ कार्तिके २८ दीपप्रज्वालया मासया वन्मासमस्वडितं श्रुत्वा ल
 येक्षीण ज्योतिर्वर्तिका तैललोभतः २९ मयो धृतं ततो ज्योतिः प्रभूतं मे दहन्मुखं दग्धाननाय शक्तास्मि भक्षणे क्षीणजीविता ३० मृतादे
 वालयेतस्मिन्साक्षान्पश्यामि स्वप्रवत् मया प्रवोधि तो दीपो रात्रौ जज्वाल पूर्ववत् ३१ तस्यैव पुण्यस्य मया दृष्टः प्रभाव एवास्मि यतस्व
 दीया महिष्य नन्ये दृशसौ भगं मया जातिस्परत्वं च ममासत्तस्मात् ३२ राजन् स्थानुभूतो मे महिमा परमाद्भुतः अतो मे दीपदानस्य ।

कार्तिकेपरमाग्रहः ३३ यदिश्रद्धापरोनित्यमखंडंकार्तिकेनरः दीपंदद्याद्वरेरेतद्वक्तुंकेनशक्यते ३४ तच्छ्रुत्वाविस्मयाविष्टोदृष्टु-
 रोमासुदर्शनः कार्तिकेनियमांश्चक्रैचक्रायुधसमर्चने ३५ इतिहरिपरिचर्याकार्तिकेतौविधायसमुचितहरिभक्तौदंपतींसंप्रतीतौ इ-
 हहिसकलभोगायाप्यसंत्यज्यदेहंकमलनयनलोकंजग्मतुर्देवयानैः ३६ नारदउवाच अन्यैरपियथादत्तंतच्छृणुष्याथशौनक दीपस्त-
 मोनाशकरस्तुष्यर्थंचक्रपाणिनः ३७ पाञ्चालदेशेविप्रर्वैराजाभूत्सिंहविक्रमः नाम्नाचिंतामणिर्दीरोहरिवज्जनवच्चमः ३८ ॥
 विष्णुभक्तिपरोधीमान्प्रजापालनतत्परः महामस्वकरः श्रीमान्दानदः सर्वदाजयी ३९ तस्यराष्ट्रेमहापापोनाम्नाहरिकरोह्यभूत्
 दुराचारोद्यूतकारोदृष्टाशोसुदुरासदः ४० अधर्मविषयासक्तःशश्वदेश्यारतोद्विज पितृवित्तक्षयकरोवंशच्छेदकुठारकः ४१ अस-
 त्संगप्रभावेणत्रयीविधिनिषेधकः युक्तोविटशतैः सोऽयमद्यपानरतोभवत् ४२ कदाचित्तेनदेववैद्यूतेपितृधनंमहतं हारितंद्विजश-
 र्दूलततोदुःखीसदाभवत् ४३ सकदाचित्साधुसंगातीर्थयात्राप्रसंगतः अयोध्यामागतोब्रह्मन्महापातककृच्चसः ४४ कार्तिकेमा-
 सिभगवच्छ्रीमद्विष्णोर्हरेर्गृहे द्यूतव्याजेनतेनाशुदीपोदत्तोनिशामुखे ४५ तद्दीपदानमाहात्म्यादजितंप्रचुरंधनं लुब्धकेनततस्तेनदी-
 पोदत्तःस्वभाग्यतः ४६ प्रत्यहंकार्तिकेमासिहरेरायतनेशुभे ततःससाधुसंसर्गात्कदाचिद्विजसत्तमः ४७ स्नानार्थं गोप्रताराख्यंकार्तिका-
 समुपागतःस्नानःसत्संगतःकामातनीर्थेद्विजसत्तम ४८ पापराशिंविनाश्याशुनिःपापःसमभूद्विजःदेहांतेऽथयुनःस्वर्गजगामहरिसं-
 निधौ ४९ दिव्यंविमानमारुह्यदिव्यस्त्रीशतसंवृतः दृश्यतेऽद्यापिलोकेसद्विजोनक्षत्रमंडले ५० नाम्नाभिजिन्मुनिवरनक्षत्रकुलभूषणं वक्तुं-
 दीपस्यमाहात्म्यंनशकंहरिणास्वयं ५१ अभिजिन्नामनक्षत्रंमाहात्म्यंतस्यगीयते कार्तिकेयैःप्रबोधिन्त्यांकुनंकर्पूरदीपकं ५२ कुलेनेषांप्रसू-

नाथेनेभवंतिहरेः प्रियाः कार्तिकेसुक्लपक्षे तु एकादश्यां द्विजोत्तमः ५३ वेश्या चेंदुमन्ये हदीयो दतो हरेर्गृहे दीपं दत्वा प्रमत्ता सा सुखा
पवित्रसंगता ५४ एतस्मिन्नंतरे वत्स तैलपानार्थमातुरा आगता मुष्णिकान्नत्र निजदेवप्रणोदिता ५५ तैलपाने प्रहृष्टा सा प्रज्ज्वालाय दी
पकः तेन पुण्येन महता परंगतिमवाप सा ५६ लुब्धकोपि चतुर्दश्यां दीपं दत्वा शिवालये द्युतार्थं भक्तिहीनोपि शिवलोकं जगाम सः ५७ गोपः
कश्चिद्मावास्यां दीपं दत्वा यशार्द्रिणाः सुहर्जय जयेत्युक्त्वा परंगतिमवाप सः ५८ तस्माद्दीपाः प्रदानव्याः दिवारात्रौ च कार्तिके तुलसीपथ
गोष्ठेषु तोर्येष्वायतनेषु च ५९ विदर्भदेशे राजा भूदीरसेनो महायशः तेनात्र कार्तिके मासि दत्तश्चाकाशदीपकः ६० दामोदराय नभसितु
लायां लोलया सह दीपं ते हं प्रदास्यामि नमो नंताय वेधसे ६१ अनेन दीपं दत्वा च कृतोत्सर्गविधिर्नृपः शरदांशतं स यावदिह भुक्त्वा भोगान्मनो
रमान् ६२ स पुत्रपौत्रस्वजनो वुभुजे सह भार्यया ततश्चानेहि जवरविमानं सुमनोहरं ६३ समारुह्य वरस्त्रीभिर्गीयमानः स भूपतिः विष्णुलो
कं विष्णुरूपाय यौतही पदानतः ६४ दास्यंति ये कार्तिके मासि मर्त्या व्योम्नि प्रदीपं हरितुष्टये न पश्यंति ते नैव कदाचिदेव यमं सदारौ द्रमुखं हि
जोत्तमाः ६५ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिके माहात्म्ये चतुर्दशोऽध्यायः १४ ॥ नारद उवाच अतः परं प्रवक्ष्यामि कार्तिकस्य विशेषतः
महिमानं शृणु ध्वं भो मुनयो गदतो मम १ यत्र कुत्रापि देशे हि कार्तिके स्नानदानतः अपि होत्रसमं पुण्यं पूजायां च विशेषतः २ कुरु
देशे त्रेकोदिगुणं गंगायामपि तत्समं ततोऽधिकं पुष्करे स्याद्द्वारवत्यां च भार्गव ३ पुराणाः पुर्याश्च सप्तैव मुनयो मथुरादिकाः दामोदरो देवदे
वस्तत्रावाप्सीद्यतः किल ४ मथुरायां ततः सोर्जैव कुंठप्रियवर्द्धिनी कार्तिके मथुरायां वै परमावधिरिष्यते ५ यथा माघे प्रयागः स्याद्देशास्ते जा
ह्नवी यथा कार्तिके मथुरासेव्या तथोत्कर्षपरेण हि ६ परंप्रसंगमुद्दिश्य कार्तिके हरिपूजनं माथुरेलभते भक्तिं किंपुनः श्रद्धया युतः ॥ ॥

७ अत्रायुदाहतः पूर्वैरितिहासो महाद्वतः धूम्रकेशो महापापो यथा लेभे परां गतिं ८ कलिंदपर्वते रम्येनाम्ना दीर्घपुरं पुरं न तत्र राजा
 निधर्मात्मा सुबाहुः सोमवंशजः ९ ब्रह्मण्यो विष्णुमक्तश्च प्रजापालनतत्परः तस्यात्मजो धूम्रकेशो ज्येष्ठः सुंदररूपवान् १० क्रीडन्सवाल
 कैर्दुष्टैर्दुःसंगादास दुर्मतिः द्यूतक्रीडारतो नित्यं तदर्थं तस्करायते ११ गूढः पिवति मद्यं च यौवने रूपवानभूत् मार्गयन्नागरीक्षी रीर्विद्यू
 यस्मन्वितः १२ दूतिकाभिश्चुलेनापि धनेन च वलेन च अगम्या ब्राह्मणीश्चापि नात्यजत्काममोहितः १३ पिता तु श्रुत्वा तत्कर्म ताडनं शा
 सनं तथा अकार्षीन् च तस्याभूत्स्वभावं कर्तुमन्यथा १४ कदाचित्कंदुकक्रीडां कुर्वतस्तस्य कंदुकः प्रत्यागतो राजगृहं प्रागात्तं च निनीष
 या १५ स्वयंपश्चाद्गतो यत्र नवोढाराजभोगिनी तद्धिमाता तु सा तस्य रूपयौवनमोहिता १६ दूरतः कंदुकं तस्मै दर्शयन्ती पुनः पुनः स
 ब्रीडहासभावेन प्रोवाच मधुराक्षरं १७ अत्रागच्छ गृहाणो मं कंदुकं दीपते मया यद्यदिच्छसिदास्यामितत्सर्वं नृपनंदन १८ इत्येवमा
 कर्ण्य च कर्णो रोचनं वाकं च तस्या मधुरं महाविटः अधीकृतात्मा बुबुधेन पातकं गृहं प्रविष्टो द्रुतमालिङ्गतां १९ तं ज्ञात्वा नृपतिस्त
 स्य कर्मचात्यंतदाकणं देशान्निःसारयामास स्नेहाद्व्यं चनावधीत् २० निःसारितो गृहाद्वा ज्ञा धूम्रकेशो नृपात्मजः वनं विवेश ब्रीडार्तो
 निर्जनं फलमूलभुक् २१ इत्यु कर्म करो नित्यं पथिकाह निजुं गतिं ततोऽगाद्राजभीत्या सो दूरे च गहनं वनं २२ शृगवानः समुपायातो
 देवा हंदावनं वने तत्रावासीद्दिवा भीत्या रात्रौ मधुपुरीं ययौ २३ वासार्थं दृष्टे चित्रं वेश्यासद्युशोभनं वेश्यां च रूपसंपन्नां दृष्ट्वा तस्यां
 व्यसज्जत २४ चौर्येण धनसानीयतस्यैदत्ता गृहे वसत् दिवा हंदावने याति राजकुल्यैरलक्षितः २५ सिंधुदेशोद्भवो विप्रो नाम्ना सत्यव्रतः
 सुधीः विरक्त इन्द्रियार्थेषु त्यक्त्वा पुत्रगृहादिकं २६ हंदावने स्थितः कृष्णमारराध दिवानिशं निःस्वः सत्यव्रतो विप्रो निर्जनेऽव्यग्रः

मानसः कार्तिके पूजयामास प्रीत्यादामोदरं हिजः तृतीये हि स कृद्गुं ते मूलं वा फलमेव च २८ पूजयित्वा हरिं स्तोति प्रीत्यादामोदराभिधं
 सत्यव्रत उवाच नमामीश्वरं सच्चिदानंदरूपं लसत्कुंडलं गोकुले भ्राजमानं यशोदाख्यं यो लूखले वध्यमानं परा मृष्टमत्पन्नमुद्रित्यगोप्या
 २९ रुदं तं मुहुर्नैत्रयुग्मं मृजं तं करां भोगयुग्मेन सातं कनेत्रं मुहुः श्वासकं वुत्रिरेखां कंकठस्थितं ग्रेवदामोदरं भक्तिवद्धं ३० वरदेव मो
 हं नमो ह्यावधिं वानचान्यं वृणेऽहं वरेशादपीड्य इदं मे पुनर्नाथ गोपाल बालसदामन्मनस्यां विशत्वं किमन्यैः ३१ नमो देवदामोदरा ननवि
 क्षोप्रसीदप्रभोदुःखजाय्यो निमग्नं कृपादृष्टिदृष्ट्या निदीनं नवानुग्रहाणे हमा मजमध्याक्षिदृश्यं ३२ नारद उवाच सत्यव्रत हिजस्तोत्रं
 श्रुत्वा दामोदरो हरिः विद्युच्चोलाचमत्कारो हृदये शनकैरभूत् ३३ अंतर्हितेऽथ तद्रूपे विह्वलो विललाप ह इतस्ततो धावमानः पुनः पूजां
 करोति च ३४ तदैव तत्त्वतः सोपि धूस्रकेशो नृपात्मजः लीनो ददर्श तत्पूजां वैष्णवं च सकौतुकात् ३५ रात्रावागत्य वैश्याये हास्य प्रीतिरसप्रदं
 उवाच तस्य वृत्तांतं स विस्तरमुदीक्षितं ३६ तथैव पूजामकरोत्कृत्वा च प्रतिमां मुदा तथैव नां स गृहं नृसहा सोदुष्टचेतनः ३७ एवं बहुवि
 धं हास्यं कृत्वा विप्रस्य वैश्यया रेमे रात्रौ ततः प्रातर्दत्तो रात्रौ धिकारिभिः ३८ तस्यापराधं संचिंत्य हतसैः सयमालयं नीतो दूतैस्तदीयैस्तदा
 दर्शयित्वा स्वयं ३९ ज्ञात्वा तस्य च तत्कर्म कार्तिके हरिपूजनं मथुरायां परीहासव्याजेनाखिलधर्मवित् ४० उत्थाय चासनात्तूर्णमातिथ्यं
 तस्य चाकरोत् अर्घादिना तं संपूज्य स्वदूतां स्नानार्हयत् ४१ यमदूत उवाच रेदूता भ्रष्टविज्ञानाधिगस्य च्छासनातिगाः यतो निवारिताः कार्याः
 मुहुस्तदैव प्रकुर्वते ४२ कतिधा शिष्टितं यदस्याज्यो विष्णुपरायणः नाहं प्रभुस्तस्य दंडे यूयं दंडचिकीर्षवः ४३ नमोस्तु तस्मै सौम्याय भक्तवात्सल्य
 शोभिने यः पुनः पुनरेवास्मदज्ञानं क्षमते हरिः ४४ इत्येवमुक्त्वा पुनरेव विस्मितः पप्रच्छ सौम्याकृतिधूस्रकेशं व्रीडाभिभूतो धर्मराजो महा

त्मासर्वेषु भूतेषु समः प्रशास्ता ४५ अहो कष्टं धूम्रकेशतवदुःखं महत्कृतं मथुरामागतस्यापि कृतदंडस्य पार्थिवैः ४६ शुद्धस्यापि तवा
 चार्यं कृष्णपूजां प्रकुर्वतः वैकुण्ठपुरवासाय योग्यस्य तव शासनं ४७ मथुरानयनं चापि न युज्येत कथंचन धूम्रकेश उवाच सर्वमेजन्म
 पापेन युक्तस्यैव गतिर्विभो ४८ कथं वा शुद्धता मेद्य कथं वैकुण्ठयोग्यता महदाश्चर्यमुक्तं मे महान्मेऽनुग्रहः कृतः ४९ यस्य पुण्यस्य माहा
 त्या त्यापो हं यामि सद्गतिं तन्मे विस्तरतो ब्रूहि कृपां कुरु मम प्रभो ५० ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये पंचदशोऽध्यायः १५ ॥ यम
 उवाच नमस्कृत्यारविंदासं नारायणमनामयं धर्मते कथयिष्यामि धूम्रकेश शृणुष्व तत् १ स एव परमो धर्मः अमर एवातिनिश्चितं अव
 णं कीर्तनं पूजा सर्वकर्माख्यं सतिः २ परिचर्या नमस्कारः प्रेमस्वात्मसमर्पणं इत्येवं नवधा भक्तिः कृष्णेयैः प्रीतये कृता ३ करणीयं किमस्या
 स्ति परं निःसंशयं त्विदं तत्रापि कार्तिकं प्राप्य तत्रापि मथुरां पुरीं ४ कृष्णस्यातिप्रियं युगं देशकालं विशेषतः तस्मात्तृपात्मजश्रेयः परं किंचिन्न
 विद्यते ५ अनुभूतं त्वयैवात्र महापापयुक्तात्मना परिहासापदेशेन कृष्णपूजाफलं त्विदं ६ यद्दीनरकार्हास्यं वैकुण्ठनयनं महत् एक एव हि ध
 र्मो हि सर्वत्र सुखदः स्मृतः ७ तत्रापि द्विविधो धर्मः प्रवृत्तोऽथ निवृत्तकः अर्थानुरागिणः पुंसः प्रवृत्तो धर्म उच्यते ८ अर्थानुरागदृशः पुंसः भक्तस्य
 च हरौ तथा निवृत्तः प्रोच्यते सद्भिरधिकारिव्यवस्थया ९ द्यासर्वेषु भूतेषु परमाधर्मभूमिका तस्मात्तस्यानुयोधर्मः सधर्मः परमः स्मृतः
 १० ननरो नरकं याति सर्वभूतदयापरः वापीकूपतडागादिप्रणेतारुमकारकः ११ पांथविश्रामहेत्वर्थं पूर्तमित्यभिधीयते अग्निहोत्रादिका
 यागाः प्रोक्ता ये साधिता धनैः १२ क्रियन्ते यदि तच्चैष्टमदाय स्वर्गदातुमौ निष्कामश्चित्तसुद्वयार्थज्ञानसाधनमिष्यते १३ दुर्मिष्टेऽन्नप्रदानं च
 बालवृद्धानुरस्य च अनाथस्यासमर्थस्य पालनं पूर्तवत्स्मृतं १४ अध्वनीनोऽतिथिर्ज्ञेयः श्रातः कोपिनरो भवेत् अपि चोद्धूमिपानीयं तोष

रातन्महत्फलं १५ यस्माद्गृहात्सभग्राशोयातितत्सुकृतंनयेत् एकादशीव्रतं सौम्ययद्येकं सम्यगर्जितं १६ किं दानैः किं तपस्तीर्थैः सर्वदं
 भविना कृतं दशम्यांसंयमं कृत्वा परहृदयतेन्द्रियः १७ क्रोधहिंसाविहीनश्चक्रक्षकीर्त्यादिनंनयेत् रात्रौ जागरणं पूजाचतुर्थामेषु भक्तिः
 १८ प्रातर्विधायमिष्टान्नं भुंजीतैवं विधिः स्मृतः न लंघयेद्दिमं सर्वं सर्वधर्मशिरोमणिं १९ स्वर्गस्थाः किल गायन्ति देवा गायान्तरान्प्रति ध
 न्यानराभारतखंडवर्तिनो येषां शरीरं हरिभक्तिसाधनं २० क्षणं नराः कृष्णकथानुरागास्तथादपचंद्रदिदध्युरुत्सुकाः तदाभयं यांति परंपदं
 हरेः कृत्वा च नो मूर्ध्नि पदं विचित्रं २१ यद्यस्ति किंचिद्भूतयज्ञसंभवं तथोभयं वा सुकृतं च शेषं तेनास्तु नो मानुषजन्मभू सौम्यत्वाभजा मो हरि
 पादपद्मं २२ नैवातिभोगातिशयस्तथात्र न वापि मन्येत हरिस्तथार्चनं यथा ल्यमप्युरुचमानुषे बहुदेहे कृतं दीनदयालुरीप्सते २३ तस्मा
 द्वैमानुषं जन्म भारते प्राप्य मानवः देहं प्राप्य हरिं नैव भजेता सौख्यं घातकृतं २४ राजा हि कस्यचिद्भूत्वा सर्वस्वे चैव मन्यते परस्मै तस्य क
 स्तत्र नियंता स्यात्प्रभोर्यथा २५ अयं सर्वेश्वरः श्रीमानन्यथा कर्तुमीश्वरः अन्यत्वं बहु मन्येत बहु तु च्छं च मन्यते २६ प्रेम्णा कृतं तु च्छं मपि
 मेरुवद्विन्दते फलं आत्मारामो ह्यभक्तपाचे कृतं मेरुस्तृणं भवेत् २७ अतः प्रेम्णा च यतस्मान् संभवेत्पूजनं हरेः इति धर्मो मया दिष्टः सर्वथा धर्म
 मां चरत् २८ पुण्यापुण्ये हि पुरुषः पर्यायेण समश्नुते भुंजतश्च शयं याति पुण्यं पापमथापि च २९ न तु भोगादने पुण्यं पापं वा कर्म मानवः परि
 त्यजति भोगांश्च पुण्यापुण्ये निबोध मे ३० दुर्मिशा देव दुर्मि संलेशा ल्लेशं भयाद्भयं सृतेभ्यः प्रमृता यांति दरिद्राः पापकारिणः ३१ उत्सवा दुस्त्वया
 तिस्रर्गात्सर्वं सुखात्सुखं अदधानाश्च शान्ताश्च धनाढ्याः शुभकारिणः ३२ व्याघ्रकुंजरदुर्गाणि सर्पचौरभयानि च हस्तावापेन गच्छन्ति पायिनः
 किमनः परं ३३ सुगंधिमा ल्यवस्त्रैश्च साधुवादाशनैस्तथा स्तुयमानाः सदा यांति पुण्याः सर्वसुखैर्नराः ३४ अनेकशतसाहस्रजन्मसंचय

संवितं पुण्यापुण्यं नृणां नूनं सुखदुःखाकरोद्भवं ३५ यथा हि बीजं सर्वत्र पयांसि समवेक्षते पुण्यापुण्यं तथा काले देहांते कर्मकारणं ३६
 स्वल्पपापं हतं पुंसां दशाकालोपपादितं पादव्यासाहृतं दुःखं कंटकोन्मथं प्रयच्छति ३७ तत्र भूततरं स्थूलं शंकुकीलकसंभवं दुःखं यच्छ
 तितद्वच्च शिरोरोगादि दुःखदं ३८ अपथ्याशनशीतोष्णशमतापादिकारणं तथान्यान्यवेक्षेत्तपापानि फलसंगमे ३९ एवं महांति पापा
 नि शीर्घरोगादिकं क्रमं तद्वच्च स्त्राग्निदुःखार्तिबंधनादि फलाय वै ४० अल्पं पुण्यं शुभं गंधहेलया सं प्रयच्छति स्पर्शस्वाप्यथवा शब्दं ४१
 सं रूपमथापि वा ४२ चिराद्भूततरं तद्वन्महान्तमपि कालजं एवं च सुखदुःखा निपुण्यपापोद्भवानि च ४३ भुंजानो नेकसंसारसंभवानीह
 गच्छन्ति जातिदेशविरुद्धानि ज्ञानाज्ञानकृतानि च ४४ तिष्ठन्ति तत्र पृक्तानि लिंगमात्रांतरात्मनि कर्मणामनसा वाचान कदाचित्कचिन्नरः ४५ अ
 कुर्वन्त्यातकं कर्म पुण्यं वाप्यवतिष्ठते यद्यदाप्नोति पुरुषः सुखं दुःखमथापि वा ४६ प्रभूतमथवा स्वल्पं विक्रियाकारिचेतनः यावता तावता त
 स्य पापं वा पुण्यमेव च ॥ ४७ उपभोगात् क्षयं याति भुज्यमानमिवाशनं पापिनो हि महापापं यातनाभिरहर्निशं ४८ क्षपयन्ति महाघोरं न
 रकांतरवर्तिनः तथैव बहु पुण्यानि स्वर्गलोकैर्मरैः सह ४९ गंधर्वसिद्धाप्सरसांगीताद्यैरुपभुंजते देवत्वे च मनुष्यत्वेतिर्यक्ते च शुभा
 शुभं ४९ पुण्यपापोद्भवं भुंक्ते सुखदुःखोपलक्षणं इत्येवं सर्वमारब्धान्तं तद्वच्च हरिसन्निधौ ५० इति विदितं सुधर्मा राजपुत्रो यमोक्त्या
 समधिगतविमानं राजपुत्रो धिरुह्य सकलकलुषमुक्तः कार्तिके विष्णुपूजाजनितसुकृतपुंजान्निश्चलं विष्णुमाप ५१ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे
 कार्तिकमाहात्म्ये षोडशोऽध्यायः १६ नारद उवाच अथान्यदपि विप्रेन्द्रशृणु मे गदतः पुरा धर्मदत्तः स्वपुण्येन कलहामुद्धरद्यथा १ आसीत्स
 ह्याद्रिविषये करवीरपुरे पुरा ब्राह्मणो धर्मवित्कश्चिद्धर्मदत्तेति विश्रुतः २ विष्णुव्रतकरः शश्वद्विष्णुपूजारतः सदा द्वादशाक्षरविद्यायाजप

निष्ठोतिथिप्रियः ३ कदाचित्कार्तिकेमासिहरिजागरणायसः रात्र्यां नुर्योशशेषायां जगाम हरिमंदिरं ४ हरिपूजोपकरणान्प्रयत्नव्रज
 तातदा तेन दृष्टा समायाता राक्षसीभीमनिःस्वना ५ वक्रदंष्ट्राललज्जिह्वा निमग्नारक्तलोचना दिगंबरशुष्कमासालंबोष्ठीघर्घरस्वना ६ तां दृ
 ष्ट्वा भयवित्रस्तः कं पिता वयवस्तदा पूजोपकरणैर्वेगात्पयोभिश्चाह्नद्वयात् ७ संस्पृश्य च हरेर्नामतुलसीयुक्तवारिणा सोहनत्यागकं तस्या तस्याः
 सर्वमगाह्यं ८ अथ संस्पृश्य सा पूर्वजन्मकर्मविपाकजं स्वां दशां चावधौ द्विप्रदंडवच्च प्रणम्य सा ९ पूर्वकर्मविपाकेन दशमेतां गता स्य
 हं तत्कथं तु पुनर्विप्रयास्युत मगतिं शुभां १० तां दृष्ट्वा प्रणता मग्रे वदमानां स्वकर्म नत् अतो वविस्मितो विप्रस्तदा वचनमब्रवीत् ११ धर्मद
 न्त उवाच केन कर्मविपाकेन त्वं दशमीं दशीं गता कुतस्याकाचकिं शीला तत्सर्वं कथयं स्वमे १२ कलहोवाच सौराष्ट्रनगरे ब्रह्मन्भिषुनामाम
 बद्धिजः तस्याहं गृहिणी पूर्वकलहात्त्वतिनिष्ठुरा १३ न कदाचित्मया भर्तुर्वचसापि शुभं कृतं नार्पितं तस्य मिष्टान्नं भर्तुर्वचनशीलया १४ कल
 हप्रिययानित्यसंचो द्विप्रमनायदा परिनेतुं तद्वान्या समतिं चक्रे पतिर्मम १५ ततो गतं समादाय प्राणास्त्यक्ता मया द्विज अथ वद्धावद्धमानां वि
 नित्युर्मार्यमानुगाः १६ यमश्च भानदा दृष्ट्वा चित्रगुप्तमपृच्छत यम उवाच अनया किं कृतं कर्म चित्रगुप्तविलोकय १७ प्राप्तो न्वियं कर्मफलं शुभं
 वायुदिवा शुभं कलहोवाच चित्रगुप्तस्तदा वाक्यं भर्त्सयन्मासुवाच सः १८ अनया तु शुभं कर्म कृतं किंचिन्नविद्यते मिष्टान्नं भुज्यमानं यन्नभर्त
 रितदपि तं १९ विष्टादाशूकरीयो न्यातस्मानिष्टवियं हरे पाकभांडे सदा भुंक्ते गुप्तं चैषाय तस्ततः २० तस्मादेष्टा विजाली स्यात्तज्जातापत्य
 भक्षिणी भर्तोरंचयदुद्दिश्य ह्यात्मघातः कृतो नया २१ तस्मात्प्रेतशरीरेण तिष्ठन्नेषा विनिंदिता अतश्चैषामरुद्देशं प्राप्य तां तावकैर्हरे २२ तत्र
 प्रेतशरीरेणाचिरं तिष्ठन्वियं ततः उर्ध्वयोनिद्वयं चैषा भुनक्ति शुभकारिणी २३ कलहोवाच साहंपंचशताब्दानि प्रेतदेहस्थिता किल ॥

सुतः प्रोवाच ॥ पीडितात्यर्थदुःखितास्तेन कर्मणा २४ ततः सुतोऽपि विप्रश्च शरीरं वणिजस्यैव आयातादक्षिणं देशं कृत्वा वेणुसंगमं २५
 ततो रसं श्रिताया वना वनस्य शरीरतः शिवविष्णुगणैर्दूतमपाकृत्य वलादहं २६ तस्मादागम्यते विप्रदृष्टुं च मया प्रमोद्वत्स्तुल
 सी वारिसंसर्गगतपापया २७ तत्कृपां कुरु विप्रेंद्रकथं मुक्तिं ब्रजाम्यहं योनिदयादग्रभा व्यादस्माच्च प्रेतदेहतः २८ नारद उवाच इत्थं
 निशम्य कलहावचनं हि जाग्रत्स्तत्कर्मपाकभवविस्मयदुःखयुक्तः कष्टं भविष्यति कृपाद्वचनं हि ध्यात्वा चिरं सवचनं निजगाददुः
 खात् २९ धर्मदत्त उवाच विलयं यांति पापानि तीर्थदानव्रतादिभिः प्रेतदेहस्थिता यास्ते ते पुनैवाधिकारिता ३० त्वद्रूपदर्शनादस्मान्निव
 र्त्तं च मम मानसं नैव निर्हति मायां नित्वा मनुस्मृत्यदुःखितां ३१ पातकं च तवात्सु ग्रंथो नित्रयपाकं जं नैवास्य क्षीयते पुण्यैः प्रेतत्वं चातिग
 र्हितं ३२ तस्मादजन्मजनितं यन्मे स्यात्कार्तिकव्रतं तत्पुण्यस्यार्द्धभागेन सद्गतिं त्वमवाप्नुहि ३३ कार्तिकव्रतपुण्येन न साम्यं याति सर्वदा य
 ज्ञज्ञानानि तीर्थानि व्रतानि च तथा ध्रुवं ३४ नारद उवाच इत्युक्त्वा धर्मदत्तोऽसौ यावता मभ्यवेचयत् तुलशीमिश्रतोयेनाश्रावयद्वा दशाह
 रं ३५ तावत्प्रैत्याद्विनिर्मुक्ता ज्वलदग्निशिखोपमा दिव्यरूपधरा जाता लावण्येन यथेन्द्रिण ३६ ततः सा दंडवद्भूमौ प्रणनामायतं हि जं उवाच
 चतदावाक्यं हर्षगद्गदभाषिणी ३७ कलहोवाच त्वत्प्रसादाद्विजश्रेष्ठु विमुक्तानिरयादहं पापाब्धौ मज्जमानायास्त्वनौः सृष्टोऽसि मे ध्रुवं ३८
 नारद उवाच इत्थं सा वदती विप्रं दृष्टेयां तमं वरात् विमानं भास्वरं युक्तं विष्णुरूपधरैर्गणैः ३९ अथ सा तद्विमानाग्र्यं द्वास्याभ्यां चावरोपिता
 पुण्यशीलसुशीलाभ्यामपसरो राणसेविता ४० ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये कलहोपाख्याने सप्तदशोऽध्यायः १० नारद उवाच त
 दिमानं तदापश्यद् धर्मदत्तः सविस्मयः पपात दंडवद्भूमौ दृष्ट्वा तौ विष्णुरूपिणौ १ पुण्यशीलसुशीलौ च तमुत्थाप्य नतं हि जं समभ्यनं च तदान

मूचतुर्धर्मसंहितं २ गणावृचतुःसाधुसाधुद्विजश्रेष्ठत्वंहिविहुरतःसदा दीनानुकंपीधर्मेशोविह्वलतपरायणः ३ आवालत्वाद्भुवंहोतयत्वा
याकार्तिकव्रतं कृतंतस्यार्द्धहानेनपुण्यद्वैगुण्यमागतं ४ त्वत्पुण्यसार्द्धभागेनयदस्याःपूर्वसंचितं जन्मांतरशतोद्भूतंपापंतद्विलयंगतं ५ स्त
नेरेवगतंपापयदस्याःपूर्वकर्मणा हरिजागरणाद्यैश्चविमानमिदमास्थितं ६ वैकुण्ठनीयतेसाधोनानाभोगयुतान्वियं दीपदानभवैःपुरैष्ये
स्तेजसंवपुरास्थिता ७ तुलशीपूजनाद्यैश्चकार्तिकव्रतकैःशुभैःविष्णुसान्निध्यगाजातात्वाद्दत्ताकृपालुना ८ त्वमप्यस्यभवस्यांतेभार्या
भ्यांसहयास्यसि वैकुण्ठभवनंविष्णोःसान्निध्यंचसरूपतां ९ तेधन्याःकृतकृत्याश्चतेषांचसफलोभवःयेभक्तपाराधितोविष्णुःकिंनयच्छति
देहिनां १० औत्तानपादिर्येनासौध्रुवत्वेस्थापितःपुरा यन्नामस्मरणादेवदेहिनोयांतिसद्गतिं ११ ग्राह्यगृहीतोनागेन्द्रोयन्नामस्मरणानुरा
विमुक्तःसंनिधिंप्राप्यजातोऽयंजयसंज्ञकः १२ अतस्त्वयार्चितोविष्णुःस्वसान्निध्यंप्रदास्यति वहून्यब्दसहस्राणिभार्याद्वययुतस्यते १३
ततःपुण्येहयंयातेयद्वायास्यसिभूतले सूर्यवंशोद्भवोराजाविरव्यातस्त्वभविष्यसि १४ नाम्नादशरथस्तत्रभार्याद्वययुतःपुनःतृतीययान
याचापियातेपुण्यार्द्धभागिनी तत्रापितवसान्निध्यंविष्णुर्दास्यतिभूतले आत्मानंतवपुत्रत्वेप्रकल्प्यामरकार्यकृत् १५ धन्योसि विप्राग्रय
तरुत्वयैवंव्रतंकृतंतुष्टिकरंजगद्गुरोःसदृढभागाप्तफलान्पुरारेःप्रणीयतेऽस्माभिरियंसलोकतां १६ नारदउवाच इत्येतद्वचनंश्रुत्वाधर्मद
नःसविस्मयःप्रणम्यदंडवद्भूमौवाकमेतदुवाचह १७ धर्मदत्तउवाच आराधयंतिसर्वेऽपिविष्णुंभक्तपार्तिनाशनं यज्ञदानव्रतैस्तीर्थैरुपो
भिश्चयथाविधि १८ विष्णुप्रीतिकरंतेषांकिंस्वित्सान्निध्यकारकं यत्कृत्वातानिचीर्णानिसर्वाण्यपिभवन्तिहि २० गणावृचतुःसाधुपृष्ठत्वं
याविममृणुष्वेकाग्रमानसःसेतिहासांकथामत्रकथ्यमानांपुराभवां २१ कांतीपुर्यापुराबोलश्चक्रवर्तीवभूवह यस्याख्ययैवनेदेशाश्चोलाइति

प्रथांगतः २२ यस्मिन्शासनिभूचक्रंदरिद्रोवापिदुःखितः पापबुद्धिः सरुग्वापि नैव कश्चिदभून्नरः २३ यस्याप्यनंतयज्ञस्यनामपणीतदा
 बुभोसुवर्णयूयैः शोभाढ्यावास्तांचैत्ररथोपमौ २४ स्वकदाचिदगाद्राजाह्वनंतशयनं द्विज यत्रासौ जगतां नाथो योगनिद्रां च सेवते २५ तत्र श्री
 रमणं देवं संपूज्य विधिवन्नृपः मणिमुक्ताफलैर्द्विवैः स्वर्णपुष्पैस्तथोत्तमैः २६ प्रणम्य दंडवद्यावदुपविष्टः स तत्र वै तावद्वाह्मणमायातम
 पश्य देवसंनिधौ २७ देवार्चनार्थमायातंतुलस्युदकपाणिनं स्वपुरावासिनंतत्र विष्णुदासाह्वयं द्विजं २८ तत्राभ्येत्यसविप्रर्षिर्देवदेवमपूजयत्
 विष्णुसूक्तेन संस्थाप्य तुलशीमंजरीदलैः २९ तुलशीपूजयान्त्सरत्नपूजाधरीकृता आच्छादितां समालोक्य राजा कुहोऽब्रवीद्विदं ३० चोल उवाच
 माणिक्यस्वर्णपूजात्र शोभाढ्याया कृता मया विष्णुदासकथं सात्र आह न्रा तुलशीदलैः ३१ विष्णुभक्तिं न जानासि वराकोसि मतो मत यस्मिन्
 मामतिशोभाढ्यापूजामाच्छादयस्य हो ३२ इति तद्वचनं श्रुत्वा स द्विजः क्रोधमूर्च्छितः राज्ञो गौरवमालंब्य जगाद वचनं तदा ३३ विष्णुदास उवाच ॥
 राजन् भक्तिं न जानासि गर्वितोसि नृपश्रिया कियद्विष्णुव्रतं पूर्वत्वया चीर्णं वदस्व तत् ३४ गणा ऊचतुः तद्वाह्मण वचः श्रुत्वा प्रहस्य स नृपोत्तमः
 विष्णुदासं तदा गर्वाडुवाच वचनं द्विज ३५ राजोवाच इत्थं चेददसे विप्र विष्णुभक्त्यातिगर्वितः भक्तिस्ते कियती विष्णोदरिद्रस्याधनस्य च ३६
 यज्ञदानादिकं नैव विष्णोस्तुष्टिकरं कृतं नापि देवालयं पूर्वकृतं विप्रत्वया क्वचित् ३७ ईदृशस्यापि ते गर्व एष निष्ठति भक्तिजः तच्छृण्वतु
 वचो मे त्र सर्वे ये ते द्विजादयः ३८ साक्षात्कारमसौ विष्णुरस्मिन्वादे गमिष्यति पश्यंतु सर्वे पितृभक्तिं ज्ञास्यंति चावयोः ३९ गणा ऊचतुः इत्युक्त्वा
 स नृपो गच्छन्निजराजगृहं प्रति आरभद्देहवसं त्रं कृत्वा चार्यं च मुद्गलं ४० ऋषिसंघसमाजुष्टं वक्त्रं बहुदक्षिणं यद्यद्भक्तकृतं पूर्वया राक्षसेन
 मृदिमत् ४१ विष्णुदासोऽपि तत्रैव तस्यो देवा लये व्रती पंचैतान्नियमान् कुर्वन् विष्णुस्तुष्टिकरान्सदा ४२ ऊर्जमास त्रतं सम्यक्तुलशीवनपा

लनं एकादशी व्रतं जप्यं द्वादशाक्षरविधया ४३ उपचारैः षोडशभिर्गीतनृत्यादिमंगलैः नित्यं विष्णोस्तथा पूजा व्रतान्येतानि सो करोत् ४४ नि
 त्यं स संस्मरन् विष्णुं गच्छन् निश्चिन्तयन् स्वपन्नपि अकरोद्विष्णुतुष्ट्यर्थं सोद्यापनविधियथा ४५ एवं समाश्रयतोऽश्रियः पतितयोस्तु चोले श्वरः
 विष्णुदासयोः अगादनेहावहुतद्वनस्थयोस्तन्निष्ठसर्वेन्द्रियकर्मणोस्तदा ४६ ॥ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहान्ये राजाब्राह्मणविवा
 दोनामाष्टादशोऽध्यायः १८ ॥ गणाञ्चतुः कदाचिद्विष्णुदासो यत्कृत्वा नित्यविधिं द्विजः पाककर्म करोतावदहरकोप्यलक्षितः १ तमदृष्ट्वा
 य्यसौ पाकं पुनर्नैवाकरोतदा सायंकालार्चनं चैतत्परित्याज्यं कथं भवेत् २ यदि पाकं विधायैव भोज्यं तु मयानतत् अनिवेद्यहरी सर्ववै
 ष्णवा वैर्न च भुज्यते ३ एवं विमर्षतस्तस्य व्यतीतानि दिनानि षट् उपोषितो हंससाहंतिष्ठाम्यत्र व्रतस्थितः ४ तावददर्शचांडालं पाकान्नहर
 णे स्थितं सुत्सामंदी न वदनं अस्थिचर्मावशेषितं ५ तमालोकद्विजाग्र्यो भूक्तपयास्त्रिन्मानसः विलोक्यान्नहरं विप्रस्त्रिभुवनं धावत
 द् कथमस्ति इदं रुक्षं घृतमेतद्गुहाणभो इत्थं ब्रुवंतं विप्राग्र्यमायां तं स विलोक्य च ७ वेगादधावतद्भ्रीन्यामूर्च्छितश्च पपात सः संमूर्च्छि
 तं तमेवासौ विष्णुदासो व्यलोकयत् ८ साक्षान्नाययणं देवं शंखचक्रगदाधरं पीतांबरचतुर्बाहुं श्रोत्रसांककिरीटिनं ९ अतसीपुष्पसंका
 शं कौस्तुभोरस्य लं विभुं तदृष्ट्वा सात्विकैर्भावेराहतो द्विजसत्तमः १० स्तोतुं चापि न मस्कृतुं न हाना लंबभूवसः अथ शक्रादयो देवास्तदेवाभ्या
 ययुश्च वै ११ गंधर्वाप्सरसस्तत्र जगुश्च न नृनुर्मदा विमानशतसंकीर्णदेवर्षिगणसेवितं १२ गीतवादित्रनिर्घोषस्थानं तदभवत्तदा त
 तो विष्णुः समालिङ्ग्य स्वभक्तसात्विकाहतं १३ सारूप्यमात्मनो हत्वा नयद्वैकुण्ठमंदिरं विमानवरसंस्थितं विप्राग्र्यविष्णुसन्निधिं १४ दीक्षितः
 श्वोलनृपतिर्विष्णुदासं ददर्श सः वैकुण्ठभवनं यातं विष्णुदासं विलोक्य सः १५ स्वगुरुमुद्गलं वेगादिदं वचनमब्रवीत् यत्पदं यमयाचैतद्यज्ञद

दिक्कृतं १६ सविष्टुरूपधृग्विप्रोययौवैकुण्ठमंदिरे दीक्षितेनमयासम्यक्सन्नेस्मिन्वैष्णवेसदा १७ हुनमग्नौहुनाविप्रादानाद्यैः पूर्णमानसः
 नैवाद्यापिसमेदेवः प्रसन्नो जायते ध्रुवं १८ भक्तैव तस्य संस्कारं ददौ प्रीतः स्वयं हरिः तस्माद्दानैश्च यज्ञैश्च नैव विष्णुः प्रसीदति १९ भक्तिरेव
 परंतस्य निदानं दर्शने विभोः इत्युक्त्वा भागिनेयं स्वमभिषिच्य नृपासने २० आवाल्या दीक्षितो यज्ञे ह्यपुत्रत्वमगाद्यतः तस्मादद्यापि तद्देशे
 सदा राज्यांशभागिनः २१ स्वस्त्रीया एव जायंते तत्कृता वधिवर्तते यज्ञवादंततोभ्येत्यवद्भिक्षुं कुंडाग्रतः स्थितः २२ त्रिरुचैर्व्याजहारसौ विष्णुः सं-
 बोधनं तदा विष्णोर्भक्तिं स्थिरां देहि मनोवाक्कायकर्मणा २३ इत्युक्त्वा सोऽपतद्वह्नौ सर्वेषामेव पश्यतां मुजलस्तु तदा क्रोधाच्छिखामुत्पाद्यन्स-
 कां २४ ततस्त्वद्यापि तद्गोत्रे मुजला विधिं स्वावभुः तावदाविरभूद्विष्णुः कुंडाग्नौ भक्तिवत्सलः २५ तमालिङ्ग्य विमानाग्रं समारोह्य दध्युतः त-
 मालिङ्ग्यात्मसारूप्यं दत्वा वैकुण्ठमंदिरं २६ तेनैव सह देवेशो जगाम त्रिदशवृत्तः यो विष्णुदासः स तु पुण्यशीलो यश्चोत्तमः स सुशीलना-
 मा २७ आवांचतौ तत्समरूपभाजौ ह्यस्यौ कृतौ तेन रमाप्रियेण धर्मदत्त उवाच जयश्च विजयश्चैव विष्णोर्हस्त्योश्च नौ मया २८ किंतु ताभ्यां
 परं चीर्य यस्मान्द्रूपधारिणौ गणावूचतुः तृणविंदोस्तु कन्यायां देवहृत्यां पुरा द्विज २९ कर्दमस्य तु तौ सुष्टौ पुत्रौ द्वौ संवभूवतुः ज्येष्ठो ज-
 यः कनिष्ठो भूद्विजयश्चेति नामतः ३० तस्यामेवाभवत्पश्चात्कपिलो योगधर्मवित् जयश्च विजयश्चैव विष्णुभक्तिरतौ सदा ३१ तौ निश्चितेन्द्रि-
 यग्राभौ धर्मशीलौ बभूवतुः तौ नामाष्टाक्षरपरो विष्णुव्रतकरावुभौ ३२ साक्षात्कारं ददौ विष्णुस्तयोर्नित्यार्चने सदा मरुतेन कदाचि तावाह नौ यज्ञक-
 र्मणि ३३ जग्मतु र्यज्ञकुशलौ देवविगणसंयुतौ जयस्तत्राभवद्ब्रह्मायाजको विजयोऽभवत् ३४ ततो यज्ञविधिं कृत्वा परिपूर्णं चक्रतुः स-
 रुतोऽवभृथस्तान् स्नाभ्यां वित्तं ददौ बहू ३५ तत्समादाय तौ वित्तं जग्मतुः स्वाश्रमं प्रति जयाय च पृथग्विष्णोस्तुष्ट्यर्थं प्रददौ नृपः ३६ तदनं च

विभज्येतौपस्यर्द्धातेपरस्परं जयोऽब्रवीत्समोभागः क्रियतामिति तत्र सः ३० विजयश्चाब्रवीन्मैतद्यद्व्ययं येन तस्य तत् न तो जयोऽशपत्क्रोधा
 हि जयंश्चुव्यमानसः ३१ गृहीत्वानदशस्येततस्माद्वाहो भवोचित विजयस्तस्य तं शायंश्चुत्वा सोपशयत्क्रुधा ३२ मदभ्रान्तोऽशपत्स्वमांतस्मान्मा
 तंगतां ब्रजततदाचख्यतुर्विहोर्दृष्टुनित्यार्चनेविभुं ३३ शापयोश्च निवृत्तिर्वैययाचातेरमापतिं जयविजयावूचतुः भक्तावावांकथं देवग्राहमानंगयो
 निजौ ३४ भविष्यावः कृपासिंधो जन्मो विनिवर्त्यतां श्रीभगवानुवाच मद्भक्तयोर्वचोऽस्य न कदाचिद्भविष्यति ३५ मयापि नान्यथा क
 र्तुं शक्यते न कदाचन प्रह्लादवचसास्तं मेप्याविर्भूतो ह्यहंपुरा ३६ तस्माद्युवामिमौ शापावनभूयस्वयं कृतौ लभेतां सत्यदं नित्यमित्युक्तां
 तर्द्धे हरिः ३७ गणावूचतुः ततस्तौ ग्राहमानं गावभूतां गंडकी तटे जातिस्परौ नुतद्योन्यामपि विष्णुव्रते स्थितौ ३८ कदाचित्सगजः स्नातुं कार्ति
 के गंडकीं गतः तावदाविरभूद्विष्णुः शंखचक्रगदाधरः ३९ ततः स्तौ ग्राहमानं गौचक्रं सिंहासमुद्धतौ दत्वा च निजसाख्यं वैकुण्ठमनयद्विभुः
 ४० तदा प्रभृति तत्स्थानं हरिश्चेत्रमिति स्मृतं चक्रसंघर्षणाद्यस्मिन् प्रावाणोपि हिलांछिताः ४१ तावुभौ विश्रुतौ लोके जयश्च विजय
 स्तथा नित्यं विष्णुप्रियो ह्यस्योष्टौ यौ हित्वया द्विज ४२ अतस्त्वमपि धर्मज्ञ नित्यं विष्णुव्रते स्थितः त्यक्तमात्सर्यदं भोपि भवस्व समद
 र्शनः ४३ तुलामकरमेघेषु प्रातः स्नायी सदा भव एकादशी व्रते निष्ठा तुलसी वनपालकः ४४ ब्राह्मणानथगाश्चापि वैष्णवांश्च तथा भ
 ज मसूरिकाश्चारनालं हंता कानपि मास्पृश ४५ एवं त्वमपि देहांते तद्विष्णोः परमं पदं प्राप्नोषि धर्मदत्तत्वं तद्भक्तैर्वयथा वयं ४६ तावच्च
 कार्तिकादस्माद्विष्णुसंतुष्टिकारकात् नयज्ञानचदानानि न तीर्थान्यधिकानि वै ४७ धन्योऽसि विप्राग्रयतस्त्वयैतद्भक्तं कृतं तुष्टिकरं जगज्जुषे
 पदं ह्यभागाप्तफलान्पुरारेः प्रणीयतेऽस्माभिरियं सलोकतां ४८ नारद उवाच इत्थं तौ धर्मदत्तं तमुक्त्वा विश्वविमानगौ तथा कलह

पासाद्वैकुण्ठभवनंगतौ ५६ धर्मदत्तोप्यसौ जानप्रत्ययस्तद्वने स्थितः देहांतेतद्विभोः स्थानं भार्याभ्यामन्वितोऽभ्ययात् ५७ इतिहासमिमं
पुराभवंशृणुते श्रीवयतेचयः पुमान् हरिसंनिधिकारिणीं गतिलभतेऽसौ कृपया जगद्गुरोः ५८ ॥ ॥ इति श्रीकार्तिकमाहात्म्ये जयविजयोत्पत्ति
पुण्यशीलसुशीलोपाख्यानं नामो नविंशोऽध्यायः १९ ॥ शौनका उवाच मुने विचित्रमाख्यातं पुण्यं कार्तिकमासजं कृष्णावेण्यो नदायस्याच्छि
वविष्णुगणैः सह १ वणिक्शरीरात्कलहानिरस्ताकथितं त्वया प्रभावोऽयं तयोर्नद्योः किं वा श्रेत्रस्य तस्य च २ तन्मे कथय धर्मज्ञ विस्मयोत्र
महान्मम नारद उवाच कृष्णाकृष्णतनुः साक्षाद्देवी देवो महेश्वरः ३ तत्संगमप्रभावं तु नालं वक्तुं चतुर्मुखः तथापि तत्समुत्पत्तिकथयि
ष्यामि तां शृणु ४ चाक्षुषस्यांतरे पूर्वमनोर्देवः पिता सहः स ह्यद्रिशिखरे रम्ये यजनायोद्यतोऽभवत् ५ सकृत्वायज्ञसंभारान्यजन् सर्वगणैर्ह
तः युक्तो हरिहराभ्यां च तद्गिरेः शिखरं ययौ ६ भृगवादयो मुनिगणामुहूर्तत्रह्यदेवते तस्य दीक्षाविधानाय समाजं चक्रादृताः ७ अथ ज्येष्ठां
स्वरां पत्नीमाह्वयं चक्रु रीश्वरां साशनैराययौ तावद्गुर्विष्णुमुवाच ह ८ भृगुरुवाच विष्णोस्वरात्तया हूताप्यायातानैव सत्वरं मुहूर्तानि
क्रमश्चैव कार्यो दीक्षाविधिः कथं ९ विष्णुरुवाच मायातिचेत्स्वराशीघ्रं गायत्रीविधिसंयुता स्यापि न भवेदस्य भार्या किंपुण्यकर्म
णि १० नारद उवाच एवमेव हिरुद्रोऽपि विष्णोर्वाक्यममन्यत तच्छ्रुत्वा स भृगुर्वाकं गायत्रीं ब्रह्मणस्तदा ११ निवेश्य दक्षिणे भागे दीक्षा
विधिं मथाकरोत् यावद्दीक्षाविधिं तस्य विधेश्चक्रु र्मुनीश्वराः १२ तावदभ्याययौ तत्र स्वरायज्ञस्थलं नृप ततः सा दीक्षितां दृष्ट्वा गायत्रीं ब्रह्मणा
सह १३ सापत्नेर्ष्याक्रोधपरास्वरावचनमब्रवीत् स्वरोवाच अपूज्या यत्र पूज्यं ते पूज्यानां च व्यतिक्रमः १४ त्रीणि तत्र भविष्यंति दुर्भिक्षं मरणं भयं
महासनेकनिष्ठेयं भवद्भिः संनिवेशिता १५ तस्मात्सर्वजडीभूतानदीरूपा भविष्यथ इयं च दक्षिणे भागे ह्युपविश्य महासने १६ तस्मादि

का

यंसदादृश्यातनुरूपातुनिम्नगा नारदउवाच ततस्तच्छापमाकर्ण्यगायत्रीकंपितास्वरं १७ ससुन्यायाशपदेवैर्दीक्ष्यमाणापितांस्वरं गाय
 त्रुवाच तवभर्तायथाब्रह्मागमाप्येषतथाखलु १८ वृथाशपस्त्वंयस्मान्भाभवत्वमपिनिम्नगा नतोहाहाकृताः सर्वेशिवविष्णुमुखाःसुराः
 १९ प्रणम्यदंडवद्भूमौस्वरान्तत्रविजिज्ञपुः देवाऊचुः देविसर्वेवयंशस्त्रह्याद्यायत्वयाधुना २० यदिसर्वेजडीभूताभविष्यामोऽत्रनि
 म्नगाः तदालोकत्रयैस्तेतद्दिनंक्ष्यन्तिविनिश्चितं २१ अविवेकःकृतस्तस्माच्छायेऽयंविनिवर्त्यतां स्वरोवाच नार्चितोहिगणाध्यक्षोयज्ञादौ
 वस्सुरोत्तमाः २२ तस्माद्ब्रह्माचरुद्रश्चयूयंभवथनिम्नगाःआवामपिसपत्न्यौचस्वांशेनैवचनिम्नरो २३ भविष्यावोऽत्रभोदेवाःपश्चिमाभिमु
 र्वावहे नारदउवाच इतितद्वचनंश्रुत्वाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः २४ जडरूपाभवन्नद्यःस्वांशेनैवतदामुने तत्रविष्णुरभूत्कृष्णावेणीदेवोमहे
 श्वरः २५ ब्रह्माककुक्षीचापिपृथगेववभूवह देवाःस्वानपितानंशाज्जडान्कृत्वाविचिक्षिपुः २६ सखाद्विशिखरेभ्यस्ताःपृथगासंस्तुनिम्नगाःदे
 वांशैःपूर्ववाहिन्योवभूवुःपश्चिमावहाः २७ तत्पत्न्यंशैःपृथक्कृत्वाशतशोथसहस्रशःगायत्रीचस्वरा वपश्चिमाभिमुखेतदा २८ योगेनैवामवा
 न्नद्यौसावित्रीतिप्रथांगते ब्रह्मणास्थापितौतत्रयज्ञेहरिहरावुभौ २९ महावलानिवलिनौनास्मादेवौवभूवतुःतयोर्नद्योस्तुमाहात्म्यनाहंवक्तुं
 क्षमोन्मृष ३० यत्रब्रह्मादयोदेवाःस्वांशैस्लिङ्गंतिनत्रैव नद्युद्भवपापहरंशुभंयःशृणोतियःआवयन्तेचभक्त्या ३१ सातस्यपुंसःसकलफलंचत
 दर्शनस्तानगमोद्भवस्मृतं इतिनेकथितंब्रह्मन्कार्तिकव्रतजंफलं ३२ वनस्पतीनांतुलशीमासानांकार्तिकःप्रियःएकादशीतिथीनांचक्षेत्रा
 णांदारकातथा ३३ एतेषांसेवनंयस्तुकरोतिनियतेन्द्रियःहरेर्वच्चभर्तायातिनतथायजनादिभिः ३४ पापेभ्योनभयंतेनकर्तव्यंनिरयादपि पू
 र्वोक्तविधिनाकार्यकार्तिकेवैष्णवव्रतं ३५ सएवपरमोधर्मोयतस्तुव्यतिकेशवः यतोधर्माद्वरौप्रीतिःसधर्मःश्रेयसांपरः ३६ यूयंकृतार्था

जा.
२०

राम.
३५

वतसर्वलोके सत्रापदेशेन यदत्र तीर्थे चिरं स्थिताः कृष्णकथानुवद्धाः निरंतरं तं मुदयंति धन्याः ३१ अन्याः कथाश्चित्रकथानुवद्धाः व्यर्थाः
 द्विजाः कृष्णयशोविवर्जिताः शृंगारवीरादिरसाश्रितास्तु न यत्र पापं न हि पुण्यमेव ३२ मावीह्यद्यप्यतिदुःखदुःखं कलौ नृषु ध्वस्तसु खेषु
 शौनक नतद्भवेत्कृष्णकथामृतार्णवे निमज्जतां कार्तिकमासि निश्चितं ३५ कलौ युगे कीर्तनतो हि माधवो भवेत्प्रसन्नोः खिलदुःखदत्तस्य
 तां तस्मिन् जनः प्राप्य च जन्मभूमौ नाम्नापि कृष्णस्य न खेदभागं भवेत् ४० यः स्वशक्त्या व्रतं किंचिन्नारभेत् कार्तिके नरः तिर्यग्यो निमवाप्नोति मंत
 व्यः सहिराक्षसः ४१ कार्तिके सुकृतं किंचिद्विष्णुमुद्दिश्य मानवैः कृतं तदह्यफलं भवेद्विष्णुप्रसादतः ४२ अतो व्रतवता स्थेयं वै सवेनैव
 कार्तिके अव्रते न गतो येषां कार्तिकी मर्त्यधर्मिणां ४३ इष्टा पूर्णवृथा तेष्वाधर्मो भूदेवकीर्तितो व्रतोपवासनियमैः कार्तिकीयस्य गच्छति ॥
 ४४ देवो वै मानिको भूत्वा स याति परमां गतिं संवत्सरकृतानां च श्रुत्युक्तानां च कर्मणां ४५ व्रतानां नियमानां च समाप्तिः कार्तिके मता चातुर्मास्यव्र
 तानां च कार्तिके विहितस्य च ४६ एकादश्यां तु शुक्लायां कार्तिक्या मथवा पिवा उद्यापनं हि कर्तव्यं कर्मणां पूर्णहेतवे ४७ शौनक उवाच अहो मा
 हात्म्यमतुलं कार्तिकस्य त्वये रितं चातुर्मास्यव्रतानां च प्राशस्त्यं चैव नारद ४८ उद्यापनविधिं ब्रूहि व्रतपूर्तिं च दस्व मे ४९ ॥ इति श्रीपद्मपु
 राणे कार्तिकमाहात्म्ये कृष्णावेण्योक्त्युक्तिकथनं नाम विंशोऽध्यायः २० ॥ नारद उवाच अथोर्जव्रतिनः सम्यगुद्यापनविधिं मुने तं शृणुष्व
 समाख्यातं स विधानं समासतः १ ऊर्जशुक्लचतुर्दश्यां कुर्यादुद्यापनं व्रती व्रतसंपूर्णतार्थाय विष्णुप्रीत्यर्थमेव च २ तुलस्या उपरिष्ठा तु
 कुर्यान्मंडपिकां शुभां त्रिंशदंडप्रमाणे श्रु कुर्यादायामविस्तरं ३ स तोरणं चतुर्द्वारं पुष्पचामरशोभितं द्वारेषु द्वारपालांश्च पूजयेन्मृगमयान्
 यक् ४ आवाहनासने पाद्यमर्घ्यमाचमनीयकं स्नानं वस्त्रमलंकारं चंदनं पुष्पपत्रिकां ५ धूपं दीपं च नैवेद्यं चंदनं च प्रदक्षिणां विसर्जनं तं

मा. ६ तः कुर्यादुपचारांस्तु योऽश ६ आभूषणानि देयानि पंच पात्राणि शक्तिः ब्राह्मणाय प्रदातव्यं गोहिरण्यं सवस्त्रकं ७ पुण्यशीलं सुशीलं च
 का. ६ जयं विजयमेव च तुलशीमूलदेशे च सर्वतो मद्रमेव च ८ चतुर्भिर्वर्णकैः सम्यक् शोभाढ्यं समलंकृतं तस्योपरि द्वात्तलशं पंचरत्नसमन्वितं
 ९ महाफलेन संयुक्तं कुंभं तत्र निधाय च सौवर्णपत्रके विष्णोश्चंदनप्रतिमां लिखेत् १० पूजयेत् तत्र देवेशं शंखचक्रगदाधरं पीतकौशेयव
 सनं युक्तं जलधिकन्यया ११ इंद्रादिलोकपालांश्च मंडले पूजयेद्ब्रह्म द्वादश्यां प्रतिबुद्धोऽसौ त्रयोदश्यां यतः सुरैः १२ दृष्टोऽर्चितश्चतुर्दश्यां तस्मा
 न्मूज्यस्तथान्विह तस्यामुपवसेद्ब्रह्म तया शान्तः प्रयतमानसः १३ पूजयेद्देवदेवेशं सौवर्णं गुर्वनुज्ञया उपचारैः योऽशभिर्नानाभक्ष्यसम
 न्वितैः १४ रात्रौ जागरणं कुर्यात्तीतवाद्यादि संगलैः गीतं कुर्वन्ति ये भक्ता जागरे चक्रपाणिनः १५ जन्मांतरशतोद्भूतैस्ते मुक्ताः पापसंचयैः कु
 भान्यं च त्रिंशत् संख्यान्यक्त्वा न्नैः समन्वितान् १६ तावतो भोयुतानेव ताम्रदीपसमन्वितान् सौवर्णं राजतं तांश्च पात्रं कुर्याच्च शक्तिः १७ त्रिंशत्
 च च पात्राणि नानाफलयुतानि च शय्यादिकं प्रकर्तव्यं विष्णुसंतुष्टिकारकं १८ नराणां जागरे विष्णोर्गीतं नृत्यं च कुर्वतां गोसहस्रं च दत्तां
 फलं सममुदाहृतं १९ गीतनृत्यादिकं कुर्वन् दर्शयन् कौतुकानि च पुरतो वा सुदेवस्य रात्रौ च हरिजागरे २० पठन् विष्णुचरित्राण्योरक्षयति वैष्णवा
 न्मुखेन कुरुते वाद्यं स्वेडालापांश्च वादयेत् २१ भावैरेतैर्नरो यस्तु कुरुते हरिजागरं दिने दिने तस्य पुण्यं तीर्थकोटिसंस्मृतं २२ ततस्तु पौर्णमा
 स्यां च सपत्नीकान् द्विजोत्तमान् त्रिंशन्मिमान् यैकं वा स्वशक्त्या वा निमंत्रयेत् २३ वरान्दत्वा यतो विष्णुर्मन्यरूपी भवततः तस्यां दत्तं दत्तं जप्तं तदस्य
 यफलं स्मृतं २४ अतस्तान्भोजयेद्ब्रह्म पायसान्नादिना द्विजान् अतो देवा इति द्वाभ्यां जुहुयात्तिलपायसं २५ प्रीत्यर्थं देवदेवस्य देवानां च पृथक्
 कृष्टयक् दक्षिणां च यथा शक्तिं प्रदद्यात्पणमेव तान् २६ पुनर्देवं समभ्यर्च्य देवांश्च तुलशीतया ततो गां कपिलां तत्र पूजयेद्दिधिवद्ब्रह्म ॥

जा.
२१

राम.
३६

२७ गुरुं व्रतोपदेशारं वस्त्रालं करणादिभिः सपत्नीकं समभ्यर्च्य तां च विप्रान्क्षमापयेत् २८ युष्मात्प्रसादाद्देवेशः प्रसन्नो मम सर्वदा व्रता
 दस्माच्च यत्पापं सप्तजन्मकृतं मया २९ तत्सर्वं नाशमायातु स्थिरामेवास्तु संततिः मनोरथास्तु सफलाः संतु नित्यं ममार्चनात् ३० देहांते वैष्णवं स्या
 नं प्राप्नुयामतिदुर्लभं इति क्षमाप्यतां विप्रान्प्रसादाच्च विसर्जयेत् ३१ तामर्च्य गुरवे दद्याद्वायुं तां तथा व्रती ततः सुहृद्गुरुयुतः स्वयं भुंजीत
 भक्तिमान् ३२ कार्तिके वाथ तपसि विधिरेवं विधः स्मृतः एवं यः कुरुते सम्यक् कार्तिकस्य व्रतं नरः ३३ विषापः सर्वकामाढ्यो विष्णुः सन्निधिगो म
 वेत् सर्वव्रतैः सर्वतीर्थैः सर्वदानैश्च यत्फलं तत्कोटिगुणितं ज्ञेयं सम्यगस्य विधानतः ते धन्यास्ते महापुण्यास्तेषां सर्वफलोदयः ३४ विष्णुभ
 क्तिरतायेस्युः कार्तिकव्रतकारिणः संक्षेपेण महाभागव्रतपूर्तिं शृणुष्व मे ३५ ततो हं संप्रवक्ष्यामि यच्छ्रुतं ब्रह्मणो मुखे कात्तिकं सकलं मा
 संनक्तं भोजी भवेच्चयः ३७ अङ्गुसंभोजनं दद्याद्दिप्रेभ्यो व्रतपूर्तये तेन धर्मेण संस्वर्गमाप्नोति क्लेशवर्जितः ३८ अन्नदानं तथा स्नानं भूशयोर
 ति वर्जनं एकभक्ताशनं नृणामे तन्मोक्तं महाव्रतं ३९ एतदंते ब्राह्मणानां भोजनं पायसाधिकं त्रासो न्वितं सुवर्णं च दक्षिणात्र प्रकीर्तिता ४०
 तेनेन्द्रलोकमाप्नोति सर्वलोकसुखप्रदं एकभक्ते केवले तु ब्राह्मणानां च भोजनं ४१ दत्त्वा समाप्तौ विप्रेन्द्रधरेशो धार्मिको भवेत् अयाचिते
 ध्वनद्वाहं सहिरण्यं प्रदापयेत् ४२ योगसिद्धिं स वाप्नोति सर्वकामप्रदायिनीं हविष्याशीततो दद्याद्भूतांते गां ययस्विनीं ४३ तेनासौ सम
 वाप्नोति ब्रह्मलोकं सनातनं फलाहारे त्वन्नदानं विष्णुमुद्दिश्य कार्तिके ४४ तेन प्रीतादरेरेष जायतेऽन्यं तसिद्धिमान् पत्रभोजनकर्ता
 हि ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ४५ रौप्यं हि पात्रं भक्त्या तु सबस्त्रं दक्षिणां चितं पितृलोकमवाप्नोति सुखमश्वयमश्नुते ४६ गुडन्यागे गुडं
 दद्यान्मधुरे मधुरं तथा सदा मुनिः सदा योगी मधुन्यागे मधुप्रदः ४७ फलानां नियमेन तत्फलदानं प्रशस्यते सर्वकामानवाप्नोति सुत

का. रायद्यदिच्छति ४८ कांस्यत्यागेकांस्यपात्रं सद्युतं शर्करान्वितं अमांसाशीनरोदद्यान्मांसप्रायश्चभोजनं ४९ सुवर्णवाससीशुक्लेष्वस्यं स
 र्गवांछया धात्रीस्नानेनरोदद्यादधिचाधिकमेवच ५० रूपवान्सुखसंपन्नस्तेनासौजायतेनरः तिलत्यागेद्युतं देयं द्युतत्यागेपयं स्मृतं ५१
 दधित्यागे सुवर्णचपयसोरूपमेवच धान्यानां नियमे धान्यं दानव्यं भूतिमिच्छता ५२ दद्याद्भूमिशयीशय्यां सतृलांगेण्डुकान्वितान् विमा
 नेनार्कवर्णेन दिवि देवाग्रणीर्भवेत् ५३ मौनेद्यं दक्षिणां प्रापि सद्दिरण्यान्प्रदापयेत् वागीशत्वमवाप्नोति नरो नास्त्यत्र संशयः ५४
 ब्रह्मचर्येण यो भूमीशयीत नियमेन तु दंपत्योर्भोजनं काम्यं शय्यां दद्यात्समाहितः ५५ सभोगां दक्षिणायुतां व्रतस्य परिपूर्तये विमानवरमारू
 ढः सिद्धगंधर्वसेवितः ५६ कल्पविहरति स्वर्गे त्वत्परागणसेवितः उपानहौ प्रदद्याद्वा उपानत्यरिवर्जने ५७ दिव्यं विमानमारूढः स्वर्गे विहरते
 चिरं लवणामिषयोस्त्यागे व्रतांते गोप्रदो भवेत् ५८ आदित्यलोकमाप्नोति सर्वभोगसमन्वितः नित्यं दीपप्रदो यस्तु भवेच्च विबुधालये ५९
 दीपं तु सद्युतं ताम्रं कांचनं वा ससीशुभे प्रदद्याद्विष्णुभक्ताय वैकुण्ठप्राप्तये नरः ६० वज्रयित्वानरो विप्रः कार्तिके सकलं रसं दद्यादस्त्रयुतं त
 च्छरसपात्रेण संयुतं ६१ संपूज्य विप्रमिथुनं भोजयेदपराद्धिजान् सयाति परमं स्थानं वैष्णवं पापनाशनं ६२ वैरूप्यं चापि दौर्गन्ध्यमिहना
 प्रोति वैक्वचित् तांबूलं वर्जयेद्यस्तु चतुर्मासेषु कार्तिके ६३ व्रतांते स तु सोवर्णकारयित्वां ब्रह्मन्वितं मुक्ताफलयुतं पत्रं ब्राह्मणाय निवेदये
 त् ६४ नासौ प्राप्नोति दौर्भाग्यं रक्तकंठो भवेत्सदा आयाढादिचतुर्मासान्मानः स्नायी च कार्तिके ६५ विप्रेभ्यो भोजनं दत्वा कार्तिक्यां गोप्रदो
 भवेत् ऋषिलोकमवाप्नोति सर्वधर्ममयं शुभं ६६ कार्तिकेशु कृपशस्य कृत्वा होकादशीं नरः प्रातर्हत्वा शुभान्कुंभान्प्रयाति हरि मंदिरं ६७
 वर्जयेद्यस्तु पुण्यादिभोगान्मासचतुष्टये दद्यात्सुवर्णपुण्याणि द्विजाय सुसमाहितः ६८ प्रदद्यादथ कार्तिक्यां विष्णुर्मे प्रीयतामिति सर्वपाप

जा.
२१

राम.
३७

विनिर्मुक्तो विष्णुलोकं स गच्छति ६९ अनुलेपनं मज्जनं च मंडनं च हरेर्गृहे यः कुर्यात्स ब्रता ते तु धेनुं दद्यात्पुण्यस्त्रिंशं ७० सौभाग्यमनु-
 लंप्राप्य देवलोकं महीयते मासोपवासे संभोज्य ब्राह्मणाच्छादयन् ७१ धेनुं दद्याच्च विप्राय विष्णुर्मप्रीयतामिति सर्वपापविनिर्मुक्तो
 विष्णुलोकं स गच्छति ७२ पक्षांते द्वादशीं यस्तु कृत्वा देवादिपूजनं संपूज्य विप्रान्सं दद्यात्कपिलां वस्त्रसंयुतां ७३ सकांचनीं ब्रह्म-
 लोकं समाप्नोति सुरार्चितं स्थालीपाकं परित्यज्य चातुर्मासेऽथ कार्तिके ७४ दद्यात्स्थालीं तु विप्राय तार्क्षीं चैव सदक्षिणां सक्तुतंडुलसंयु-
 त्तां वस्त्रकांचनसंयुतां ७५ सकांचनीं ब्रह्मलोकं समाप्नोति न संशयः एकांतरोपवासे च पात्रान्यथैव प्रदापयेत् ७६ ताम्राणि स्वर्णयुक्ता निशर्करा पू-
 रितानि च फलवस्त्रयुतान्येव विष्णुर्मप्रीयतामिति ७७ वैकुण्ठे हरि साक्यमवाप्य सुखमेधते त्रिरात्रे मणिकान् दद्याच्छत्रोपानत्समायुतां ७८ सवस्त्रांसहिर-
 ण्यां च रम्यां ताम्रमयीं दृढां अनडाहं तथा पीनं धरित्री कषणक्षमं ७९ रुद्रलोकमवाप्य सौकल्यकोटि सुखं वसेत् शाकाहारे घृतं दद्यात्पात्रं राजतमेव
 च ८० सस्वर्गलोकमाप्नोति नात्र कार्या विचारणा एवं कृतं हि विप्रेन्द्रव्रतं संपूर्णतां व्रजेत् ८१ सर्वव्रतेषु सामान्यं स्वर्णदानं स्मृतं बुधैः यथोक्तदान-
 भावे तु स्वर्णं सर्वत्र दापयेत् ८२ न दद्याद्दक्षिणायस्तु व्रतं कृत्वा समापने न तत्फलं समाप्नोति प्रेत्य चेह च शौनक ८३ व्रतं वैकल्यमायाति न्य-
 त्वा चोद्यापनं यतः यथोक्तकरणा शक्तौ कुर्याद्दितानुसारतः ८४ सर्वेषामप्यलाभे तु वित्तशब्दं विवर्जितः गत्वा विप्रगृहं तत्र विनया वनतः ॥
 स्थितः ८५ अच्छिद्रं प्रार्थयेद्ब्रह्मपादाभिबंदनं अच्छिद्रतास्त्विति प्रोक्तेनेन संपूर्णताभावेत् ८६ विप्रवाक्यं स्मृतं वेदे व्रतोद्यापनकार-
 कं ८७ धरामराणां वचने व्यवस्थिता दिवौ कसोऽः स्वशतैः समेताः कोलं घयेच्चैव वचोहिनेषां श्रेयोऽभिकां मोमनुजः सुविद्वान् ८८ इदं मया ध-
 र्मे रहस्यमुक्तं वेदाश्रितं पापविमोचनार्थं फलप्रदं केशवतुष्टिहेतोर्विकल्पहीनं मनसोऽभिलाषं ८९ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये एक-

क. मा. विंशोऽध्यायः २१ शौनक उवाच विस्मापनीयं तन्मे त्रयं त्वया कथितं मुने परदत्तेन पुण्येन कलहामुक्तिमागता १ प्रेताः पूर्वतनयोक्ता येनेऽपि स्व
 र्गगतास्तथा इत्यप्रभावे यो मासः कार्तिकी सौहरेः प्रियः २ स्वाभिद्रोहादिपापानि स्नानपुण्यैर्गतानियत् दत्तं चेक्ष्यते पुण्यं यत्परेण कृतं त्रिभो ३
 अदत्तं केन मार्गेण लभ्यते वा न वेति च नारद उवाच अदत्तान्यपि पुण्यानि पापानि च तत्रानरैः ४ प्राप्यते कर्मणा येन तद्यथा वन्निशमय देशग्रा
 मकुलानि स्युर्भागभाजिह्वनादिषु ५ कलौ तु केवलं कर्त्ता फलमु क्त्वापुण्ययोः अकृतेऽपि हि संसर्गे व्यवस्थेयमुदाहृता ६ संसर्गात् पुण्यपाप
 नियथायांति निबोधय एकत्र शयनाद्यानां देकपात्रस्थ भोजनात् ७ फलार्द्धं प्राप्नुयान्मर्त्यो यथावत् पुण्यपापयोः अध्यापनाद्याजनाहारकपं
 न्याशनादपि ८ तुर्यांशं पुण्यपापानां परोत्यं लभते नरः एकाशनादेकपात्रान्निश्चासत्यागसंगतः ९ षडंशं फलमागी स्यान्नियतं पुण्यपाप
 योः स्य शनाद्वा षणाद्वापि परस्परस्तवनादपि १० दशांशं पुण्यपापानां नित्यं प्राप्नोति मानवः दर्शनं व्रतणाभ्यां च मनो ध्यानात्तथैव च ११ परस्य
 पुण्यपापानां शतांशं प्राप्नुयान्नरः परस्य निहां पैशुन्यधिकारं च करोति यः १२ तत्कृतं पातकं प्राप्य स्वपुण्यं प्रददाति हि कुर्वन्ति पुण्यपाप
 निसेवायः कुरुते परः १३ पुत्रभृत्यकशिष्येभ्यो यद्व्ययः कोपि चागतः तस्य सेवा नुरूपं चेद्द्रव्यं किंचिन्नदीयते १४ सोऽपि तस्यानुरूपेण तत्पुण्य
 फलमाश्नुवेत् एकपञ्चाशिनं यस्तुलं घयन्मरिषेययेत् १५ तस्य पुण्यं षडंशं चलभेद्यस्तु विलंघितः स्नानसंध्यादिकं कुर्वन्त्यः स्य शोहाप्र
 भाषते १६ तत्पुण्यं कर्म षडंशं दद्यात्तस्मै विनिश्चितं धर्मोद्देशेन योऽद्रव्यं पुण्यं कर्म करोति यः १७ कर्मकृत्यापभागी च धनिनस्तद्भवं फलं न
 ददाति कृण्वत्यस्तु परस्य प्रियतेन नरः १८ धनी तत्पुण्यमादत्ते स्वधनस्यानुरूपतः बुद्धिहोष्यनुमंजा च परोपकरणप्रदः १९ बलकृत्वापि
 षष्ठ्यांशं प्राप्नुयात्पुण्यपापयोः प्रजाभ्यः पुण्यपापानां राजा षष्ठांशमुदरेत् २० शिष्याद्गुरुस्त्रियोभर्तुः पिता पुत्रात्तथैव च स्वपतेरपि पुण्यस्य

जा.
२३

राम.
३८

दर्द्धमवाप्नुयात् २१ चेत्तस्यानुव्रताश्चद्वर्ततेतुष्टिकारिणी परहस्तेनदानाद्यंकुर्वतःपुण्यकर्मणः २२ विनाभृतकपुत्राभ्यांकर्तृषष्टांश
 मुद्धरेत् दृतिदोदृतिसंभोक्तःपुण्यषष्टांशमुद्धरेत् २३ आत्मनोवापरस्यापियदिसेवांनकारयेत् इत्येह्यदतान्यपिपुण्यपापान्यायांतिनित्यंपरसं
 चितानि २४ शृणुष्वचास्मिन्नितिहासमयंपुराभवेपुण्यमन्तिप्रदंच पुरावन्तिपुरीवासीविप्रआसीद्वनेश्वरः २५ ब्रह्मकर्मपरिभ्रष्टःपापनिष्ठः
 सुदुर्मदःरसकंवल्चर्माद्यैःसत्येत्वनृतभाषकः २६ स्तेयवेश्यासुरापानद्युतसंसक्तमानसःदेशादेशान्तरंगच्छक्रयविक्रयकारणात् २७
 माहिष्मर्नीपुरीयागात्कदाचित्सधनेश्वरःयस्यांचप्रगताभातिनर्मदापापेनाशिनी २८ कार्तिकव्रतिनस्तत्रनानाग्रामगतान्नरान्सदृष्ट्वा
 विक्रयंकुर्वन्मासमेकमुवासह २९ सनित्यंनर्मदातीरेभ्रमन्विक्रयकारणात् ददर्शब्राह्मणान्त्रानेजपदेवार्चनेस्थितान् ३० कांश्चित्सुराणां
 पठतःकांश्चितच्छ्रवणेरतान् नृत्यगायनवादित्रविष्णुस्तवनतत्परान् ३१ विष्णुमुद्रांकितान्कांश्चित्तुलशीमाल्यधारिणःददर्शकौतुकाविष्टस्त
 तत्रतत्रधनेश्वरः ३२ नित्यंपरिभ्रमंस्तत्रदर्शनस्यशभाषणात् वैष्णवानांतथाविष्णोर्नामश्रावादिसौलभत् ३३ एवंमासंस्थितःसोथकार्तिकौद्या
 पनावधि क्रियमाणंददर्शसौम्रीत्यर्थत्रिपुरद्विषः ३४ त्रिपुराणांकृतोदाहोयतस्तस्याशिवेनतु अतस्तुक्रियतेतस्यांतिथौमत्तैर्महोत्सवः
 ३५ तत्रनृत्यादिकंपश्यन्वभ्रामसधनेश्वरः तावत्कृष्णाहिनादद्योविह्वलःसपपातह ३६ जनास्तपतितंवीक्ष्यपरिवव्रुःकृपान्विताः
 तुलशीमिश्रितैस्तोयैस्तनुस्वसिषिचुस्तदा ३७ अथदेहंपरित्यक्तंतं बध्वायमकिंकराः बध्यमानंकशाद्यातैर्नित्यःसंयमिनींरुषा ३८
 चित्रगुप्तस्तुतंदृष्ट्वा निर्भन्त्यावेद्यजदा यमायतत्रवालत्वात्कर्मयदुष्कृतंकृतं ३९ चित्रगुप्तउवाच नैवास्यदृश्यतेकिंचिदावाल्यात्सुकृतं
 क्वचित् दुष्कृतंशक्यतेवक्तुंनास्यवर्षशतैरपि ४० पापमूर्तिरयंदुष्टःकेवलंदृश्यतेविभो तस्मादाकल्पमयीदंनिरयेपरिपच्यतां ४१

का.मा.
३५

नारद उवाच निश्चयेत्येव चः क्रोधाद्यमः प्राह स्वकिं करान् दर्शयन्नात्मनोरूपं कालाग्निसदृशप्रभं ४२ पापिनामतिदुर्दृश्यं दर्शयन्पापजं
फलं यम उवाच भो प्रेतपतयस्त्वेन वध्यमानं स्वमुद्गरैः कुंभीपाके क्षिपन्वाशुदृष्टकल्मषदर्शनं ४४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहा-
त्ये धनेश्वरोपाख्याने द्वाविंशोऽध्यायः २२ नारद उवाच ततो मुद्गरनिभिर्भिन्नमूर्द्धानं प्रेतपो नयत् कुंभीपाके चिह्निपुस्तैलकथनशब्दि-
ति १ यावन्तं चिह्निपुस्तत्र तावच्छीतलतां ययौ कुंभीपाको यथा वह्निः प्रज्वालदशेषनात्युरा २ तद्दृष्ट्वा महदाश्चर्यं प्रेतयो विस्मयान्वितः वेगादा-
गत्य तत्सर्वं यमाया वेदयत्तदा ३ यमस्तु कौतुकं श्रुत्वा प्रेतपेन निवेदितं आः किमेतदिति प्रोक्त्वा तस्मान्नाय्य विचारयत् ४ तावद्भ्यागमन्तत्र
त्वहमेव हि जोजमाः यमेन पूजितः सम्यक् तद्दृष्ट्वा वाक्यमब्रुवन् ५ नैवायं निरयान्भो कुंभसमः सवितृ नन्दन यस्मादंतेऽस्य संजातं कर्म य-
न्निरयापहं ६ यः पुण्यकर्मणां कुर्याद्दर्शनस्य श्रावणं तत्पदं शमवाप्नोति पुण्यस्य नियतं नृरः ७ असंख्यातैस्तु संसर्गैस्तद्वानेष यद्यम का-
र्त्तिकव्रतिभिर्मसंतस्मात्पुण्यसमागमः ८ परिचर्या करस्तेषां संपूर्णव्रतपुण्यभाक् अथास्योर्जव्रतोद्धतपुण्यसंख्या न विद्यते ९ कार्तिकव्रति-
नां पुंसां पातकानि महान्यपि प्रदहेदात्ममहसा विष्णुः सङ्गतवत्सलः १० अने च नार्मदैस्तोयैस्तुलशीमिश्रितैस्त्वयं वैष्णवैः स्नापितो विष्णो-
र्नामसंश्रवितो यतः ११ तस्मान्निहतपापोऽयं सद्गतिं प्राप्नुमहति वैष्णवानुग्रहीयस्मान्निरये नैव पच्यते १२ आर्द्रशुक्लैर्यथा पापैर्नि-
रये भोगसंनिधिं प्राप्य ते सुकृतैस्तद्वत्त्वर्गस्तत्संनिधिस्तदा १३ तस्मादकामपुण्यो हि यः स योनिं स्थितस्त्वयं विलोक्य निरयान्सर्वान् पाप-
भोगप्रदर्शकान् १४ इत्युक्त्वा मयि गतवतितत्र सौरिर्महाकव्यवर्णविबुधतत्सुकर्म तं विप्रपुनरनयत्स्वकिं करेण तान्सर्वान् निरयगणान् प्र-
दर्शनीयान् १५ ततो धनेश्वरं नीत्वा निरयान् प्रेतयोऽब्रवीत् प्रदर्शयिष्ये तान्सर्वान्यमानुजा करस्तदा १६ यम उवाच पश्येमान् निरयान्धो ॥

जा.
३२

राम-
३५

रात्र्यनेश्वरमन्त्रायान् येषु पापकरणानि पातयेत्यमर्किकरैः १७ तप्तवालुकनामायं निरयो घोरो दर्शनः यस्मिन्नेते दग्धदेहाः पच्यन्ते पापका-
 रिणः १८ अतिथीनैश्च देवान्ते सुत्सामानागतांश्च ये पूजयन्ति न ते ह्येते पच्यन्ते स्वेन कर्मणा १९ गुर्वग्नित्राह्मणानांश्च देवान् मूर्द्धाभिधितकान-
 न् ताडयन्ति पदायेव ते निर्दग्धात्रयस्त्रिमे २० षड्देहस्त्वेष निरयो नानापाकैः प्रपच्यते तथा चैवांधतामिस्त्रोद्धितीयो निरयो महान् २१
 पशून् सूचीमुखैर्देहाभिद्यन्ते पापकर्मिणां कृमिभिर्घोरचक्रैश्च तमोतर्काममैर्दिज २२ असावपि स्थितः षोढाश्वकाकमृगपक्षिभिः पर-
 ममैभिर्दोमर्त्याः पच्यन्ते येषु पापिनः २३ तृतीयः क्रकचो ह्येषु निरयो घोरो दर्शनः यत्रैमे क्रकचैर्मर्त्याः पच्यन्ते पापकर्मिणः २४ असिपत्रवना-
 धैस्तुषट्प्रकारोऽप्यसंस्थितः परपुत्रादिभिर्येवैवियोगं प्रापयन्ति हि २५ दुःखैरन्यैरपि परान् पच्यन्ते तद्मेनराः असिपत्रैश्चेद्यमाना वृकादिभिर्य-
 पलायिताः २६ पच्यन्ते पापिनः पश्य क्रंदमानान्यतस्ततः अर्गलारव्यो महाघोरश्चतुर्यो निरयो ह्ययं २७ पश्य नानाविधैः पाशैर्वध्यन्ते यमकिं-
 रैः मुहुराद्यैर्वध्यमानाः क्रंदन्ते ते तु पापिनः २८ सज्जनान् ब्राह्मणाद्यांश्च निरुध्यन्तीह येनराः कारागृहाद्यैस्ते पापाः पातयेत्यमर्किकरैः २९
 सावपि हि यद्देहो बंधवंधादिभिः स्थितः कूटशाल्मलिनामानं निरयं पश्य पंचमं ३० यत्राङ्गारनिभायेतेशाल्मल्यश्च स्थिता हि ज यत्र षोढा-
 दिपच्यन्ते पातनाभिरिमेनराः ३१ परदारपरद्रव्यपरद्रोहरताश्च ये रक्तप्रायमिमं पश्य षष्ठं निरयमद्भुतं ३२ अधोमुखं विपच्यन्ते यत्र पाप-
 कृतो नराः अभक्षभक्षकानिन्दापैशुन्याभिरताश्च ये ३३ पुनः पुनर्मज्जमाना क्रंदन्ते भीषणारवान् षट्प्रकारोधिगंधोसावाख्यातो यो हि सं-
 स्थितः ३४ कुंभीपाकः सप्तमोयं निरयो घोरो दर्शनः षोढानैलादिभिर्द्रव्यैर्दनेश्वरविलोकय ३५ महापातकिनो यत्र कथ्यन्ते यमर्किकरैः बहु-
 न्यद्दसहस्राणि सोमज्जननिमज्जनैः ३६ चत्वारिंशन्मितानेतान् अधिकारान्सुरैरवान् अकामान्यातकं शुष्कं कामादाईमुदाहृतं ॥ ३७ ॥

द. का. मा.
४०

आर्द्रमुष्कादिभिः पापैर्हि प्रकारानवस्थितान् चतुराशीतिसंख्या कैश्चिद्गणैश्चानवस्थितान् ३८ अप्रकीर्णमपांतेयं मलिनीकरणं तथा जातिः
 संशकरंतदुपपातकसंज्ञितं ३९ अनिपापमनालापं सप्तधा पातकं स्मृतं एभिः सप्तसु पच्यंते निरयेषु यथाक्रमं ४० कार्तिकव्रतिभिर्यस्यात्संस्मृति
 ह्यभवत्तव तत्पुण्योपचयादेते निर्जितानि रथाः खलु ४१ नारद उवाच दर्शयित्वेति निरयाग्नेतपस्तमथाहरत् धनेश्वरं यस्मै लोकं धनयाम
 सेनियः स्मृतः ४२ यदाख्ययाकरोतीर्थमयोध्यायामगाद्विजः ४३ एवं प्रभावः खलु कार्तिकोयं भक्तिप्रदो मुक्तिप्रदश्च यस्मात् प्रयान्यने
 कार्जितपातकायेव तस्य सदर्शननापि मुक्तिं ४४ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे कार्तिकमाहात्म्ये नरकदर्शनं त्रयोविंशोऽध्यायः २३ नारद उवा
 च एतत्कार्तिकमाहात्म्यं कृष्णः सत्यायथाब्रवीत् तच्छृणुष्व मुनिश्रेष्ठ सर्वकथयतो मम १ पारिजातस्यैकदाहं पुष्पमानीय नाकतः दत्ता
 कृष्णहस्ते हं रुक्मिण्यै स च दत्तवान् २ तच्छृत्वा सत्यभामाथ बहुधा क्रोधमावहत् कृष्णेन सान्विता सत्या जातदृष्टं ददामि ते ३ इत्युक्त्वा
 रुडारूढः सत्यभामायुतो दिवं जगाम पारिजातस्य वृक्षसु त्याट्पनीतवान् ४ श्रुत्वेन्द्रो बहुधा युद्धमकरोच्च निराकृतः आनीय सत्यभामा
 यात्रंगणे समरोपयत् ५ तं प्राप्य सत्यभामाथ पारिजातसमन्वितं कृष्णं दत्तवती मत्स्यं मया च परिहासितः ६ गामेका निःक्रयं दत्त्वा पुनर्गत
 भावितः प्रभुः गतः श्रीकृष्णमामंत्र्यगते मयि भूयद्बह ७ हर्षोत्फुल्लानना सत्यावासुदेवमथाब्रवीत् सत्यभामोवाच धन्यास्मि कृ
 तं कृत्यास्मि सफलं जीवितं च मे ८ मज्जन्मनि निदानं च धन्यौ तौ पितरौ मम यौ सां त्रैलोक्यसु भगां जनयामासुर्दुर्व ९ षोडशस्त्रीसा
 हस्राणां बह्वर्भाहं यतस्तव यस्मान्मयादिपुरुषः कल्पवृक्षसमन्वितः १० यथोक्तविधिना सम्यग्गारहाय समर्पितः यद्दार्तामपि जाना
 ति भूमिं संस्थानं जंतवः ११ सोयं कल्पद्रुमो गेहे मम तिष्ठति सांप्रतं त्रैलोक्याधिपते स्तेहं श्रीपतेरतिवद्वभा १२ अतोहं प्रष्टुमिच्छामि किंचि

जा.
२३

राम.
४०

१
का.मा.
४०

२८८

पाणि
यस्य
नस्य

॥ इति जलंधरोपाख्यानकार्तिकमाहात्म्यसमाप्तम् ॥

मिसंस्थ

नवः ११

በጋራ ለሚገኙት ሁሉም ሰራተኛ ሰዎች ስራ ላይ ማመልከት ይቻላል፡፡

कमलक पर्व मानव मनुष्य ही सब आत्माएँ, जो किसी भी तरह की गतिविधि या गति
 एक ऐसा कार्य गतिविधि या गति चल रही है। उदाहरण के लिए कि यह तो एकत्र उ
 है कि भाव लगाव यह आशय लगाव होता है, लेकिन एकाग्रता से यह प्रवृत्ति
 उत्पन्न करती कि भाव के साथ पहले के पीछे गति गतिगत गति से कार्य प्राप्त होती
 उत्पन्न करती कि भाव के साथ पहले के पीछे गति गतिगत गति से कार्य प्राप्त होती

कमलक पर्व मानव मनुष्य ही सब आत्माएँ, जो किसी भी तरह की गतिविधि या गति
 एक ऐसा कार्य गतिविधि या गति चल रही है। उदाहरण के लिए कि यह तो एकत्र उ
 है कि भाव लगाव यह आशय लगाव होता है, लेकिन एकाग्रता से यह प्रवृत्ति
 उत्पन्न करती कि भाव के साथ पहले के पीछे गति गतिगत गति से कार्य प्राप्त होती
 उत्पन्न करती कि भाव के साथ पहले के पीछे गति गतिगत गति से कार्य प्राप्त होती

का प्रभाव जाति

का प्रभाव जाति

का प्रभाव जाति

12345678910111213141516171819202122232425262728293031323334353637383940414243444546474849505152535455565758596061626364656667686970717273747576777879808182838485868788899091929394959697989910010110210310410510610710810911011111211311411511611711811912012112212312412512612712812913013113213313413513613713813914014114214314414514614714814915015115215315415515615715815916016116216316416516616716816917017117217317417517617717817918018118218318418518618718818919019119219319419519619719819920020120220320420520620720820921021121221321421521621721821922022122222322422522622722822923023123223323423523623723823924024124224324424524624724824925025125225325425525625725825926026126226326426526626726826927027127227327427527627727827928028128228328428528628728828929029129229329429529629729829930030130230330430530630730830931031131231331431531631731831932032132232332432532632732832933033133233333433533633733833934034134234334434534634734834935035135235335435535635735835936036136236336436536636736836937037137237337437537637737837938038138238338438538638738838939039139239339439539639739839940040140240340440540640740840941041141241341441541641741841942042142242342442542642742842943043143243343443543643743843944044144244344444544644744844945045145245345445545645745845946046146246346446546646746846947047147247347447547647747847948048148248348448548648748848949049149249349449549649749849950050150250350450550650750850951051151251351451551651751851952052152252352452552652752852953053153253353453553653753853954054154254354454554654754854955055155255355455555655755855956056156256356456556656756856957057157257357457557657757857958058158258358458558658758858959059159259359459559659759859960060160260360460560660760860961061161261361461561661761861962062162262362462562662762862963063163263363463563663763863964064164264364464564664764864965065165265365465565665765865966066166266366466566666766866967067167267367467567667767867968068168268368468568668768868969069169269369469569669769869970070170270370470570670770870971071171271371471571671771871972072172272372472572672772872973073173273373473573673773873974074174274374474574674774874975075175275375475575675775875976076176276376476576676776876977077177277377477577677777877978078178278378478578678778878979079179279379479579679779879980080180280380480580680780880981081181281381481581681781881982082182282382482582682782882983083183283383483583683783883984084184284384484584684784884985085185285385485585685785885986086186286386486586686786886987087187287387487587687787887988088188288388488588688788888989089189289389489589689789889990090190290390490590690790890991091191291391491591691791891992092192292392492592692792892993093193293393493593693793893994094194294394494594694794894995095195295395495595695795895996096196296396496596696796896997097197297397497597697797897998098198298398498598698798898999099199299399499599699799899910001001100210031004100510061007100810091010101110121013101410151016101710181019102010211022102310241025102610271028102910301031103210331034103510361037103810391040104110421043104410451046104710481049105010511052105310541055105610571058105910601061106210631064106510661067106810691070107110721073107410751076107710781079108010811082108310841085108610871088108910901091109210931094109510961097109810991100110111021103110411051106110711081109111011111112111311141115111611171118111911201121112211231124112511261127112811291130113111321133113411351136113711381139114011411142114311441145114611471148114911501151115211531154115511561157115811591160116111621163116411651166116711681169117011711172117311741175117611771178117911801181118211831184118511861187118811891190119111921193119411951196119711981199120012011202120312041205120612071208120912101211121212131214121512161217121812191220122112221223122412251226122712281229123012311232123312341235123612371238123912401241124212431244124512461247124812491250125112521253125412551256125712581259126012611262126312641265126612671268126912701271127212731274127512761277127812791280128112821283128412851286128712881289129012911292129312941295129612971298129913

ਪਿਰਾ ਲਵੇਂ ਫੌਦ ਗੁਰੂ। ਕਸਮਾਂ ਹੁਕ ਮਹਿਲਾ
ਧਾਤ੍ਰ ਨੇ ਪਛਣੇ ਦੀ ਦੋਨ ਤੋਪਕੇ ਕਾ
ਸੰਗਤ ਬਾਰ ਕੀ ਧੀਕੇ ਪਰ ਧੀਨ ਦੇ ਗੈਂ,
ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਕੀ ਸਾਂਝ ਬਾਲ ਵੀ ਘੀ। ਤਰ੍ਹਾਂ